

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1903.

VIIIste HOOFDSTUK.

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat, volgens de artikelen 123 en 124 der Grondwet, de algemeene begrooting jaarlijks moet worden vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ARTIKEL 1. Het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1903, betreffende het *Departement van Oorlog*, wordt vastgesteld als volgt:

ISTE AFDEELING.

Kosten van het Departement.

Artikel 1. Traktement van den Minister *f* 12 000,00.

Art. 2. Traktementen van den secretaris-generaal en van de verdere ambtenaren, alsmede toelagen, door officieren, onderofficieren en mindere militairen genoten, ter zake hunner plaatsing of detachering bij het Departement *f* 135 250,00.

Art. 3. Bureel- en lokaalbehoeften, drukwerk en kleine uitgaven bij het Departement *f* 19 000,00. Totaal *f* 166 250,00.

IIDE AFDEELING.

Traktementen en toelagen, mitsgaders schadeloosstelling voor uniformverandering en voor verlies van bagage, voor het aanschaffen en het verlies van dienstvaarden en voor verhuiskosten bij verplaatsing van den grooten staf, den generalen staf, de intendance en de provinciale en plaatselijke staven, alsmede traktement van opzichters-bureelambtenaar.

Art. 4. Groote staf *f* 54 080,00.

Art. 5. Generale staf *f* 79 700,00.

Art. 6. Intendance *f* 56 100,00.

Art. 7. Provinciale en plaatselijke staven *f* 72 700,00. Totaal *f* 262 580,00.

IIIDE AFDEELING.

Traktementen, toelagen en schadeloosstelling voor uniformverandering en voor verlies van bagage, voor het aanschaffen en het verlies van dienstvaarden en voor verhuiskosten bij verplaatsing van de staven der verschillende wapens, van de officieren der wapenkorpsen en der dienstdoende schutterijen, vergoeding voor onderhoud van rijwielen van officieren, en van opzichters van fortificatiën, tegemoetkoming aan reserve-officieren voor eerste aanschaffing van uniform, traktementen van opzichters-bureelambtenaar der genie en daggelden van militaire wachters.

Art. 8. Infanterie *f* 1 696 515,00.

Art. 9. Cavalerie *f* 278 720,00.

Art. 10. Artillerie f 983 887,00.

Art. 11. Genie f 304 465,00.

Art. 12. Gratificatiën en kosten van vervoer van officieren, die bij het leger in *Nederlandsch-Indië* worden gedetacheerd. *Memorie*.

Art. 13. Voorschotten aan officieren, tot aanschaffing van kleeding en uitrusting en voorschotten aan officieren, die een dienstpaard verliezen of opnieuw tot het houden van een dienstpaard verplicht worden, doch geen recht hebben daarvoor van Rijkswege vergoeding te genieten f 10 000,00. Totaal f 3 273 587,00.

IVDE AFDEELING.

Soldijen, toelagen en verdere kosten van de verschillende staven, diensten en wapenkorpsen, in de IIde, IIIde en Vde afdeelingen vermeld, met uitzondering van de kosten, in die afdeelingen en in de IXde en XIIde afdeelingen omschreven, doch met inbegrip van de kosten van instructeurs beneden den rang van officier bij de schutterijen en vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel en van vrijwilligers voor het reservekader.

Art. 14. Soldijen, daggelden en jaarwedden van onderofficieren en soldaten bij de wapenkorpsen, daaronder begrepen:

gratificatiën aan diegenen hunner, die wegens lichaamsgebreken, zonder aanspraak op verdere verzorging, uit den dienst worden ontslagen;

toelage voor de muziek bij de korpsen infanterie;

vergoeding bij overlijden van gehuwde onderofficieren en soldaten;

schadeloosstelling voor schutterlijke diensten bij gemis van garnizoen;

vergoedingen aan opzichters bij den vestingtelegraafdienst, aan buitengewone opzichters van fortificatiën en aan reserve-vesting-telegrafisten;

toelagen bij oefeningen f 3 034 408,00.

Art. 15. Vergoeding ingevolge de laatste zinsnede van artikel 113 der Militiewet 1901 f 75 000,00.

Art. 16. Aanschaffing en aanmaak van kleeding en uitrusting voor onderofficieren en soldaten, daaronder begrepen daggelden en arbeidsloon van personeel bij de kleermakerijen;

aanschaffing, aanmaak en onderhoud van jassen en mantels, ten gebuik van schildwachten, en van regenjassen, regenbroeken, regenhoeden en ijswan-
ten voor torpedisten en pontonniers;

aanschaffing van zwaluwnesten voor tamboers en hoornblazers en van onderscheidingsteekenen voor langdurigen dienst voor onderofficieren en soldaten;
van pas maken van uit de magazijnen afgegeven kleedingstukken;

kosten, vallende op de keuring en herkeuring van goederen;

begraveniskosten van overleden militairen;

herstellen en onderhouden van kleeding en uitrusting;

uit te betalen tegoed op de rekeningen van onderofficieren en soldaten, en verdere uitgaven, waarmede de rekeningen van die militairen worden belast;

toelagen voor eerste uitrusting aan vaandrags en kornetten;

na aftrek van:

1°. de sommen in te houden op de soldij der onderofficieren en soldaten;

2°. de sommen, welke door onderofficieren en soldaten vrijwillig ten bate hunner rekeningen worden gestort en van andere baten, waarvoor die rekeningen worden tegoed geschreven f 2 164 885,00.

Art. 17. Scheren en haarsnijden van de soldaten;

reinigen en herstellen van lijfgoederen, borstrokken, werkbroeken en werk-
of stakielen van ongehuwde soldaten, en

aanschaffen van benodigdheden tot het lenig houden van het schoeisel
f 185 100,00.

Art. 18. Werfkosten, na aftrek van de sommen, welke bij vervroegd ontslag uit den dienst of bij overgang bij de troepen in de overzeesche bezittingen, wegens te veel genoten premie worden gestort, benevens premiën aan mili-

ciens-sergeanten en aan miliciens-korporaals, bij aanstelling in die graden *f* 130 970,00.

Art. 19. Voeding en verzorging van paarden, daaronder begrepen: daggelden en toelagen voor geëmployeerden bij fourage-magazijnen, gereedschappen en verdere behoeften bij die magazijnen;

ligstroo en ander strooisel;

stal- en manegebehoefden;

voertuigen en onderhoud daarvan voor den dienst bij het Remontedepot;

kosten van het onderricht aan de rij- en hoefsmidschool;

kosten van geneeskundige behandeling van paarden door burger-veeartsen;

kosten, vallende op het nemen van maatregelen tot voorkoming of wering van besmettelijke ziekten onder de paarden, met inbegrip van vergoeding voor onteigende paarden van officieren en voor verbrande of vernietigde goederen van officieren, onderofficieren en soldaten, en voor het weghalen en ingraven van gestorven en afgemaakte paarden *f* 1 326 225,00.

Art. 20. Huisvesting en voeding van personeel en stalling van paarden, daaronder begrepen:

huisvesting van officieren, huisvesting en voeding van onderofficieren en soldaten en stalling van paarden bij de ingezetenen en verdere kantonnementskosten;

drinkwater voor personeel, paarden en ander vee, waaronder begrepen de kosten voor het bedienen van motoren en pompen ten dienste van de waterleiding;

kachels voor de militaire wachten en voor de lokalen, bewoond door ongehuwde onderofficieren en soldaten en brandstoffen voor de militaire wachten, voor de soldatenkamers en voor het verwarmen van bad- en waschwater;

verlichting van kazernepleinen, van militaire wachten, van soldatenkamers en keukens, van pleinen bij en van de toegangen tot de kazernen en van kamp- en andere terreinen;

kleine geriefelijkheden voor de soldatenkamers;

schrijfbehoeften voor de commandanten van militaire wachten;

in gereedheid brengen en houden en ontruimen van kampterreinen, bivaks en dergelijke;

benodigdheden in de arrestkamers;

koffie en melk ten dienste van militaire wachten, en

daggelden voor het reinigen van pleinen bij en toegangen tot de kazernen, van urinoirs, van privaten en van straffkamers *f* 277 766,00.

Art. 21. Herstellen en onderhouden van wapenen, ledergoed en pionierge-reedschappen, van trommen, hoorns en trompetten en van paardetuig bij de korpsen artillerie, doch met inbegrip van het paardetuig in gebruik bij officieren van gezondheid, kwartiermeesters en andere officieren, die — hoewel niet tot het houden van dienstpaaarden gerechtigd — diensten te paard moeten verrichten *f* 79 800,00.

Art. 22. Oefeningen en onderwijs, daaronder begrepen de kosten van:

schieten en richten met draagbare vuurwapenen, van schietschijven, richtbokken en andere dergelijke benodigdheden en van schrijfbehoeften, bij een en ander noodig;

tegemoetkoming voor schietonderricht buiten het leger en voor de oprichting, de verbetering en het onderhoud van particuliere schietbanen;

subsidie voor volksoefeningen in de gymnastiek;

subsidie ten behoeve van de vereeniging „Volksweerbaarheid”;

vaandels, standaards, richtvlaggen, exercitielijnen, stokken voor sergeanten- en korporaaals-tamboer, oefeningstrommen en andere dergelijke benodigdheden;

oefening in het paardrijden van onbereden officieren in garnizoenen waar geene cavalerie- of bereden artilleriekorpsen gevestigd zijn;

bijwonen door officieren, onderofficieren en soldaten van wedstrijden in het schieten, de gymnastiek, het schermen en andere militaire oefeningen;

benooidgheden, tot het onbruikbaar maken van telegraaflijnen en spoorwegen door de cavalerie;

aanschaffing en onderhoud van rijwielen;

exercitie- en dienstreglementen, kosteloos te verstrekken aan onderofficieren en soldaten;

militair onderwijs (na aftrek van het aandeel in de kosten, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch Indië* wordt betaald), als:

wetenschappelijk onderwijs aan onderofficieren en soldaten;

schoolonderwijs;

onderwijs in de kennis van exercitie- en dienstreglementen, schermen, gymnastiek, vollige, zwemmen, schaatsenrijden, dansen, muziek en andere voor militairen noodige en nuttige vakken;

belooningen aan onderwijzers en prijzen aan leerlingen in de vakken, in deze bedoeld;

prijzen bij het schijfschieten met draagbare vuurwapenen en bij andere nuttige militaire oefeningen;

practische oefeningen der officieren;

subsiën toe te kennen aan de Militaire Sportvereniging te 's Gravenhage voor prijzen, uit te loven voor hindernisrijden van leden dier vereeniging, aan den officiers- en aan den onderofficiers-schermbond;

onderhoud der korpsboekeryen;

nasporingen en studiën op het gebied der Nederlandsche krijgsgeschiedenis, en openbaarmaking van de uitkomsten dier nasporingen en studiën, en

bijwonen door officieren van enkele lessen aan de Universiteiten en aan de Polytechnische School f 139 795,00.

Art. 23. Kosten voor het voorbereidend militair onderricht en voor de oefeningen met het reservekader buiten het leger f 101 625,00.

Art. 24. Bureel- en andere administratiekosten, waaronder belooningen voor bedienden bij de bureau's van den chef van den generalen staf en van den hoofdintendant f 120 179,00.

Art. 25. Kosten, vallende op het voor oefening kampeeren van troepen, op het houden van veldoefeningen, kadermanoeuvres en oefeningen in den strategischen velddienst, op het voor oefening bezetten van forten en versterkte plaatsen, op den postduivendienst, en op het deelnemen aan het kampeeren en aan de oefeningen door personeel van de Koloniale Reserve f 51 500,00.

Art. 26. Remonte, daaronder begrepen reis- en verblijfkosten voor den aankoop van paarden f 236 590,00. Totaal f 7 923 843,00.

VDE AFDEELING.

Geneeskundige dienst.

Art. 27. Traktementen, bureelkosten, toelagen, schadeloosstelling voor het aanschaffen en het verlies van dienstpaarden, voor het verlies van bagage en voor verhuiskosten bij verplaatsing van de officieren van gezondheid, de paardenartsen en de militaire apothekers, met uitzondering van die bij de Koninklijke Militaire Academie en bij de Cadettenschool ingedeeld, benevens vergoeding voor onderhoud van rijwielen van officieren van gezondheid in uitgebreide garnizoensplaatsen;

traktementen en daggelden van de ambtenaren en geëmployeerden bij het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst en bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen;

traktementen, toelagen en schadeloosstelling voor verhuiskosten bij verplaatsing van de officieren-administrateurs, mitsgaders traktementen, toelagen en daggelden van de administrateurs (adjudanten-onderofficieren) en verdere geëmployeerden bij de militaire hospitalen, alsmede gratificatiën te verleenen aan de met lichaamsgebreken ontslagen wordende hospitaal-geëmployeerden, en begrafeniskosten;

premiën voor tot officier van gezondheid benoemd wordende artsen; traktementen der reserve-officieren van gezondheid, en kosten, vallende op het onderricht van geëmployeerden in de kookkunst f602 190,00.

Art. 28. Kosten, vallende op het verplegen van zieken, daaronder begrepen alle zoodanige personen als op machtiging van het Departement van Oorlog in de ziekeninrichtingen worden opgenomen, vervoerkosten voor ouders, voogden en echtgenooten van militairen, die in voormelde inrichtingen zijn opgenomen, alsmede kosten, vallende op de verpleging in gemeentelijke of particuliere ziekeninrichtingen van aan besmettelijke ziekten lijdende vrouwen en kinderen van militairen, die in eene kazerne of in een ander gebouw, bestemd tot militaire doeleinden, zijn gehuisvest, en op de verpleging in die inrichtingen van alle zoodanige personen, als met machtiging van het Departement van Oorlog daarin worden opgenomen, met uitzondering van de kosten van brood, vleesch en andere levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire slachterijen en militaire magazijnen van levensmiddelen worden verstrekt f126 674,00.

Art. 29. Vergoeding aan officieren van gezondheid van de zeemacht en aan burger-geneesheeren voor specialiteits- en andere geneeskundige behandeling van militairen en andere personen, die aanspraak hebben op geneeskundige verzorging voor rekening van het Departement van Oorlog, zoomede van hunne huisgezinnen en aan apothekers van de zeemacht en aan burger-apothekers bij ontstentenis van militaire apothekers f13 500,00.

Art. 30. Kosten, vallende op het aanschaffen van geneesmiddelen, brancards, chirurgicale, orthopaedische, pharmaceutische en andere behoeften, voor militairen en andere personen, die aanspraak hebben op geneeskundige verzorging voor rekening van het Departement van Oorlog, zoomede voor hunne huisgezinnen; daaronder begrepen de uitgaven voor 's Rijks magazijn van geneesmiddelen, alsmede de kosten van vernieuwing van breukbanden van personen die den militairen dienst, ten gevolge van eene daarin opgedane breuk, zonder aanspraak op pensioen, hebben verlaten;

kosten wegens aankoop en onderhoud van ligging, kleeding, meubelen, stellingen en rakken en onderhoud der wandelplaatsen voor de zieken in de militaire ziekeninrichtingen, daaronder begrepen de uitgaven voor aanschaffing en onderhoud van kleeding en uitrusting van geëmployeerden, die voor 's Rijks rekening daarvan worden voorzien; zoomede die voor schoonmaakbehoefden, het vegen van schoorsteenen en dergelijke, die uit haren aard ten laste van dit artikel moeten worden gebracht, en

advertentiekosten betreffende den geneeskundigen dienst in het algemeen f98 512,00. Totaal f840 876,00.

VIDE AFDEELING.

Studie en onderwijs.

Art. 31. Traktementen van den directeur en officieren-leeraren, toelagen voor officieren, traktementen en remuneratiën voor burgerleeraren en verdere kosten van de Hoogere Krijgsschool, met uitzondering van de kosten van brood, vleesch en andere levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire bakkerijen, militaire slachterijen en militaire magazijnen van levensmiddelen worden verstrekt, en van kleeding en uitrusting, voor zoover die worden verstrekt uit de centrale en garnizoensmagazijnen van militaire kleeding en uitrusting, na aftrek van het aandeel dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt betaald f27 121,00.

Art. 32. Traktementen, toelagen, soldijen, daggelden, schadeloosstelling voor uniformverandering en voor verlies van bagage, voor het aanschaffen en het verlies van dienstvaard en voor verhuiskosten bij verplaatsing, mitsgaders verdere kosten der Koninklijke Militaire Academie, met uitzondering van de kosten van brood, vleesch en andere levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire bakkerijen, militaire slachterijen en militaire magazijnen van levensmiddelen worden verstrekt en van kleeding en uitrusting, ledergoed, paardetuig en nachtleger-voorwerpen, voor zoover die worden verstrekt uit de centrale en garnizoensmagazijnen van militaire kleeding en uitrusting, na aftrek

van het aandeel dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt betaald f198 407,00.

Art. 33. Traktementen, toelagen, soldijen, daggelden, schadeloosstelling voor uniformverandering en voor verlies van bagage, voor het aanschaffen en het verlies van dienstvaarden en voor verhuiskosten bij verplaatsing, mitsgaders verdere kosten van de Cadettenschool, met uitzondering van de kosten van brood, vleesch en andere levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire bakkerijen, militaire slachterijen en militaire magazijnen van levensmiddelen worden verstrekt en van kleeding en uitrusting, ledergoed en nachtlegervoorwerpen, voor zoover die worden verstrekt uit de centrale en garnizoensmagazijnen van militaire kleeding en uitrusting, na aftrek van het aandeel dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt betaald f73 291,00.

Art. 34. Traktementen, toelagen, soldijen, daggelden, schadeloosstelling voor uniformverandering en voor verlies van bagage en voor verhuiskosten bij verplaatsing, mitsgaders verdere kosten van den Hoofdcursus, met uitzondering van de kosten van brood, vleesch en andere levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire bakkerijen, militaire slachterijen en militaire magazijnen van levensmiddelen worden verstrekt en van kleeding en uitrusting en nachtlegervoorwerpen, voor zoover die worden verstrekt uit de centrale en garnizoensmagazijnen van militaire kleeding en uitrusting, na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt betaald f48 679,00.

Art. 35. Traktementen van den directeur en van de officieren, toelagen voor officieren, soldijen, daggelden, schadeloosstelling voor uniformverandering en voor verlies van bagage en voor verhuiskosten bij verplaatsing, mitsgaders verdere kosten van de Normaal-schietsschool, met uitzondering van de kosten van brood, vleesch en andere levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire bakkerijen, militaire slachterijen en militaire magazijnen van levensmiddelen worden verstrekt en van kleeding en uitrusting, voor zoover die worden verstrekt uit de centrale en garnizoensmagazijnen van militaire kleeding en uitrusting, na aftrek:

1°. van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt betaald, en

2°. van bijdragen van het Departement van Marine f45 787,00. Totaal f393 285,00.

VII DE AFDEELING.

Artillerie-inrichtingen, aanmaak, aanschaffing, samenstelling, wijziging, herstelling, onderhoud en verwerken van het materieel der artillerie, der draagbare wapenen, der torpedo's en der pyrotechnische voorwerpen, met alles wat daarop, alsmede op het beheer van een en ander betrekking heeft, toelagen aan magazijnmeesters der artillerie, zoomede practische oefeningen en proeven bij het wapen der artillerie, een en ander met inbegrip van al wat de inrichtingen van onderwijs en het wapen der marechaussee betreft.

Art. 36. Jaarwedden van burgerlijke ambtenaren en toelagen voor officieren en conducteurs bij de verschillende artillerie-inrichtingen, toelage voor den officier der artillerie, krachtens artikel 24 der Hinderwet, belast met het toezicht op bewaarplaatsen voor ontplofbare stoffen, benevens toelagen aan magazijnmeesters der artillerie bij de magazijnen f124 200,00.

Art. 37. Daggelden, werkloonen en soldijen van burgerlijke en militaire werklieden, voor aanmaak, samenstelling, wijziging, opleggen, onderhoud, herstelling, in staat van verzending stellen en keuring van artillerie-materieel en materialen bij de artillerie-inrichtingen, zoomede voor onderhoud van de wapenen, opgelegd in de wapendepots, arbeidsloon voor het doen verrichten door particulieren voor aan te maken of samen te stellen artillerie-materieel;

bezoldiging van magazijnsknechts, daggelden van conducteurs en assistent-conducteurs bij verzendingen, daggelden en toelagen van waarnemende conducteurs der artillerie en van waarnemende magazijnsknechts, toelagen wegens buitengewone dienstverrichtingen, werkgeld van burgerwerklieden bij de artillerie-magazijnen, benevens vergoeding voor onderhoud van rijwielen van magazijnsperoneel f681 600,00.

Art. 38. Kosten, vallende op den dienst bij de artillerie inrichtingen, daaronder begrepen brandstoffen, verlichting, duinwater, gereedschappen en velerlei behoeften, verschillende verrichtingen, premiën, tegemoetkomingen, benevens kosten van proefnemingen bij de verschillende werkplaatsen en van aanschaffing van brandstoffen en onderscheidene andere behoeften voor de pantserforten;

bureelgelden, aanschaffing van benodigdheden, vindingsloozen en geringe onkosten bij den dienst der artillerie-magazijnen, benevens onderhoud van het bij die magazijnen in verantwoording zijnde artillerie-materieel, met uitzondering van de voorwerpen hierna in *artikel 43* omschreven *f* 193 480,00.

Art. 39. Aanschaffing en wijziging van geschut, van mitrailleurs, richtmiddelen, affuiten, beddingen, voortuigen, projectielen en andere ernstvuurwerken met al wat daartoe behoort;

aankoop van alle materialen, werktuigen en gereedschappen voor aanmaak, samenstelling, wijziging, herstelling en beproeving van die voorwerpen; het, ten behoeve van den aanmaak van projectielen en ernstvuurwerken, door omwerking voor gebruik geschikt doen maken van metaalrommel, enz., benevens kosten, vallende op de keuring en herkeuring van een en ander *f* 391 500,00.

Art. 40. Aanschaffing van draagbare wapenen, met al wat daartoe behoort, benevens van de voor aanmaak, samenstelling, wijziging en herstelling van die wapenen benodigde verwisselstukken, materialen, werktuigen, gereedschappen en maten;

aanschaffing van patronen voor geweren, karabijnen en revolvers en van daartoe behoorende bestanddeelen, zoomede van alle materialen, werktuigen en gereedschappen tot den aanmaak van die patronen; het, ten behoeve van laatsbedoelden aanmaak door omwerking voor gebruik geschikt doen maken van metaalrommel, enz., benevens kosten, op de keuring en herkeuring vallende, een en ander ter uitvoering van het werkplan voor het begrootingsjaar *f* 251 600,00.

Art. 41. Aanschaffing, vermalen, omwerken en bewaren van buskruit; het, met geheele of gedeeltelijke verstrekking van daartoe behoorende bestanddeelen, doen samenstellen van buskruit; benevens kosten, vallende op de keuring en herkeuring van een en ander *f* 303 400,00.

Art. 42. Onderhoud van het paardetuig en het materieel der artillerie bij de korpsen aanwezig, met uitzondering van de voorwerpen hierna in *artikel 43* omschreven;

aanschaffing van werktuigen en gereedschappen voor algemeenen dienst, van ponton- en torpedomaterieel, van benodigdheden tot aanvulling van den voorraad materialen, van paardetuig en van materialen tot den aanmaak, wijziging en herstelling van die voorwerpen; het, ten behoeve van de aanvulling van den voorraad materialen, door omwerking voor gebruik geschikt doen maken van metaalrommel, enz., benevens kosten, vallende op de keuring en herkeuring van een en ander *f* 118 900,00.

Art. 43. Aanmaak, aanschaffing, wijziging en onderhoud van waarnemings-toestellen, daaronder begrepen aanschaffing, huur en vergoeding voor onderhoud van rijwielen voor den waarnemingsdienst, zoomede van materieel voor de afstandmeting en van telephonen met toebehooren, benevens kosten, vallende op de keuring en herkeuring daarvan *f* 10 000,00.

Art. 44. Practische oefeningen en proeven der artillerie, met alles wat daartoe behoort *f* 31 000,00. Totaal *f* 2 105 680,00.

VIII^{STE} AFDEELING.

Dienst der Genie.

A. *Materieel der genie en kazerneering, met hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren, een en ander echter met uitzondering van al wat de Hoogere Krijgsschool, de Koninklijke Militaire Academie, de Cadettenschool, den Hoofdcursus te Kampen, de Normaal-schietschool, de Artillerie-inrichtingen, de Artillerie-schietschool en het wapen der marechaussee betreft.*

Art. 45. Onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van vestingwerken, oefeningsterreinen, schietbanen, kazerne- en andere gebouwen, lood

sen, exercitievelden, zweminrichtingen, dijken, kaden, wegen, grachten, bruggen, beplantingen, met hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren;

kleine herstellingen en leveringen;

werkzaamheden betreffende het bouwen en planten binnen verboden kringen van vestingwerken;

werkgeld en voor militairen, gebezigd tot den arbeid aan fortificatiën en tot anderen arbeid voor de genie;

grensbepalingen;

aanbestedingskosten;

kosten, vallende op keuringen;

kosten en ongelden betreffende het sluiten van koop- en andere overeenkomsten;

afkoop van rechten;

verleenen van subsidiën voor uitvoering en onderhoud van werken;

koopen van perceelen;

opzichtkosten, grondboringen, slaan van proefpalen, metingen, waterpassingen en pellingen;

aanschaffing, onderhoud en schoonhouden van geniegoederen in vestingen en forten;

herstellingen en vernieuwingen van meubelen en andere benodigdheden in de gebouwen tot huisvesting van troepen bestemd, alsmede van gereedschappen voor algemeen gebruik in werkplaatsen in die gebouwen;

een en ander *in het 1ste genie-commandement* f 110 800,00.

Art. 46. Als voren *in het 2de genie-commandement* f 193 800,00.

Art. 47. Als voren *in het 3de genie-commandement* f 137 900,00.

Art. 48. Als voren *in het 4de genie-commandement* f 137 300,00.

Art. 49. Huur van gebouwen, daaronder begrepen de huur van kazerne- en andere gebouwen of gedeelten van gebouwen tot huisvesting van militairen en hunne huisgezinnen; huur, erfpacht en erfdiensbaarheden van oefenings-terreinen en loodsen f 318 500,00.

Art. 50. Herstellen van schaden, ontstaan door storm, water en brand f 10 000,00.

Art. 51. Aankoop, herstellen of verbeteren (op rekening of in daggeld) van kaarten, plans, memoriën, boekwerken tijdschriften, reglementen, meet- en waterpas- en andere instrumenten en teekenbehoefden f 2 800,00.

Art. 52. Aanschaffing en onderhoud van gereedschappen, voertuigen en materieel voor de genietroepen f 13 200,00.

Art. 53. Aanschaffing en onderhoud van en voorzieningen aan permanente telegraphische en telephonische verbindingen in verdedigingsliniën en voor kustbewaking en van het daartoe behoorende materieel f 5 600,00.

Art. 54. Aanschaffing en onderhoud van materieel voor vernielingen in oorlogstijd en voor het nemen van proeven ten behoeve van de voorbereiding van die vernielingen f 10 200,00.

Art. 55. Practische oefeningen van het korps genietroepen, van de opzichters van fortificatiën en die van den vestingtelegraafdienst, alsmede van andere wapens, voor zooveel die geschieden onder leiding van genietroepen, een en ander met de daarvoor noodige voorwerpen f 15 000,00.

B. Artillerie-inrichtingen.

Art. 56. Onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van werken, terreinen en gebouwen, behoorende tot de artillerie-inrichtingen, de artillerie-schietschool en hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren;

kleine herstellingen en leveringen;

grensbepalingen;

aanbestedingskosten;

kosten en ongelden betreffende het sluiten van koop- en andere overeenkomsten;

afkoop van rechten;
 verleenen van subsidiën voor uitvoering en onderhoud van werken;
 koopen van perceelen;
 opzichtkosten, grondboringen, slaan van proefpalen, metingen, waterpassingen en peilingen;
 herstellingen en vernieuwingen van meubelen in, alsmede aanschaffing van gereedschappen en andere benodigdheden voor het schoonhouden van de gebouwen tot huisvesting van troepen bestemd f 27 500,00. Totaal f 982 600,00.

IXDE AFDEELING.

Aankoop van brood en kosten van de militaire bakkerijen, van de militaire slachterijen en van de militaire magazijnen van levensmiddelen.

Art. 57. Aankoop van brood en toelagen wegen gemis van brood f 107 893,00.

Art. 58. Traktementen, toelagen, bureelkosten, schadeloosstelling wegens gemis van vrije woning en verdere vergoeding voor administrateurs en opzichters en daggelden en arbeidsloozen van het verder personeel bij de militaire bakkerijen f 65 700,00.

Art. 59. Aankoop van graan, winkelwaren, brandstoffen en verdere kosten van de broodbereiding in de militaire bakkerijen;

kosten, vallende op de keuring en herkeuring van graan, en
 aankoop, vernieuwing en onderhoud van werktuigen en ander materieel in de bakkerijen f 340 912,00.

Art. 60. Traktementen, toelagen, bureelkosten, schadeloosstelling wegens gemis van vrije woning en verdere vergoedingen voor de administrateurs en daggelden en arbeidsloozen van het verder personeel bij de militaire slachterijen en bij de militaire magazijnen van levensmiddelen, benevens vergoeding van onderhoud van een rijwiel voor den officier ter plaatse, belast met het toezicht over de verplegingsinrichtingen te Groningen f 21 670,00.

Art. 61. Aankoop van vee, van verduurzaamde en andere levensmiddelen, daaronder gerekend beschuit, en van verdere menagebehoeften voor de troepen en inrichtingen der landmacht;

kosten, vallende op de keuring en herkeuring van levensmiddelen en van vee; aanschaffing en onderhoud van benodigdheden tot het inkoopen, bereiden en uitdeelen van een en ander;

bijslag op de soldij tot aankoop van menage-behoeften;
 materieel ten behoeve van de magazijnen van levensmiddelen en van de militaire slachterijen, en

schadeloosstelling wegens gemis van voeding;
 na aftrek van de opbrengst van den verkoop van spoeling, beenderen en ander afval f 2 402 157,00. Totaal f 2 938 332,00.

XDE AFDEELING.

Kosten van de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting, en van de garnizoensmagazijnen van kleeding, benevens van vernieuwing en wijziging van legergoed en paardetuig en van vernieuwing en onderhoud van kampements-effecten en van nachtleger.

Art. 62. Traktementen, toelagen, bureelkosten, schadeloosstelling voor verhuiskosten bij verplaatsing van officieren, daggelden aan mindere bedienden en arbeidsloozen bij de centrale magazijnen te Amsterdam, Delft en Woerden f 137 100,00.

Art. 63. Traktementen, toelagen en bureelkosten aan de beheerders van de garnizoensmagazijnen van kleeding, daggelden en toelagen aan de oppassers bij die magazijnen, arbeidsloozen, benevens schadeloosstelling wegens het gemis van vrije woning f 27 980,00.

Art. 64. Magazijnkosten, aanschaffing, herstelling en onderhoud van kampements-effecten en voorwerpen van velduitrusting, waaronder veldkijkers,

veldlantaarns en officierscantines; aanschaffing van ledergoed voor de schutterijen en van modellen van kleding en uitrusting voor het leger, en

kosten, vallende op de keuring en herkeuring van die goederen *f* 50 500,00.

Art. 65. Aanschaffen en wijzigen van voorwerpen van ledergoed en paardetuig, met uitzondering van het paardetuig bij de artillerie in gebruik;

aanschaffen van trommen, hoorns en trompetten en van trombehoefden, hoorn- en trompetsnoeren, pioniergereedschappen, en

kosten, vallende op de keuring en herkeuring van die goederen *f* 147 080,00.

Art. 66. Aanschaffing, herstelling, onderhoud en wasschen van slaapfournituren, na aftrek van de waarde van de verloren geraakte of onbruikbaar geworden nachtlegervoorwerpen, door de gebruikers of bewaarders vergoed;

aankoop en snijden van ligstroo, aanschaffing van stellingen en rakken, bureel- en verdere kosten van de nachtleger-magazijnen;

traktementen, toelagen en schadeloosstelling voor huishuur aan de administrateurs, daggelden, toelagen en arbeidsloonen aan de geëmployeerden en losse werklieden bij die magazijnen, en

kosten, vallende op de keuring en herkeuring van die goederen *f* 190 550,00.

Totaal *f* 553 210,00.

XI DE AFDEELING.

Militaire Verkenningen en Topographische Inrichting.

Art. 67. Kosten van verkenningen, het maken van plans, met de kosten uit een en ander voortvloeiende, ten behoeve van de kaarten op de Topographische Inrichting te vervaardigen, waaronder belooning voor eenen bediende bij het bureau van den directeur der militaire verkenningen;

kosten van de Topographische Inrichting, aan: traktementen der ambtenaren, toelagen der officieren, daggelden en remuneratiën der geëmployeerden en andere kosten dezer inrichting, na aftrek:

1°. van hetgeen uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt gekweten voor het vervaardigen, in kleurendruk, van de door de topographische opneming van *Java* verkregen overzichtskaarten der onderscheidene residentiën, en

2°. van bijdragen van andere Departementen *f* 71 098,00.

XII DE AFDEELING.

Verplaatsing van personen en goederen.

Art. 68. Toelagen, bureel- en verdere kosten ten behoeve van de Permanente Militaire Spoorwegcommissie, waaronder belooningen aan spoorwegambtenaren of gepensioneerde officieren en aan eenen bediende bij het bureau van gemelde commissie, alsmede kosten van aanschaffing en wijziging van uniformpetten voor etappe-commandanten en kosten voor het drukken en opleggen van bescheiden noodig voor de regeling van het vervoer van troepen bij mobilisatie *f* 6 000,00.

Art. 69. Reiskosten, verblijfkosten, teerkosten en vacatiën, met inbegrip der restitutiën van ten dienste van het Rijk gedane uitschotten, daaronder niet begrepen die ten dienste van de remonte, van de Koninklijke Militaire Academie, van de Cadettenschool, van den Hoofdcursus, van de Normaal-schietschool, van het wapen der marechaussee en van instructeurs voor het voorbereidend militair onderricht en voor het reservekader buiten het leger, doch wél die van instructeurs bij de schutterijen *f* 68 400,00.

Art. 70. Scheeps- en wagenvrachten, weg-, tol-, brug- en veergelden, daaronder niet begrepen die ten dienste van de Koninklijke Militaire Academie, van de Cadettenschool, van den Hoofdcursus, van de Normaal-schietschoolen van het wapen der marechaussee en van instructeurs voor het voorbereidend militair onderricht, zoomede van instructeurs en vrijwilligers voor het reservekader buiten het leger, doch wél die van instructeurs bij de schutterijen;

onderhoud en vernieuwing van vaartuigen, onder het beheer van het Departement van Oorlog, dienende tot vervoer van troepen, alsmede steenkolen, havengeld en sluisgeld voor die vaartuigen, en

voeding, huisvesting en daggelden van in te lijven manschappen en opgeroepen verlofgangers der nationale militia *f* 250 000,00. Totaal *f* 324 400,00.

XIII^{DE} AFDEELING.

Verschillende uitgaven.

Art. 71. Kosten tot verzekering en uitoefening van den eeredienst bij de militairen, daaronder begrepen tegemoetkomingen aan predikanten, geestelijken en onderwijzers *f* 10 900,00.

Art. 72. Kosten van onderscheidingsteekenen voor officiersdienst, van medailles voor diensten van onderscheiden aard, van de daaraan verbonden gratificatiën en van eereteekenen, ingesteld bij Koninklijk besluit van den 10den Mei 1865 (*Staatsblad* n°. 32) en bij Koninklijk besluit van den 8sten September 1877 (*Staatsblad* n°. 179) *f* 4 000,00.

Art. 73. Drukwerk van onderscheiden aard, ten dienste van het leger, mitsgaders het drukken, aanschaffen en inbinden van militaire reglementen en boekwerken *f* 15 500,00.

Art. 74. Lokaal- en schrijfbehoeften, vuur, licht en andere benoedigheden voor te houden examina voor officiersrangen, alsmede voor bijeenkomsten van raden van onderzoek *f* 100,00.

Art. 75. Subsidie aan het Hoofdcmité van de Vereeniging „Het Nederlandsche Roode Kruis” en toelagen aan den secretaris van dat hoofdcmité *f* 1 000,00.

Art. 76. Subsidie aan de Koninklijke Vereeniging van gepensioneerde officieren van het Nederlandsche leger *f* 1 000,00.

Art. 77. Subsidie aan het Fonds ten behoeve van onderofficieren, die onder toekenning van gagement of van gratificatie uit den militairen dienst worden ontslagen *f* 6 000,00.

Art. 78. Subsidie aan het Fonds tot ondersteuning der weduwen en weezen van vrijwillig dienende militairen beneden den rang van officier *f* 2 000,00.

Art. 79. Subsidie aan de Vereeniging van gepensioneerde onderofficieren en minderen van het Nederlandsche leger *f* 5 000,00.

Art. 80. Subsidie aan de Vereeniging „*Trouw aan Koning en Vaderland*”, te Utrecht *f* 25 000,00.

Art. 81. Gratificatiën *f* 40 000,00.

Art. 82. Kleine tegemoetkomingen en reisgelden aan gewezen militairen en aan weduwen en kinderen van militairen *f* 900,00.

Art. 83. Subsidie aan het Invalidenhuis te Leiden *f* 5 000,00.

Art. 84. Kosten wegens het onderhouden van veteranen en militaire huisgezinnen, in de aan het Rijk toebehoorende gestichten te *Veenhuizen* verblijf houdende of tot de sterkte daarvan behoorende *f* 1 420,00.

Art. 85. Subsidie aan de Maatschappij van Weldadigheid *f* 600,00.

Art. 86. Kosten, vallende op telegraphische en telephonische correspondentie *f* 3 800,00.

Art. 87. Kosten van exploten en processen; schadevergoedingen, tot de voldoening waarvan de Staat, naar het gevoelen van den Landsadvocaat, hetzij op grond van artikel 625 of van artikel 1401 of volgende van het Burgerlijk Wetboek verplicht, hetzij op grond van billijkheid gehouden is.

Art. 88. Teruggave van uitschotten voor schrijf- en teekenbehoeften, gedaan door aangewezen commandanten van stellingen, van groepen en van forten, alsmede door officieren, belast met het opmaken van memoriën, betreffende de approviandeering van forten en versterkte plaatsen *f* 300,00.

Art. 89. Kosten verbonden aan de werkzaamheden van de commissiën voor de voorbereiding van eene eventucele approviandeering der *Stelling van Amsterdam*, alsmede toelagen, schrijffloonen, drukwerk en kleine uitgaven ten behoeve van die commissiën *f* 300,00.

Art. 90. Uitgaven voor het Departement van Oorlog voortvloeiende uit de Ongevallenwet 1901 *Memorie*. Totaal *f* 123 820,00.

XIVDE AFDEELING.

Nonactiviteits-traktementen, pensioenen, gagementen, onderstanden, lijfrenten, toelagen en wachtgelden.

Art. 91. Nonactiviteits-traktementen f 42 000,00.

Art. 92. Pensioenen, gagementen en onderstanden, daaronder begrepen uitkeeringen aan veroordeelde gepensioneerden, gegageerden of onderstand genietenden, bij ontslag uit de gevangenis of Rijkswerkinrichting f 2 420 000,00.

Art. 93. Tijdelijke pensioenen en onderstanden, daaronder begrepen uitkeeringen aan veroordeelde gepensioneerden of onderstand genietenden, bij ontslag uit de gevangenis of Rijkswerkinrichting f 55 000,00.

Art. 94. Pensioenen aan mindere geëmployeerden, werklieden en bedienden, op daggeld werkzaam bij inrichtingen van 's Rijks landmacht, daaronder begrepen uitkeeringen aan veroordeelde gepensioneerden, bij ontslag uit de gevangenis of Rijkswerkinrichting f 60 000,00.

Art. 95. Aandeel van het Departement van Oorlog in de toelagen en presentiegelden van den voorzitter en van de leden van den Militairen Pensioenraad f 1 300,00.

Art. 96. Kosten voortvloeiende uit het geneeskundig onderzoek naar de ongeschiktheid van burgerlijke ambtenaren f 200,00.

Art. 97. Teruggave van bijdragen voor pensioen f 200,00.

Art. 98. Toelagen voor het verlies van het genot der leges en aan den ambtenaar bij het Departement, belast met de invordering dier leges, als vergoeding wegens den hem opgelegden last tot zekerheidstelling voor zijn beheer f 8 325,00.

Art. 99. Lijfrente, toegekend aan den Pruisischen generaal graaf *Bulow von Dennewitz* en diens mannelijke afstammelingen in de rechte linie (besluit van den Souvereinen Vorst van den 6den Februari 1814 n°. 3, en Koninklijk besluit van den 8sten Juli 1815 n°. 4) f 5 250,00.

Art. 100. Wachtgelden f 800,00. Totaal f 2 593 075,00.

XVDE AFDEELING.

Onvoorziene uitgaven.

Art. 101. Onvoorziene uitgaven f 50 000,00.

XVIDE AFDEELING.

Wapen der marechaussee.

Art. 102. Traktementen, toelagen, mitsgaders schadeloosstelling voor uniformverandering en voor verlies van bagage, voor het aanschaffen en het verlies van dienspaarden en voor verhuiskosten bij verplaatsing van officieren van het wapen der marechaussee f 44 350,00.

Art. 103. Soldijen, jaarwedden, huisvesting en verdere kosten van het wapen der marechaussee, met uitzondering van de kosten voor de officieren van het wapen, in het voorgaand artikel vermeld, maar met inbegrip van gratificatiën, te verleenen aan met lichaamsgebreken ontslagen wordende onderofficieren en manschappen van het wapen, van begrafeniskosten van militairen van het wapen, van uit te betalen tegoed op de rekeningen van onderofficieren en manschappen van het wapen en van subsidie voor het onderling ziekenfonds bij het wapen, na aftrek van de sommen in te houden op de soldij van onderofficieren en minderen en van die, welke vrijwillig ten bate hunner rekeningen wegens kleeding en uitrusting worden gestort en van andere baten waarvoor die rekeningen worden tegoed geschreven f 772 620,00. Totaal f 816 970,00.

XVIIDE AFDEELING.

*Buitengewone uitgaven.*A. *Dienst der genie.*

Art. 104. Toelagen en daggelden voor tijdelijke opzichters en teekenaars, toelagen voor officieren en opzichters der genie, bureel- en lokaalbehoefden; een en ander ook voor die nog in uitvoering zijnde werken, waarvoor bij

vorige begrotingen van het Departement van Oorlog, bij „*Buitengewone uitgaven, dienst der genie*”, geld is toegestaan *f* 15 000,00.

Art. 105. Verbeteringen van Rijksgebouwen en werken en van gebouwen door de gemeenten tot militair gebruik aan het Rijk afgestaan, die zich in de garnizoenen en op de legerplaatsen bevinden, bestemd tot kazernen, stallen, loodsen, magazijnen, hospitalen en bakkerijen;

opbouw van daartoe bestemde nieuwe gebouwen;

aankoop van perceelen;

afkoop van rechten;

verleenen van subsidiën voor het maken en aankopen van die gebouwen en daartoe noodige gronden;

kosten en ongelden bij het sluiten van koop- en andere overeenkomsten;

aanbestedingskosten;

een en ander voor de navermelde werken *in het 2de genie-commandement*:

a. voor den bestaanden toestand:

vergrootten van de bergloods bij het magazijn van militaire kleeding en uitrusting te *Amsterdam*;

maken van eene nieuwe wachterswoning bij het fort *Kijkduin* te *Den Helder* *f* 10 000;

b. ter uitvoering van het algemeen plan van kazerneering:

uitbreiding van de kazerneering te *Haarlem* (eerste termijn) *f* 70 400,00.
Totaal *f* 80 400,00.

Art. 106. Als voren in het *3de genie-commandement*:

voor den bestaanden toestand:

verbeteren van de oefeningsterreinen ten dienste van de garnizoenen te *Middelburg* en te *Vlissingen* *f* 11 500,00.

Art. 107. Als voren in het *4de genie-commandement*:

a. voor den bestaanden toestand:

maken van eene bergplaats voor munitie te *Roermond*;

bouwen van een stal in de legerplaats bij *Milligen* *f* 21 850,00;

b. ter uitvoering van het algemeen plan van kazerneering:

uitbreiden van de kazerneering te *Leeuwarden*;

uitbreiden van de kazerneering te *Assen* (eerste termijn);

bouwen van een kazerne te *Ede* (eerste termijn) *f* 260 600,00. Totaal *f* 282 450,00.

Art. 108. Uitbreiden, verbeteren en inrichten van deponieerkamers *f* 34 000,00.

B. Aanmaak van nieuwe draagbare vuurwapenen.

Art. 109. Samenstelling van draagbare vuurwapenen van 6,5 m.M.; aanmaak of aanschaffing van toebehooren en onderdeelen tot die wapenen behoorende; aanschaffing van werktuigen, gereedschappen, maten en materialen voor dien aanmaak benodigd, benevens kosten van keuring en herkeuring op de aanschaffing vallende *f* 191 000,00.

C. Artillerie-inrichtingen.

Art. 110. Uitbreiding en verbetering van de artillerie-inrichtingen aan de *Hembrug* *f* 40 000,00.

D. Approviandeering van stellingen en liniën.

Art. 111. Kosten wegens aankoop, gebruik en onderhoud van werktuigen tot het vervaardigen van geperste turf in de *Stelling van Amsterdam*, alsmede kosten wegens het in die stelling en op andere forten in voorraad opleggen van brand- en lichtstoffen *f* 12 000,00. Totaal *f* 666 350,00.

XVIII^{DE} AFDEELING.

Voltooiing van het vestingstelsel.

Art. 112. Dekking der uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst van 1903 *f* 1 116 500,00.

Totaal *f* 25 202 456,00.

Vijf en twintig millioen tweehonderd twee duizend vierhonderd zes en vijftig gulden.

ART. 2. Wanneer het bedrag, uitgetrokken bij een der artikelen 3, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 34, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 61, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 96, 97 en 100 van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk, ontoereikend wordt bevonden, kan het, met inachtneming van het voorschrift van het tweede lid van artikel 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* n°. 40), door overschrijving uit artikel 101 van dat hoofdstuk worden aangevuld.

Uit dit artikel kan mede worden overgeschreven op de artikelen 12 en 90.

ART. 3. Op artikel 101 van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk worden aangewezen de tot het dienstjaar 1903 behorende uitgaven, welke het Departement van Oorlog betreffen, hare omschrijving niet vinden in een der andere artikelen van dat hoofdstuk en moeten dienen ter voorziening in behoeften, die in den loop van dat dienstjaar onverwacht opkomen.

Die uitgaven worden voor elke soort afzonderlijk in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven .

De Minister van Oorlog.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Tot toelichting van het ontwerp der begrooting van het Departement van Oorlog voor het dienstjaar 1903, heeft de ondergeteekende de eer, het navolgende te doen kennen:

§ 1. *Inrichting der begrooting.* De ontwerp-begrooting is — behoudens enkele afwijkingen in de omschrijving van eenige artikelen, waarover nader in deze Memorie, bij de bespreking dier artikelen — geheel ingericht als die voor 1902.

§ 2. *Eindcijfer.* Voor den dienst van 1902 werd aanvankelijk toegestaan f 23 752 964,00, welk bedrag, bij de wet van 10 Mei 1902 (*Staatsblad* n°. 58) is verhoogd met eene door de gemeente 's Hertogenbosch in 's Rijks schatkist gestorte som van f 39 300,00, te zamen f 23 792 264,00, terwijl voor 1903 wordt aangevraagd een bedrag van f 25 202 456,00, dus meer f 1 410 192,00.

Dit hoogere bedrag is een gevolg van de uitvoering van de Militiewet van 1901 en van de, naar de ondergeteekende vertrouwt, nog vóór het einde van het loopende jaar in werking te treden, bevorderings- en pensioenwetten, terwijl daartoe mede heeft bijgedragen de omstandigheid, dat voor kleding en voeding meer geraamd moest worden, zooals nader blijken zal bij de toelichting op de artt. 16 en 61.

§ 3. *Legerorganisatie.* In de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal, betreffende het onderzoek van het ontwerp van wet tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting van het dienstjaar 1902 (*Gedrukte Stukken*, Zitting 1901—1902, 2, n°. 21), heeft de ondergeteekende medegedeeld dat, naar zijn oordeel, de wijziging van de bestaande legerorganisatie zal moeten geschieden naar een algemeen plan, doch overigens gelijken tred moet houden met de geleidelijke toename van de legersterkte, als gevolg van de uitvoering der Militiewet.

In aansluiting daarbij en gelet op de omstandigheid dat in het jaar 1903 zal worden beschikt over het verhoogde contingent volgens de Militiewet 1901, zijn op deze begrooting de vereischte gelden uitgetrokken om, in den loop van het jaar 1903 te kunnen overgaan tot het oprichten van één nieuw regiment infanterie.

Tot toelichting daarvan moge het volgende dienen.

Hoewel het algemeen plan voor de legeruitbreiding, waarvan hiervoren

sprake is, in hoofdtrekken is vastgesteld, was het nog niet mogelijk daaromtrent eene definitieve beslissing te nemen.

Voor zooveel toch bij voorbeeld de bereden-artillerie betreft, moet de nieuwe organisatie natuurlijk verband houden met de voorgenomen bewapening met snelvuurgeschut.

Intusschen zijn de proeven nog niet zoo ver gevorderd, dat eene beslissing kan worden genomen met betrekking tot het snelvuurmaterieel, dat voor onze bereden-artillerie als het meest geschikt moet worden geoordeeld.

Ten aanzien van het wapen der infanterie staan de plannen van den ondergeteekende evenwel vast.

Te dier zake kan hij mededeelen, dat het zijne bedoeling zou zijn dat wapen, thans bestaande uit *negen* regimenten, elk van *vijf* bataljons, waaraan, in geval van mobilisatie, een *zesde* wordt toegevoegd, geleidelijk uit te breiden tot *twaalf* regimenten, elk in tijd van vrede bestaande uit *vier* bataljons, waaruit in geval van mobilisatie onmiddellijk *zes* bataljons moeten gevormd worden.

Voor geval van oorlog zou daardoor dus verkregen worden eene uitbreiding met $72 - 54 = 18$ bataljons, terwijl voor vredetijds het aantal van die onderdeelen met slechts 3 zal toenemen.

Wanneer het den ondergeteekende zal gegeven worden zijne plannen tot uitvoering te brengen, stelt hij zich voor, evenals zulks op deze begrooting is geschied, ook op die voor de jaren 1904 en 1905, de vereischte gelden uit te trekken voor de uitbreiding met één regimentstaf en één bataljon, waardoor dan in laatstvermeld jaar de geheele noodig geoordeelde uitbreiding op voet van vrede zou verkregen worden.

Door deze regeling zou uitvoering gegeven worden aan hetgeen de ondergeteekende de eer had het vorig jaar als zijne bedoeling te doen kennen, namelijk om het beschikbaar komend meerder personeel in de eerste plaats te gebruiken om de vredessterkte van de tactische eenheden grooter te maken en voorts om, in geval van oorlog onmiddellijk zooveel eenheden van voldoende sterkte te vormen als met de beschikbare manschappen en met behoud van eene genoegzame sterkte der depots zijn te verkrijgen.

Het blijft voorts de bedoeling van den ondergeteekende om bij het wapen der infanterie het onderscheid tusschen veld- en bezettingstroepen te doen vervallen.

De in geval van mobilisatie onmiddellijk te vormen bataljons zullen eventueel worden bestemd om aanvankelijk dienst te doen als bezettings- en bewakingstroepen in de liniën en stellingen. Zij zullen later, naarmate die taak kan worden overgenomen door de landweertroepen, voor zooveel noodig, beschikbaar komen tot versterking van het veldleger.

Uit den aard der zaak zal de uitbreiding en de reorganisatie van het leger wijziging noodig maken in de bestaande dislocatie van de onderdeelen, terwijl het niet te vermijden is om te voorzien in de kazerneering van de nieuw op te richten onderdeelen.

Deze aangelegenheid is door den ondergeteekende met de meeste zorg en nauwgezetheid overwogen, ten einde te geraken tot eene regeling waarbij van de bestaande kazerneeringsruimte, voor zooveel eenigszins mogelijk, wordt partij getrokken.

Bij de toelichting van de gelden, welke op deze begrooting zijn uitgetrokken voor uitbreiding van kazerneering zal de ondergeteekende gelegenheid hebben nader van zijne plannen te dien opzichte te doen bliken.

§ 4. *Specificatie van het eindcijfer.* Het volgende geeft een overzicht van de onderscheidene uitgaven voor 1903 geraamd en die welke voor 1902 zijn toegestaan.

Benaming der Uitgaven.

Gewone en buitengewone uitgaven (Afd. I—XIII, XV en XVII), geraamd voor 1903 f20 675 911,00; toegestaan voor 1902 f19 483 793,00; voor 1903 meer f1 192 118,00.

Pensioenen (Afd. XIV), geraamd voor 1903 f2 593 075,00; toegestaan voor 1902 f2 576 339,00; voor 1903 meer f16 736,00.

Marechaussee (Afd. XVI), geraamd voor 1903 f816 970,00; toegestaan voor 1902 f799 752,00; voor 1903 meer f17 218,00.

Vestingstelsel (Afd. XVIII), geraamd voor 1903 f 1 116 500,00; toegestaan voor 1902 f 932 380,00; voor 1903 meer f 174 120,00.

Totaal geraamd voor 1903 f 25 202 456,00; toegestaan voor 1902 f 23 792 264,00; voor 1903 meer f 1 400 192,00.

§ 5. Tot verdere toelichting van de verschillen tusschen de sommen, welke voor het jaar 1902 werden toegestaan en die, welke voor het jaar 1903 geraamd worden, alsmede tot verdere toelichting van deze raming, heeft de ondergeteekende de eer, het navolgende mede te deelen:

ISTE AFDEELING.

Kosten van het Departement.

Art 2. Traktementen, enz. Het bij dit artikel voor 1903 uitgetrokken bedrag is gelijk aan het voor 1902 geraamde. Ook het *aantal* der burgerlijke ambtenaren en officieren is, bij de begrotingen voor 1903 en voor 1902, hetzelfde. Hierbij zij echter opgemerkt, dat voor een adjunct-commies, die een traktement genoot van f 1300, — aan wien, ter zake van lichaamsgebreken, eervol ontslag en, in verband daarmee, pensioen is verleend — *minder*, daarentegen voor een eerste-klerk met een traktement van f 800, meer traktement is uitgetrokken. Uit het verschil, ad f 500, zijn toegekend traktementsverhoogen: aan een adjunct-commies ten bedrage van f 100 en aan 8 eerste-klerken ten bedrage van f 50, voor ieder.

II DE AFDEELING.

Traktementen, enz. Staven.

Art. 4. Grootte staf. Toegestaan voor 1902 f 53 085; geraamd voor 1903 f 54 080. Meer voor 1903 f 995.

Meer: voor opzichters-bureelambtenaar werkzaam op de bureelen van de commandanten der *Stelling van Amsterdam* en der *Nieuwe Hollandsche Waterlinie* f 1095. Voor toelagen bij oefeningen f 100. Totaal f 1195.

Minder: voor verhooging van traktement wegens dienstjaren f 200. Meer als boven f 995.

In de begrooting van het loopende dienstjaar is voor opzichters-bureelambtenaar slechts traktement uitgetrokken voor negen maanden, zoodat thans voor het geheele jaar f 1095 meer noodig is.

Daar het wenschelijk is om nu en dan officieren, behoorende tot den grootte staf, te doen deelnemen aan oefeningen, is het noodig als toelage daarvoor f 100, uit te trekken.

Art. 7. Provinciale en plaatselijke staven. Toegestaan voor 1902 f 74 100,00. Geraamd voor 1903 f 72 700,00. *Minder* voor 1903 f 1 400,00.

Minder: een luitenant-kolonel, provinciale adjudant *minder* en een majoor *idem* meer f 200,00.

Drie luitenant-kolonels, plaatselijke commandanten *minder* en een kolonel en twee majoors *idem* meer f 200,00.

Vier tweede-luitenants, plaatselijke adjudanten *minder* en drie eerste-luitenants *idem* meer f 400,00. Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren f 600,00. *Minder* als boven f 1 400,00.

Van de vijf plaatselijke commandanten heeft, volgens de organisatie, één den rang van kolonel en de vier anderen dien van luitenant-kolonel of majoor. Voorts zijn de plaatselijke commandanten te 's Gravenhage en te Amsterdam bereiden.

Met het oog op de sterkte van het garnizoen en de beteekenis van de betrekking in beide laatstgenoemde plaatsen is het zeer wenschelijk, dat de plaatselijke commandanten aldaar den rang van kolonel kunnen hebben.

In verband met de vermindering van het aantal plaatselijke adjudanten met één, kan deze wijziging geschieden zonder verhooging van het betreffende artikel op de begrooting.

De vermeerdering van het aantal eerste-luitenants en de daarmee verband houdende vermindering van dat der tweede-luitenants, is een gevolg van de omstandigheid, dat de tweede-luitenants, die *vier* jaar dien rang bekleeden in het vervolg bij gebleken geschiktheid tot eerste-luitenant moeten bevorderd

worden op grond van het bepaalde in het eerste lid van art. 14 der „Bevoeringswet voor de landmacht 1902”.

III DE AFDEELING.

Trakementen, enz. Wapenkorpsen.

Art. 8. Infanterie. Toegestaan voor 1902 f 1 673 307,00. Geraamd voor 1903 f 1 696 515,00. Meer voor 1903 f 23 208,00.

Meer: een kapitein bij het Departement van Oorlog f 2000,00.

Wegens de voorgestelde legeruitbreiding: een kolonel f 4 500,00; een luitenant-kolonel f 3 400,00; een majoor f 3 000,00; een regiments-adjutant (kapitein) f 2 200,00; een bataljons-adjutant (eerste-luitenant) f 1 300,00; vier kapiteins voor speciale diensten ad f 2000, f 8 000,00; een eerste-luitenant idem f 1 200,00; een kapitein-kwartiermeester f 2 000,00; twee tweede-luitnants-kwartiermeesters ad f 1000, f 2 000,00; vier kapiteins ad f 2000, f 8 000,00; zes eerste-luitenant ad f 1200, f 7 200,00; zes tweede- idem ad f 1000, f 6 000,00. Totaal f 48 800,00.

Verminderd met de helft, wordende genoemde legeruitbreiding gerekend het 2de halfjaar in werking te treden f 24 400,00. Wegens schadeloosstelling voor het aanschaffen van dienstpaarden f 1 200,00. Totaal f 25 600,00.

Een majoor-kwartiermeester bij het regiment grenadiers en jagers meer en een kapitein-kwartiermeester idem minder f 800,00. Een tweede-luitenant, directeur der Koninklijke militaire kapel f 1 000,00. Twintig eerste-luitnants-kwartiermeesters meer en twintig tweede-luitnants idem minder f 4 000,00. Een honderd zes eerste-luitnants meer en een honderd zes tweede- idem minder f 21 200,00. Toelage wegens verblijf in de residentie f 500,00. Idem aan reserve-officieren f 3 108,32. Totaal f 58 208,32.

Minder: Een luitenant-kolonel, hoofdofficier voor het reservekader minder en één majoor, toegevoegd aan den inspecteur meer f 400,00. Toelage wegens detachering bij den hoofdofficier voor het reservekader f 200,00. Verhooging van traktement wegens dienstjaren f 3 400,00. Meerdere aftrek voor officieren aan het compleet ontbrekende, met verlof als anderszins f 31 000,00. Verschillen door afronding van sommen f 0,32. Totaal f 35 000,32. Meer als boven f 23 208,00.

Tot verdere toelichting van hetgeen op dit artikel wordt uitgetrokken wegens de voorgestelde legeruitbreiding, wordt verwezen naar het hiervoren gestelde onder § 3 „legerorganisatie”.

Bij den staf der infanterie wordt voorts één kapitein der infanterie meer geraamd, aangezien de adjutant van den Minister van Oorlog, vroeger behoorende tot het wapen der genie, thans vervangen is door een kapitein der infanterie.

In verband met de wijzigingen aangebracht in de regeling van het reservekader en van de vrijwillige oefeningen in den wapenhandel, is het personeel, dat vroeger het bureel van den hoofdofficier voor het reservekader vormde, thans werkzaam gesteld ten bureele van den inspecteur der infanterie.

Voor de vermeerdering van het aantal eerste-luitnants wordt verwezen naar hetgeen daaromtrent is gezegd in de toelichting van art. 7, terwijl dit ook geldt voor de verder volgende artikelen der IVde afdeeling.

Art. 9. Cavalerie. Toegestaan voor 1902 f 281 120,00. Geraamd voor 1903 f 278 720,00. Minder voor 1903 f 2 400,00.

Minder: Vier tweede-luitnants (niet meer overcompleet) ad f 1400, f 5 600,00. Wegens aftrek van officieren aan het compleet ontbrekende met verlof als anderszins f 600,00. Totaal f 6 200,00.

Meer: Negentien eerste-luitnants meer en negentien tweede-idem minder f 3 800,00. Minder als boven f 2 400,00.

Art. 10. Artillerie. Toegestaan voor 1902 f 994 987,00. Geraamd voor 1903 f 983 887,00. Minder voor 1903 f 11 100,00.

Minder: Artillerie-inrichtingen: Een luitenant-kolonel minder en een majoor meer f 400,00. *Magazijnmeesters:* Drie kapiteins en een tweede-luitenant minder en een eerste-luitenant meer f 5 800,00. *Commando bereden-artillerie:* Een luitenant-kolonel, directeur van de rijsschool voor de bereden-artillerie f 3 600,00.

Korps Pontonniers: Een luitenant-kolonel minder en een majoor meer *f* 400,00. *Instructie-Compagnie*: Een eerste-luitenant minder en een tweede-idem meer *f* 200,00. Toelage van den magazijnmeester bij de artillerie-magazijnen pantserforten *f* 200,00. Meerdere aftrek voor officieren aan het compleet ontbrekende met verlof als anderszins *f* 10 000,00. Totaal *f* 20 600,00.

Meer: *Constructie-werkplaatsen*: Een luitenant-kolonel meer en een majoor minder *f* 400,00. *Munitiefabriek*: Een luitenant-kolonel meer en een majoor minder *f* 400,00. *Werkplaatsen voor draagbare wapenen*: Een luitenant-kolonel meer en een majoor minder *f* 400,00. *Geschutgieterij*: Een luitenant-kolonel meer en een majoor minder *f* 400,00. *Commissie van proefneming*: Een luitenant-kolonel meer en een majoor minder *f* 400,00. *Drie regimenten veld-artillerie*: Twee majoors, twee eerste-luitenants-kwartiermeesters en tien eerste-luitenants meer en twee luitenant-kolonels, twee tweede-luitenants-kwartiermeesters en tien tweede-luitenants minder *f* 1 600,00. *Vier regimenten vesting-artillerie*: Een majoor, twee eerste-luitenants-kwartiermeesters en vijftien eerste-luitenants meer en een luitenant-kolonel, twee tweede-luitenants-kwartiermeesters en vijftien tweede-luitenants minder *f* 3 000,00. *Korps pantserfort-artillerie*: Drie eerste-luitenants meer en drie tweede-luitenants minder *f* 600,00. *Korps torpedisten*. Twee eerste-luitenants meer en twee tweede-luitenants minder *f* 400,00. Toelage wegens verblijf in de residentie *f* 300,00. Verhoging van traktement wegens dienstjaren *f* 1 600,00. Totaal *f* 9 500,00. Minder als boven *f* 11 100,00.

Ter besparing is het beheer der artillerie-magazijnen zoodanig gewijzigd, dat drie magazijnen konden worden opgeheven.

Het aantal magazijnmeesters is mitsdien met drie verminderd.

De kolonel, die de betrekking van directeur van de rijsschool der bereiden artillerie vervulde is onlangs met het bevel over een regiment veld-artillerie belast.

In afwachting van de beslissing welke nader omtrent deze inrichting zal worden genomen, is de leiding van de rijsschool voorloopig aan den onder-directeur, een kapitein der artillerie, opgedragen; alleen dan wanneer het onvermijdelijk noodig mocht blijken een nieuwen directeur te benoemen, zal hiertoe overgegaan worden.

Art. 11. Genie. Toegestaan voor 1902 *f* 293 995,00. Geraamd voor 1903 *f* 304 465,00. Meer voor 1903 *f* 10 470,00.

Meer: Een opzichter van fortificatiën 1ste klasse *f* 1 300,00. Een idem 2de klasse *f* 1 200,00. Voor opzichters-bureelambtenaar *f* 10 805,00. Voor daggelden voor militaire wachters *f* 1 114,75. Voor vergoeding voor onderhoud van rijwielen voor officieren en voor opzichters van fortificatiën *f* 100,00. Traktementen en toelagen aan reserve-officieren *f* 550,00. Verschillen door afronding van sommen *f* 0,25. Totaal *f* 15 070,00.

Minder: Een luitenant-kolonel toegevoegd aan den inspecteur minder en één majoor idem meer *f* 400,00. Een majoor en een kapitein bij het Departement van Oorlog minder en één luitenant-kolonel idem meer *f* 1 800,00. Verhoging van traktement wegens dienstjaren *f* 400,00. Meerdere aftrek voor officieren aan het compleet ontbrekende, met verlof als anderszins *f* 2 000,00. Totaal *f* 4 600,00. Meer als boven *f* 10 470,00.

Bij den staf der genie wordt een kapitein minder geraamd, aangezien de betrekking van adjudant van den Minister van Oorlog thans wordt vervuld door een kapitein behorende tot het wapen der infanterie.

In verband met de groote vermeerdering in de *Stelling van Amsterdam* aan militaire gebouwen en werken, voor wat betreft de artillerie-inrichtingen, de forten, gemeenschaps-liniën, wegen, bruggen, enz., is het niet meer doenlijk met het daarvoor thans beschikbaar personeel een behoorlijk opzicht over de uitvoering van het onderhoud uit te oefenen en is eene geleidelijke uitbreiding van bedoeld personeel bepaald noodzakelijk geworden.

Mitsdien wordt voor 1903 voorgesteld het aantal opzichters van fortificatiën uit te breiden met één opzichter van fortificatiën der 1ste en één der 2de klasse.

Voor de opzichters-bureelambtenaar der genie wordt *f* 10 805 meer uitgetrokken dan het vorige jaar, aangezien de traktementen dier ambtenaren thans

over het geheele jaar moeten berekend worden, terwijl zulks in 1902, in verband met het ten einde loopen op 30 April 1903 van de loopende pachtvereenkomsten van de militaire bruggen en sluizen te *Muiden*, te *Naarden* en bij het fort *Uitermeer* als bedoeld in art. 2 van de wet van 22 Juli 1899 (*Staatsblad* n°. 173).

De verhooging van de daggelden voor militaire wachters houdt verband met het ten einde loopen op 30 April 1903 van de loopende pachtvereenkomsten van de militaire bruggen en sluizen te *Muiden*, te *Naarden* en bij het fort *Uitermeer* als bedoeld in art. 2 van de wet van 22 Juli 1899 (*Staatsblad* n°. 173).

In verband hiermede moet van af 1 Mei 1903 door den Staat in de bediening van genoemde bruggen en sluizen worden voorzien.

Het hooger uitgetrokken bedrag voor vergoedingen voor onderhoud van rijwielen voor officieren en voor opzichters van fortificatiën houdt verband met de voorgestelde vermeerdering van het aantal opzichters.

Voorschotten aan officieren, enz.

Art. 13. Toegestaan voor 1902 f 16 000. Geraamd voor 1903 f 10 000. Minder voor 1903 f 6 000.

IVDE AFDEELING.

Soldijen, enz., wapenkorpsen.

Soldij.

Art. 14. Toegestaan voor 1902 f 2 842 384. Geraamd voor 1903 f 3 034 408. Meer voor 1903 f 192 024.

Meer: 1°. Uitbreiding van de organisatie van het wapen der infanterie f 7 139,05.

2°. Als voren van personeel bij de cavalerie met 100 huzaren f 7 467,90.

In verband met de uitkomsten der werving is ook thans weder gerekend op eene sterkte aan vrijwilligers van 100 meer dan ten vorigen jare.

3°. Als voren van het aantal korporaals-kok f 1 133,77.

Militaire koks.

Het meerdere bedrag strekt om verdere uitvoering te kunnen geven aan den maatregel om geleidelijk ten behoeve van alle menages bij de korpsen, vrijwillig dienende militairen, die bij de Amsterdamsche Huishoudschool, of bij eene andere dergelijke inrichting, het getuigschrift hebben verkregen van militairen kok, te kunnen aanstellen tot korporaals-kok.

Het bedrag houdt voorts rekening met het aantal korporaals-kok, dat in den loop van het jaar 1903 vermoedelijk zal kunnen aangesteld worden.

4°. Voor miliciens tot samenstelling van het blijvend gedeelte f 38 656,86.

De hoogere raming wordt veroorzaakt:

1°. door het voornemen om bij de bereden korpsen de geheele lichting zes maanden voor het blijvend gedeelte onder de wapenen te houden; en

2°. door de grootere sterkte uitgetrokken voor het blijvend gedeelte bij de onbereden korpsen, zoowel in verband met de uitbreiding van de organisatie als om eene behoorlijke kaderopleiding te verzekeren.

Intusschen blijft de grootste sterkte, die het blijvend gedeelte zal hebben, toch nog 1000 man beneden hetgeen volgens art. 109 der Militiewet 1901 als maximum is toegestaan.

5°. Als voren tot eerste-oefening f 96 269,67.

Er is op gerekend, dat van de lichting van 1903 zullen worden ingelijfd 12 300 man tot volledige en 5200 man tot korte oefening. Bovendien zullen in 1903, ten gevolge van de bepaling der laatste zinsnede van art. 99 der Militiewet 1901, nog ongeveer 800 man der lichting van 1902 voor volledige oefening worden ingelijfd.

6°. Als voren tot het bijwonen van herhalingsoefeningen f 19 811,09.

Het voornemen bestaat om in 1903 bij de bereden korpsen twee, en bij de onbereden korpsen, met uitzondering van het korps genietroepen, drie lichtingen voor herhalingsoefeningen in werkelijken dienst te doen komen.

7°. Als voren tot vrijwillig verblijf onder de wapenen f 1 255,97.

Het aantal miliciens voor vrijwillig verblijf onder de wapenen is hooger geraamd in verband met het grootere contingent.

8°. Verhooging van soldij wegens dienstjaren, als gevolg van het in dienst blijven van onderofficieren *f* 5 739,62½.

9°. Daggelden voor instructeurs, belast met de vrijwillige oefeningen in den wapenhandel *f* 10 000,00.

Het hooger bedrag wordt, rekening houdende met de vermoedelijke toeneming van het aantal gemeenten waarin geoefend wordt, noodig geacht in verband met de uitgaven voor hetzelfde doel gedaan in het oefeningstijdperk 1901/2.

10°. Toelage voor de muziekkorpsen *f* 3 055,84.

Dit betreft de toelage voor het muziekkorps van het op te richten infanterieregiment. Zie het gestelde onder § 3 „legerorganisatie”.

Aangezien de toelagen aan de muziekkorpsen, volgens de toegekende bedragen, in zijn geheel ten bate van die korpsen komen, zijn deze uitgaven niet meer onder de soldijen die verminderd worden met 7 pCt. begrepen, maar afzonderlijk uitgetrokken.

11°. Voor het reservekader *f* 2 942,79.

Het meerder uitgetrokken bedrag wordt noodig geoordeeld gelet op den vermoedelijken toeloop van het reserve-kader en, in verband daarmee, op het grooter aantal kader-reservisten dat bij den troep dienst zal doen.

12°. Vergoeding aan reserve-vesting-telegrafisten *f* 480,00.

Meer geraamd in verband met den vermoedelijken toeloop.

Minder: 13°. Verhoogde soldij voor schrijvers *f* 328,50.

14°. Voor bijslag op soldij voor gehuwde militairen wier vrouwen voorheen belast waren met het wasschen der lijfgoederen van ongehuwde korporaals en soldaten *f* 1 277,50.

15°. Aflopende betalingen *f* 321,20.

16°. Verschillen door afronding van sommen *f* 1,36½. Totaal *f* 1 928,56½. Meer als boven *f* 19 202,00.

Vergoeding ingevolge de laatste zinsnede van art. 113 der Militiewet 1901.

Art. 15. Tot 1 Juni van het loopende jaar was aan vergoeding toegekend een gezamenlijk bedrag van *f* 43 851.

Rekening houdende met hetgeen verder nog in 1902 zal worden toegekend, vooral wegens deelneming aan herhalingsoefeningen, en voorts op de grootere sterkte der volgende lichting, wordt het voor 1903 benodigde bedrag geraamd op *f* 75 000.

Kleeding en uitrusting.

Art. 16. Toegestaan voor 1902 *f* 1 980 245. Geraamd voor 1903 *f* 2 164 885. Meer voor 1903 *f* 184 640.

Voor aanschaffing en aanmaak van kleeding en uitrusting, daaronder begrepen daggelden en arbeidsloon voor personeel bij de kleermakerijen, wordt voor de *gewone behoefte*, dus zonder het verhoogde militiecontingent, noodig geacht een bedrag van *f* 1 341 000

waarin is begrepen *f* 21 000 voor de kleeding van het reservekader; voor de kleeding van het verhoogde militiecontingent wordt geraamd een bedrag van *f* 460 000. Samen *f* 1 801 000.

Voor het jaar 1902 werden genoemde kosten geraamd op respectievelijk *f* 1 232 000 en *f* 438 000.

In de laatste jaren moest er meermalen toe worden overgegaan, om het voor aanschaffing en aanmaak van kleeding toegestane bedrag wegens te lage raming bij suppletioire begrooting te verhoogen.

De ondergeteekende heeft, om zulks voor het vervolg zooveel mogelijk te kunnen voorkomen, doen nagaan, welke redenen daartoe hoofdzakelijk aanleiding hebben gegeven, de buitengewone stijging van de prijzen van de grondstoffen buiten beschouwing gelaten.

In verband daarmee wordt het volgende aangeteekend.

Bij de samenstelling van de begrooting voor het jaar 1900 heeft tot grondslag van de raming van uitgaven voor kleeding en uitrusting nog gediend het

bedrag, dat volgens eene in den toelichtenden staat van die begrooting opgenomen berekening op de uitrusting- en reserverekening van de onderofficieren en soldaten zou worden te goed geschreven.

In aanmerking nemende, dat de toelagen voor eerste uitrusting en voor vernieuwing en onderhoud van kleeding voor vrijwilligers en miliciens van gelijken graad, even groot waren, was bedoelde grondslag wel te bezigen tot berekening van de uitgaven voor kleeding en uitrusting voor de vrijwillig dienende militairen, alsmede voor miliciens die zich in het begrootingsjaar in werkelijken dienst zouden bevinden en in het vorige jaren waren ingelijfd, doch *niet* voor de raming van de uitgaven voor kleeding voor de miliciens, die in het begrootingsjaar voor de eerste maal in werkelijken dienst kwamen en van een volledig stel kleeding en uitrusting moesten worden voorzien.

Bij behoud van de toelage ad *f* 20 voor eerste uitrusting voor deze miliciens had, in verband met de verkorting van den eerste-oefeningstijd, hunne dagelijksche toelage voor vernieuwing en onderhoud in stede van resp. *f* 0,11, *f* 0,12 en *f* 0,13, naar gelang van het wapen, waartoe zij behoorden, *f* 0,23 moeten bedragen, om de uitgaven voor hunne kleeding in het jaar, waarover de begrooting liep, te kunnen bestrijden.

Terwijl naar den destijds gebezigten grondslag, bij eenen eerste-oefeningstijd voor de onbereden wapens van 12 maanden, op de begrooting voor het jaar 1897, zooals die aanvankelijk werd opgemaakt, voor aanschaffing van kleeding werd uitgetrokken *f* 1 311 496 (Toelichtende staat bladz. 100), werd te dier zake voor het jaar 1900, waarin de miliciens, al werd ook de eerste-oefeningstijd voor de onbereden wapens op 8 maanden gebracht, toch evenzeer van een volledig stel kleeding moesten worden voorzien, slechts toegestaan *f* 1 111 954 (Toelichtende staat bladz. 104), welk bedrag bij Nota van Wijziging werd verminderd tot *f* 1 099 954. Bij het opmaken van de begrooting voor 1901 werd de bovenbedoelde grondslag wel is waar losgelaten, doch voor aanschaffing van kleeding werd slechts een betrekkelijk hooger bedrag, nl. *f* 1 157 455 (Toelichtende staat bladz. 104), toegestaan, hetwelk bij Nota van Wijziging alsnog met *f* 3700 werd verminderd.

Dit bedrag was slechts betrekkelijk hooger dan dat voor 1900 toegestaan, omdat in laatstgenoemd jaar ten behoeve van den aanmaak van kleeding nog kon worden beschikt over een bedrag van pl.m. *f* 100 000 wegens door de werkbazen der korpsen terugbetaalde gelden voor uit de magazijnen ontvangen grondstoffen, hetgeen in 1901 niet het geval was, aangezien deze kosten bij het opmaken der begrooting voor dat jaar in mindering werden gebracht van de som, geraamd als benodigd voor *onderhoud* van kleeding en uitrusting.

In het jaar 1900 werd op last van den toenmaligen Minister van Oorlog een derde gedeelte van den voor mobilisatie opgelegden voorraad laken, ter waarde van *f* 197 600, voor verbruik bestemd.

Er kwam dus in beide jaren feitelijk voor de aanschaffing en aanmaak van kleeding beschikbaar:

1900. toegestaan bij de jaarlijksche begrootingswet *f* 1 099 954; wegens door de werkbazen betaalde grondstoffen *f* 100 000; wegens uit den voorraad tot verbruik overgebracht laken *f* 197 000;

1901. toegestaan bij de jaarlijksche begrootingswet *f* 1 153 755; bij de wet betreffende de verstrekingen *f* 8 080; bij verhoogingswet *f* 90 000.

Totaal *f* 2 649 389; dus per jaar gemiddeld *f* 1 324 694.

Eene andere omstandigheid, welke blijkbaar haren invloed heeft doen gelden op de lage ramingen van de sommen voor aanschaffing en aanmaak van kleeding benodigd, is de afschaffing van de inhouding op de soldij van de miliciens wegens schuld op de uitrusting- en reserverekening, zonder dat het eindbedrag van het artikel met eene som, evenredig aan hetgeen ten gevolge van die afschaffing aan die miliciens werd uitbetaald, werd verhoogd.

Bedroeg toch de som, welke in het jaar 1897 op het betrekkelijk begrotingsartikel wegens inhouding en storting als bate in mindering werd gebracht *f* 205 000 bij een eindbedrag van het artikel van *f* 1 468 466; in 1901 werd slechts *f* 56 000 in mindering gebracht en bedroeg het eindcijfer van het artikel *f* 1 465 330.

Niettegenstaande dus in 1901 \pm *f* 149 000 minder ten bate kwam van het artikel dan in 1897, was het eindcijfer van het artikel in 1901 nog *f* 3000 lager dan in 1897.

Neemt men in aanmerking, dat, zooals hiervoren is gezegd, voor het jaar 1897 een bedrag van f 1311496 werd uitgetrokken, dat de prijzen van de grondstoffen in de laatste jaren in die mate zijn gestegen, dat bijv. de linnen en katoenen goederen, welke in 1902 zijn aangeschaft, + f 70 000 meer hebben gekost dan het geval zou geweest zijn volgens de prijzen welke voor 1900 gelden, en dat het reservekader in de laatste jaren aanmerkelijk is uitgebreid, hetgeen uit den aard der zaak gepaard is gegaan met verhooging van de kosten van de kleeding, dan moge daaruit blijken dat bij vorenstaande raming van f 1341 000 de vereischte zuinigheid is in acht genomen.

Voor de kleeding van het verhoogde militiecontingent is f 22 000 meer uitgetrokken dan in 1902, omdat bij de raming voor laatstgenoemd jaar gerekend was op eene daling van de prijzen der grondstoffen, welke verwachting zich evenwel niet heeft verwezenlijkt, terwijl ook in 1903 daarop weinig kans bestaat; voorts doordat het noodig is geacht, de miliciens, de viermaanders uitgezonderd, weder te voorzien van een borstrok, welk kleedingstuk door den voorlaatsten Minister van Oorlog voor de miliciens met minderen eersteoefeningstijd dan 12 maanden was afgeschaft.

Ten gevolge van de uitbreiding van het militiecontingent is het bedrag, benodigd voor onderhoud van kleeding en uitrusting van onderofficieren en soldaten, met f 35 000 verhoogd.

Het bedrag, uitgetrokken voor uit te betalen tegoed op de rekeningen voor onderofficieren en soldaten is gebleken te laag te zijn geraamd, waardoor verhooging van dien post met f 50 000 noodzakelijk is; daarentegen is de som uitgetrokken voor inhoudingen op de soldijen en vrijwillig te storten gelden met f 34 000 verhoogd.

Door de toenemende uitbreiding van het reservekader is het noodig om het bedrag der toelagen voor de eerste uitrusting aan vaandrigen en kornetten met f 4600 te verhoogen.

Art. 17. *Scheren en haarsnijden, enz.* Toegestaan voor 1902 f 170 200. Geraamd voor 1903 f 185 100. Meer voor 1903 f 14 900.

Met verwijzing naar hetgeen o. a. in de Memoriën van Toelichting betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1900 en 1902 werd aangeteekend betreffende de in de laatste jaren genomen maatregelen ten aanzien van het wasschen en herstellen van de lijf- en werkgoederen van korporaals en soldaten, wordt te dier zake thans het volgende medegedeeld.

Op de begroting voor het jaar 1899 werd uitsluitend voor het *reinigen* van de lijf- en werkgoederen toegestaan een bedrag van f 176 000.

Ten gevolge van het doen reinigen van bedoelde goederen in particuliere waschinrichtingen kan voor bedoelde werkzaamheden voor de *gewone behoefte* in 1903 worden volstaan met f 113 500.

Dit bedrag wordt verhoogd voor het *verhoogde militie-contingent* met f 25 000 zoodat voor het *reinigen* van goederen in totaal noodig is f 138 500.

De proeven tot het doen *herstellen* van de lijf- en werkgoederen voor Rijksrekening hebben aangetoond, dat daarmede voor de *gewone behoefte* gemoeid zou zijn een bedrag van pl. m. f 60 000 per jaar, waarvan alleen voor het herstellen van sokken pl. m. f 24 000 en van handdoeken pl. m. f 6000.

De aanvankelijke meening van de betrokken autoriteit, dat, door toepassing van den hierbedoelden maatregel, op de verstrekking van nieuwe goederen eene besparing zou kunnen verkregen worden van pl. m. f 30 000 's jaars, werd door de ondervinding niet bevestigd en in verband daarmede werd door den vorigen Minister van Oorlog eene proefneming bevolen met het voor Rijksrekening doen verrichten van de noodige, meer belangrijke reparatiën aan hemden, onderbroeken en werkkleeding, terwijl de kleine reparatiën door den man zelven zouden moeten geschieden.

Aan den ondergeteekende komt eene jaarlijksche geldelijke uitgaaf voor dit doel, welke voor de gewone behoefte eene som van f 30 000 zou belooopen, niet alleen niet voldoende gewettigd voor, doch hij acht het noodzakelijk, dat de soldaat zooveel mogelijk zorg drage voor het onderhoud van zijne kleeding en in staat zij, zelf zijne onderkleeren in bruikbaren toestand te houden.

Intusschen is het niet te loochenen, dat aan de uitvoering van sommige herstellingen door de militairen, bezwaren van technischen aard kunnen verbonden zijn, waarvan het gevolg zou zijn, dat kleedingstukken allicht spoediger dan noodig is als onbruikbaar buiten gebruik gesteld en door nieuwe zouden

worden vervangen. Ten einde aan de troepencommandanten de gelegenheid te geven zoodanige herstellingen door deskundigen te doen verrichten, is, aanvankelijk bij wijze van proef, voor dit doel aan die commandanten de beschikking gegeven over een vast jaarlijksch bedrag, waartoe voor 1903 wordt aangevraagd *f* 15 000, hetgeen met vorenstaand bedrag van *f* 138 500 maakt voor reinigen en herstellen van lijf- en werkgoederen *f* 153 500.

Ten gevolge van de uitbreiding van het militiecontingent en van het reservekader is het noodig de bedragen voor scheren en haarsnijden, en voor aanschaffing van benodigdheden tot het lenighouden van schoeisel respectievelijk met *f* 5200 en *f* 1200 te verhoogen en alzoo te ramen op *f* 25 200 en *f* 6 100, makende met het bedrag van reinigen en herstellen ad *f* 153 500 het totaal van het artikel *f* 185 100. Voor 1902 is toegestaan *f* 170 200. Meer als boven *f* 14 900.

Art. 18. Werfkosten. Toegestaan voor 1902 *f* 109 193. Geraamd voor 1903 *f* 130 970. Meer voor 1903 *f* 21 777.

Het is gebleken, dat de middensom voor het wapen der cavalerie, ten gevolge van de verhooging der premien, niet meer gelijk kan worden gesteld aan die voor de bereden artillerie.

Die som is dan ook voor eerstgenoemd wapen afzonderlijk bepaald op *f* 150.

Er wordt voorts gerekend dat in 1903 bij het wapen der cavalerie 100 man meer zullen worden aangenomen of zich zullen reëngageeren dan in 1902. De verhooging komt dus in het geheel te staan op: de verhooging van de middensom van *f* 106 of *f* 150 voor 360 = *f* 15 840, en voor 100 man meer à *f* 150 = *f* 15 000; alzoo te zamen op *f* 30 840.

Dit bedrag kan echter verminderd worden met het navolgende:

Er wordt gerekend dat in 1903 bij de onbereden korpsen 121 man minder zullen worden aangenomen of zich zullen reëngageeren dan in 1902; ook wordt geacht, dat voor premien aan milicien-sergeanten en aan milicien-korporaals bij aanstelling in die graden, *f* 2650 minder benodigd zal zijn dan in 1902.

De vermindering kan dus bedragen $121 \times f 53 = f 6413 + f 2650 = f 9063$.

Art. 19. Voeding en verzorging van paarden. Toegestaan voor 1902 *f* 1 421 147. Geraamd voor 1903 *f* 1 326 225. Minder voor 1903 *f* 94 922.

Minder: Wegens lagere raming ad 7 cent per ration, 1932 675 rations *f* 135 287,25. Voor het reservekader *f* 2 019,17. Totaal *f* 137 306,42.

Meer: Voor vier officierspaarden bij de regimenten infanterie (zie de toelichting bij art. 8) gerekend op 182 dagen = 728 rations ad *f* 0,70, *f* 509,60.

$\frac{2}{12}$ van het bedrag ad *f* 251 247,75, waarmede de aanvankelijke raming voor 1902, na het bekend worden van den uitslag der aanbesteding werd verhoogd, welke verhooging echter niet is toegepast op het gedeelte der geraamde kosten voor de laatste twee maanden van gemeld jaar, wyl de benodigde fourage voor dat tijdvak niet in de aanbesteding was begrepen.

Tot aanduiding van het juiste verschil moet derhalve hier worden gebracht *f* 41 874,62. Voor verschil ronde som *f* 0,20. Totaal *f* 42 384,42. Minder als boven *f* 94 922,00.

Aangezien de op de begrooting voor 1902 aanvankelijk voor fourage uitgetrokken bedragen, ten gevolge van den uitslag van de in September 1901 gehouden aanbestedingen, niet onbelangrijk moesten worden verhoogd, zijn voor 1903 bedragen per ration uitgetrokken, welke het midden houden tusschen de voor 1902 aanvankelijk en later geraamde bedragen. Men vertrouwt hiermede te kunnen volstaan, vooral omdat er redenen zijn, die voor de in het najaar van 1902 te houden aanbestedingen een gunstiger uitslag doen verwachten.

Art. 20. Huisvesting, enz. Toegestaan voor 1902 *f* 260 688. Geraamd voor 1903 *f* 277 766. Meer voor 1903 *f* 17 078.

Meer: Voor drinkwater enz., waaronder begrepen de kosten voor het bedienen van motoren en pompen ten dienste van de waterleiding *f* 700,00.

Voor aanschaffing en onderhoud van gereedschap en behoeften tot het schoonhouden van militaire gebouwen *f* 18 590,00. Totaal *f* 19 290,00.

Minder: Voor aanschaffing van voetwaschkuipen *f* 2 212,00. Meer als boven *f* 17 078,00.

In vorige jaren was voor het bedienen van de motorpomp in de kazerne der vestingartillerie te Utrecht een bedrag van *f* 300 noodig, welk bedrag op

de begrooting voor 1902 onder art. 43 is uitgetrokken. Nu de inrichting voor de watervoorziening van de gebouwen op het terrein Damlust te Utrecht in dit jaar gereed komt, wordt in 1903 voor het bedienen van de motoren en pompen in de vestingartillerie-kazerne en in de inrichting tot watervoorziening op het terrein Damlust te Utrecht een bedrag van *f* 700 noodig geacht.

Het komt beter voor dit bedrag niet onder art. 45, doch onder dit artikel uit te trekken.

Omtrent het overbrengen naar dit artikel van het bedrag voor aanschaffing en onderhoud van gereedschappen en behoeften tot het schoonhouden van militaire gebouwen, wordt verwezen naar hetgeen dienaangaande is vermeld bij de VIIste Afdeeling, *A. Materieel der genie en kazerneering.*

In het jaar 1902 werden ten behoeve van het leger voetwaschkuipen aangeschaft, waarvoor een bedrag van *f* 2488 was toegestaan.

De aanschaffing voor het wapen der infanterie van 92 stuks van die voorwerpen wordt alsnog noodig geacht, waarvoor een bedrag van *f* 276 wordt vereischt.

In verband daarmee is voor dit doel minder uitgetrokken dan in 1902, *f* 2488 — *f* 276 = *f* 2212.

Art. 22. Oefeningen en onderwijs. Toegestaan voor 1902 *f* 183 948. Geraamd voor 1903 *f* 139 795. Minder voor 1903 *f* 44 153.

Oefeningen.

Minder: Kosten van voorbereidend militair onderricht *f* 38 700,00. Idem voor de oefeningen van het reservekader *f* 3 450,00. Totaal *f* 42 150,00.

Meer: Voor benodigdheden tot het onbruikbaar maken van telegraaflijnen en spoorwegen *f* 650,00. Voor aanschaffing van eereprijzen, ingevolge het Kon. besluit van 5 Februari 1902 (*Staatsblad* n°. 24) *f* 1 000,00. Totaal *f* 1 650,00. Minder als boven *f* 40 500,00.

Het wordt wenschelijk geacht de compagnieën infanterie geleidelijk te kunnen voorzien van een aantal — 8 per compagnie — knipbuigtangen tot het te velde opruimen van hindernissen, met name tot het doorknippen van ijzerdraad.

Dergelijke voorwerpen zijn ook bij de cavalerie in gebruik.

Voor dit doel is op deze begrooting een bedrag uitgetrokken van *f* 650.

Ten einde den onder de bevolking toenemenden zin tot vrijwillige beoefening van het schieten met handvuurwapenen aan te moedigen, werd bij het Koninklijk besluit van 5 Februari 1902 (*Staatsblad* n°. 24) een Koninklijke eereprijs ingesteld, welke in zilver, verguld zilver en goud zal worden verleend.

De bedoeling is om de gelegenheid te openen van de schietvaardigheid, die aanspraak kan geven op den eereprijs, te doen blijken op gemeentelijke, provinciale en nationale wedstrijden.

Tot goedmaking van de kosten verbonden aan het verlenen van de eereprijzen wordt voor het jaar 1903 een bedrag noodig geacht van *f* 1000.

Onderwijs.

Minder: Negen regimenten infanterie *f* 3 270,00. Instructie-bataljon *f* 843,00. Totaal *f* 4 113,00.

Meer: Staven, diensten en korpsen *f* 360,00. Subsidie aan den onderofficierschermbond *f* 100,00. Totaal *f* 460,00. Minder *f* 3 653,00. Minder als boven *f* 44 153,00.

Voor het doen drukken van het tweede en laatste gedeelte van het repertorium betreffende de Nederlandsche Krijgsgeschiedenis wordt een bedrag vereischt van *f* 1320, zijnde *f* 360 meer dan voor het doen drukken van het eerste gedeelte op de begrooting van het loopende dienstjaar is toegestaan.

Het wordt wenschelijk geoordeeld aan den Nederlandschen onderofficierschermbond een subsidie te kunnen toekennen tot een gelijk bedrag als aan den Koninklijken officiers-schermbond wordt verleend.

Art. 23. Kosten voor het voorbereidend militair onderricht en voor de oefeningen met het reservekader buiten het leger. Het is den ondergeteekende wenschelijk voorgekomen de kosten voor het voorbereidend militair onderricht en voor de oefeningen met het reservekader *buiten* het leger — de overige kosten voor het reservekader zijn uitgetrokken bij die van de korpsen waartoe dat kader behoort en, onder de wapenen zijnde, dienst doet — in één artikel bijeen te brengen.

Van dit beginsel is, ter wille van de eenvoudigheid der administratie, alleen afgeweken voor zooveel betreft:

a. de daggelden voor de instructeurs, waarvoor op art. 14 dezer begrooting, een bedrag is uitgetrokken van *f* 21 692;

b. de kosten wegens aanschaffen van patronen ten dienste van het voorbereidend militair onderricht, waarvoor in de gelden uitgetrokken op de artt. 38 en 39 der begrooting, een bedrag begrepen is van *f* 7650.

Dit in aanmerking nemende worden de uitgaven vereischt voor het voorbereidend militair onderricht en voor de oefeningen met het reservekader buiten het leger, dus feitelijk geraamd op *f* 130 967,00.

Art. 24. *Bureel- en andere administratiekosten.* Toegestaan voor 1902 *f* 118 319,00. Geraamd voor 1903 *f* 120 179,00. Meer voor 1903 *f* 1 860,00.

Meer: Voor den chef van den generalen staf *f* 150,00. Voor den inspecteur der infanterie *f* 550,00. Wegens uitbreiding der organisatie van de regimenten infanterie voor een half jaar *f* 1 100,00. Voor den inspecteur der artillerie *f* 350,00. Voor den commandant der bereden artillerie *f* 50,00. Voor den staf der genie, ingenieurs *f* 1 000,00. Voor belooning voor een bediende bij het bureau van den hoofd-intendant *f* 100,00. Totaal *f* 3 300,00.

Minder: Voor den commandant in de Stelling van Amsterdam *f* 50,00. Voor den intendant in de stelling van idem *f* 150,00. Voor de luitenants, gedetacheerd bij de intendance *f* 200,00. Voor den hoofdofficier van het reservekader *f* 550,00. Voor den commandant der vestingartillerie *f* 100,00. Voor den inspecteur der genie *f* 20,00. Voor het aanschaffen van MIELING's autografen *f* 300,00. Totaal *f* 1 440,00. Meer als boven *f* 1 860,00.

Tot toelichting van eenige der hiervermelde vermeerderingen en verminderingen moge het navolgende dienen.

De bedragen voor den chef van den generalen staf en voor den inspecteur der artillerie zijn verhoogd, respectievelijk met *f* 150 en *f* 350. Die verhoogingen houden verband met de aanschaffing van schrijfmachines en voor zooveel genoemden inspecteur betreft, ook met de omstandigheid dat diens bureel niet meer gevestigd is in het gebouw, waarin de bureelen van de inspecteurs der infanterie en der cavalerie worden gehouden, doch in een afzonderlijk perceel.

Het bedrag voor den inspecteur der infanterie is verhoogd met *f* 550, omdat al de werkzaamheden van den voormaligen hoofdofficier voor het reservekader naar zijn bureel zijn overgebracht. Het voor dien hoofdofficier, voor 1902 uitgetrokken bedrag, is nu vervallen.

Het bedrag aan bureelkosten voor den staf der genie is met *f* 1000 verhoogd, aangezien verschillende uitgaven op deze aangelegenheid betrekking hebbende naar de meening van den ondergeteekende bij vorige dienstjaren minder juist ten laste van de begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel waren gebracht en daarom thans naar dit artikel zijn overgebracht.

Art. 25. *Kampeeren en manoeuvres.* Toegestaan voor 1902 *f* 52 000,00. Geraamd voor 1903 *f* 51 500,00. Minder voor 1903 *f* 500,00.

Het bedrag ad *f* 500 kan hier vervallen, omdat de geldelijke tegemoetkomingen aan officieren der schutterij, die deelnemen aan het kampeeren, enz., van troepen, zijn uitgetrokken bij de artikelen, waaruit de traktementen, enz., van de officieren der infanterie en der artillerie worden gekweten.

Art. 26. *Remonte.* Toegestaan voor 1902 *f* 237 590,00. Geraamd voor 1903 *f* 236 590,00. Minder voor 1903 *f* 1 000,00.

Op de begrooting van het Departement van Oorlog werd in de laatste jaren een bedrag uitgetrokken van *f* 1000 voor reis- en verblijfkosten van de militaire leden der provinciale keuringscommissiën.

Vermits de zorg voor de uitvoering van de wet op de paardenfokkerij, ingevolge het bepaalde bij het Koninklijk besluit van 26 Augustus 1901 (*Staatsblad* n°. 206) is opgedragen aan het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, worden de bedoelde reis- en verblijfkosten thans gekweten uit de begrooting van laatstgenoemd Departement.

VDE AFDEELING.

Geneeskundige dienst.

Art. 27. Traktementen, enz. Toegestaan voor 1902 *f* 595 840. Geraamd voor 1903 *f* 602 190. Voor 1903 meer *f* 6 350.

Meer: 1 apotheker van de 1ste klasse meer en 1 idem van de 2de klasse minder *f* 600. Verhoging van de traktementen van officieren van gezondheid, militaire apothekers en paardenartsen wegens dienstjaren *f* 3 400. Verhoging van traktement voor een apothekersbediende wegens dienstjaren *f* 200. Verhoging der vergoeding voor onderhoud van rijwielen voor officieren van gezondheid *f* 250. Verhoging van traktement voor een klerk bij het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst *f* 50. Uitbreiding van het personeel bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen met een apothekersbediende, traktement en toelage *f* 1 000. Idem een schrijver *f* 900. Idem een werkman *f* 500. Verhoging van traktement van den opzichter over de instrumentenkamer bij dat magazijn *f* 100. Idem van een adjudant-onderofficier, administrateur van een hospitaal, wegens dienstjaren *f* 200. Premiën voor 2 burgerartsen *f* 5 000. Voor minderen aftrek wegens incompleet: voor een apothekersbediende *f* 900. Totaal *f* 13 100.

Minder: 2 officieren van gezondheid der 1ste klasse minder en 2 idem van de 2de klasse meer *f* 1 200. Nadere regeling van de traktementen van de paardenartsen bij reorganisatie *f* 3 000. Voor daggelden, enz., van het personeel bij de militaire hospitalen *f* 2 550. Totaal *f* 6 750. Verschil als boven *f* 6 350.

Er is gerekend op *drie* paardenartsen der 1ste klasse meer en op *drie* paardenartsen der 3de klasse minder in verband met het bepaalde daarentrent in de Bevorderingswet voor de Landmacht 1902.

Bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen is de noodzakelijkheid gebleken tot uitbreiding van het personeel, hoofdzakelijk in verband met het gereedmaken en de verpakking van geneeskundige behoeften voor andere Departementen van Algemeen Bestuur en de uitzending daarvan naar de koloniën.

Voorts wordt, wegens vergoeding voor het onderhoud van rijwielen aan officieren van gezondheid eene som van *f* 250 meer aangevraagd om in de groote garnizoenen aan een 10 tal officieren van gezondheid meer, die vergoeding te kunnen toekennen.

In verband met het bestaande incompleet aan officieren van gezondheid is er gerekend op een bedrag van *vijf duizend gulden* meer, ten einde *twee* burgerartsen meer dan in vorige jaren tot officier van gezondheid te kunnen benoemen.

Nadere regeling van de traktementen der paardenartsen.

Aangezien bij de invoering der Bevorderingswet voor de Landmacht 1902 de positie der paardenartsen belangrijk verbeterd is, werd het zeer wenschelijk geacht ook hunne traktementen te herzien op zoodanige wijze, dat daarbij rekening werd gehouden zoowel met die van de officieren der bereden wapens als met die van de andere officieren van den geneeskundigen dienst der landmacht.

Volgens die nieuwe regeling zullen die traktementen, na de invoering van genoemde wet, bedragen: *voor den paardenarts der 2de klasse*, bij aanstelling *f* 1 500. Na 6 jaar dienst *f* 1 700. *Voor den paardenarts der 1ste klasse*, bij aanstelling *f* 2 100. Na 15 jaar dienst als paardenarts 2 300. Na 20 jaar idem *f* 2 500. Na 25 jaar idem *f* 2 700. Na 30 jaar idem *f* 2 900. *Voor den dirigeerende-paardenarts*, met rang van majoor *f* 3 200. Met rang van luitenant-kolonel *f* 3 600.

Bij deze nieuwe regeling is tevens bepaald, dat de door eenige paardenartsen verkregen rechten op hooger traktement gehandhaafd blijven.

Art. 28. Verpleging van zieken, enz. Toegestaan voor 1902 *f* 119 600. Geraamd voor 1903 *f* 126 674. Voor 1903 meer *f* 7 074.

Tengevolge van de uitbreiding van het militiecontingent is het aantal verpleegdagen in de ziekeninrichtingen 5 pCt. hooger geraamd. De meerdere kosten worden, na aftrek van de waarde van de grootere hoeveelheid van de uit de militaire verplegingsinrichtingen te verstrekken rations brood en levensmiddelen, geraamd op *f* 6 672; voor het verplegen van zieken in burgerziekeninrichtingen is meer gevraagd *f* 403. Meer als boven *f* 7 075.

Tegen het verplegen van vrouwen en kinderen van militairen in militaire ziekeninrichtingen bestaan uit den aard der zaak bezwaren.

Toch kan zich het geval voordoen, dat, wegens den aard der ziekte, opnemng van bedoelde personen in ziekeninrichtingen noodzakelijk is.

In verband daarmee is het wenschelijk geacht de omschrijving van het artikel zoodanig aan te vullen, dat die opnemng met machtiging van den Minister van Oorlog kan plaats hebben en de kosten deswege ten laste van dit artikel aan het Rijk in rekening kunnen worden gebracht.

Art. 29. Geneeskundige behandeling door burgergeneesheeren, enz. Toegestaan voor 1902 f12 963. Geraamd voor 1903 f13 500. Voor 1903 meer f537.

Het is gebleken dat de in de laatste jaren toegestane bedragen, tot het voldoen van de noodige uitgaven op dit artikel, onvoldoende waren.

Art. 30. Materieel van den geneeskundigen en den hospitaaldienst. Toegestaan voor 1902 f101 960. Geraamd voor 1903 f98 512. Voor 1903 minder f3 448.

Minder: voor raderbaren, waarvan de laatsten van het noodige aantal in 1902 worden geleverd, f6 148.

Meer: voor het aanschaffen van verbandpakjes f2 700. Minder als boven f3 448.

Voor de aanschaffing van 30 000 verbandpakjes van nieuw model is eene som van f5 400 noodig. Die aanschaffing zal evenwel over twee jaren worden verdeeld, zoodat voor 1903 daarvoor slechts f2 700 wordt aangevraagd.

VIDE AFDEELING.

Studie en onderwijs.

Art. 31. Hoogere Krijgsschool. Toegestaan voor 1902: Oorlog f26 730. Koloniën f38 576. Totaal f65 306. Geraamd voor 1903: Oorlog f27 121. Koloniën f37 969. Totaal 65 090. Meer voor 1903: Oorlog f391. Minder voor 1903: Koloniën f607. Totaal minder f216.

Minder: Voor een kapitein van den generalen staf minder en een idem van de artillerie meer f500,00. Voor verhooging van traktement na een zeker aantal dienstjaren f185,56. Voor toelage en bijslag aan officieren-leerlingen wegens detachering te Wageningen, te Enschedé en te Amsterdam f203,66. Voor fourage f299,30. Totaal f1 188,52.

Meer: Voor een luitenant-kolonel, directeur meer en een majoor idem minder f400,00. Voor toelagen aan officieren-leeraren van het leger hier te lande f200,00. Voor verhoogde soldij voor bijzondere diensten f73,00. Voor verhoogde soldij wegens dienstjaren 9,12⁵. Voor onderhoud van meubelen, brandstoffen, boeken, enz., f290,39⁵. Totaal f972,52. Minder als boven f216,00.

Art. 32. Koninklijke Militaire Academie. Toegestaan voor 1902: Oorlog f222 602. Koloniën f236 804. Totaal f459 406. Geraamd voor 1903: Oorlog f198 407. Koloniën f225 262. Totaal f423 669. Minder voor 1903: Oorlog f24 195. Koloniën f11 512. Totaal minder f35 737.

Minder: Voor traktementen en toelagen van een eerste-luitenant der artillerie en twee eerste-luitenants der genie, leeraren, minder f5 100,00. Voor bijslag op traktement bij aankomst in eene nieuwe standplaats, enz. f500,00. Voor traktementen van burgerlijke beambten f891,66. Voor soldijen en verhoogde soldijen f4 562,40. Voor brood f689,85. Voor voeding van Rijkswegen f3 164,66. Voor kleeding en uitrusting f1 574,90. Voor scheerloon en haarsnijden f10,00. Voor voeding en zakgeld der cadetten f1 612,50. Voor kleeding en uitrusting der cadetten f677,47. Voor onderwijs f2 226,00. Voor onderhoud en herstelling van verschillende voorwerpen f5 940,35⁵. Voor aankoop en de verbouwing van de hogere burgerschool te Breda f42 580,00. Totaal f69 529, 75⁵.

Meer: Voor traktementen en toelagen van een eerste-luitenant der artillerie, een idem der genie, beiden van het leger in Nederlandsch-Indië, en een eerste-luitenant der infanterie, leeraren, meer f5 600,00. Voor een paardenarts 1ste klasse meer en een idem 2de klasse minder f600,00. Voor verhooging van traktementen wegens dienstjaren f483,31. Voor daggelden aan burger geëmployeerden f16 000,00. Voor huisvesting en stalling f2 145,00. Voor onderhoud en artillerie-materieel f100,00. Voor eeredienst f100,00. Voor fourage f670,48⁵. Voor kosten der viering van het vijf en zeventigjarig bestaan der Academie

f4 000,00. Voor uit de militaire bakkerijen minder te verstrekken brood voor de cadetten f39,51. Als voren, voor het personeel beneden den rang van officier, bij de inrichting gedetacheerd f689,85. Voor uit de militaire slachterijen minder te verstrekken vleesch voor de cadetten f231,27. Voor uit de militaire magazijnen van levensmiddelen en slachterijen minder te verstrekken levensmiddelen voor personeel beneden den rang van officier, bij de inrichting gedetacheerd f2 232,86. Voor minder op rekening te verstrekken kleeding aan onderofficieren en soldaten, bij de inrichting gedetacheerd f900,00. Voor verschil ronde som f0,51. Totaal f33 792,79⁵. Minder als boven f35 737,00.

Het wordt wenschelijk geacht voor de viering van het vijf en zeventigjarig bestaan der Koninklijke Militaire Academie eene tegemoetkoming te verstrekken.

Vermits geen genoegzaam getal vrijwillig dienende militairen voor het verrichten van diensten als oppasser aan de Koninklijke Militaire Academie kan worden verkregen, moet in die diensten worden voorzien door burgerpersoneel op daggeld, waarvoor de benoodigde gelden in dit artikel zijn uitgetrokken.

Art. 33. Cadettenschool. Toegestaan voor 1902: Oorlog f58 703. Koloniën f86 597. Totaal f145 300. Geraamd voor 1903: Oorlog f73 291. Koloniën f77 209. Totaal f150 500. Meer voor 1903: Oorlog f14 588. Minder voor 1903: Koloniën f9 388. Totaal meer f5 200.

Meer: Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren f330,00. Voor traktementen van burgerlijke beambten f130,00. Voor soldijen en verhoogde soldijen f109,50. Voor kleeding, uitrusting, enz. f29,20. Voor voeding en zakgeld der cadetten f3 076,00. Voor kleeding en uitrusting der cadetten f2 215,00. Voor onderwijs f10,00. Voor fourage f43,80. Voor uit centrale- en garnizoensmagazijnen van kleeding minder te verstrekken kleeding en uitrusting f200,00. Voor vernieuwing van nachtleger uit gemelde magazijnen f100,00. Totaal f6 243,50.

Minder: Voor reiskosten f600,00. Voor huisvesting en stalling f443,50. Totaal f1 043,50. Meer als boven f5 200,00.

Art. 34. Hoofdcursus. Toegestaan voor 1902: Oorlog f50 600. Koloniën f52 800. Totaal f103 400. Geraamd voor 1903: Oorlog f48 679. Koloniën f56 973. Totaal f105,652. Meer voor 1903: Koloniën f4 173. Minder voor 1903: Oorlog f1 921. Totaal meer f2 252.

Meer: Voor verhooging van traktementen wegens dienstjaren f200,00. Voor soldijen en verhoogde soldijen f208,05. Voor voeding van Rijkswege f310,25. Voor kleeding, uitrusting, enz. f80,36. Voor werfkosten f80,00. Voor oefening en onderwijs f3 970,00. Voor huisvesting f1 993,16⁵. Voor fourage f43,80. Voor minderen aftrek van de kosten van aanschaffing en aanmaak van uit de centrale- en garnizoensmagazijnen van kleeding aan onderofficieren en soldaten op rekening te verstrekken kleeding en uitrusting f860,00. Totaal f7 745,62⁵.

Minder: Voor een kolonel, directeur minder en een majoor, idem, meer f1 500,00. Voor een kapitein van het leger in Nederlandsch-Indië minder en een eerste-luitenant van idem, meer f1 000,00. Voor een kapitein-kwartiermeester van het leger in Nederlandsch-Indië minder en een eerste-luitenant-kwartiermeester van idem meer f1 000,00. Voor schadeloosstelling voor verhuiskosten bij verplaatsing f100,00. Voor vergoedingen aan leeraren in godsdienstonderwijs f150,00. Voor brood f264,62⁵. Voor reinigen van lijfgoederen, borstrokken, werkbrokken en werkkielen van ongehuwde soldaten f50,00. Voor algemeene kosten f1 200,00. Voor meerderen aftrek als gevolg van de prijsverhooging van het ration, uit de militaire magazijnen van levensmiddelen en slachterijen te verstrekken levensmiddelen f219,00. Voor verschil ronde som f10,00. Totaal f5 493,62⁵. Meer als boven f2 252,00.

Het ligt in de bedoeling, de leerlingen van den Hoofdcursus op dezelfde wijze van leerboeken, enz., te voorzien als bij de Koninklijke Militaire Academie en bij de Cadettenschool geschiedt.

Art. 35. Normaal-Schietschool. Toegestaan voor 1902: voor Oorlog f49 109. Voor Koloniën f20 210. Voor Marine f300. Totaal f69 619. Geraamd voor 1903: voor Oorlog f45 787. Voor Koloniën f20 202. Voor Marine f300. Totaal f66 289. Minder voor 1903: voor Oorlog f3 322. Voor Koloniën f8. Totaal f3 330.

Minder: Voor verhooging van traktement na een zeker getal diensjaren als officier f400,00. Voor verhoogde soldij na 3- en 6-jarigen dienst als onder-

officier *f* 109,50. Voor onderhoud van gebouwen en werken te Waalsdorp en te 's Gravenhage *f* 700,00. Voor idem te Harskamp *f* 2 200,00. Voor scheeps- en wagenvrachten *f* 52,65. Voor meerderen aftrek van uit militaire magazijnen van levensmiddelen en slachterijen te verstrekken levensmiddelen *f* 43,80. Voor verschil ronde som *f* 0,20. Totaal *f* 3 506,15.

Meer: Voor voeding van Rijkswegen *f* 43,80. Voor huur van het gebouw der Normaal-Schietsschool *f* 100,00. Voor fourage *f* 32,35. Totaal *f* 176,15. Minder als boven *f* 3 330,00.

VII DE AFDEELING.

Artillerie Inrichtingen, enz.

Opgaven van den voorraad grondstoffen, van de vuurmonden, projectielen, enz., en van den aanmaak van materieel. Zooals tot nu toe gebruikelijk is, zijn de opgaven van den voorraad grondstoffen op 1 Januari van het loopende jaar en van het voornaamste materieel, hetwelk in het voorafgaande jaar in de artillerie-werkplaatsen is aangemaakt, bij de ontwerpbeoordeling als bijlage overgelegd.

Daarentegen is, met afwijking van den tot nu toe gevolgden regel, wegge- laten de opgave van vuurmonden, projectielen, affuiten, voertuigen, buskruit en ander materieel, ten behoeve van de bewapening en uitrusting der korpsen en verdedigingswerken voorhanden. Het wordt toch tegen het landsbelang geacht om voort te gaan met het publiek maken van dergelijke opgaven.

Evenwel heeft ondergeteekende de opgave, evenbedoeld, toch doen samen- stellen opdat deze met toestemming van den Voorzitter ter griffie van de Kamer worde neergelegd ter inzage van de leden die zulks verlangen.

Art. 37. Daggelden, werkloonen, enz. Bij het onderzoek waarvan sprake is in de Memorie van Antwoord van het vorige jaar (Gedrukte stukken, Tweede Kamer 1901—1902, 2, n°. 21, bladz. 25, voorlaatste alinea ad art. 37) is de wenschelijkheid gebleken om eene nieuwe affuit van 6 cM. te ontwerpen en is men er aan de constructie-werkplaatsen in geslaagd, een model samen te stellen, hetwelk in eigen werkplaatsen kan worden aangemaakt en dat bij de beproeving aan alle in billijkheid te stellen eischen heeft voldaan.

Uit den aard der zaak is met een en ander evenwel meer tijd heengegaan dan in het jaar 1901 werd vermoed en zal dientengevolge ook in 1903 de vervaardiging van bedoeld materieel krachtig moeten worden voortgezet.

Te dien einde is voor arbeidsloon voor de constructie-werkplaatsen *f* 5000 meer dan voor het jaar 1902 geraamd. Het bedrag voor aanschaffing van deze affuiten of van de daarvoor benoodigde materialen kan daarentegen belangrijk worden verminderd (Zie ad art. 39).

Omschrijving der artikelen 39, 40 en 42. In de hierbedoelde omschrijving is opgenomen het, ten behoeve van den aanmaak van projectielen, ernstvuur- werken en patronen, zoomede ten behoeve van de aanvulling van den voorraad materialen, door omwerking voor gebruik geschikt doen maken van metaal- rommel, enz.

Omschrijving van artikel 41. De omschrijving van dit artikel is zoodanig gewijzigd, dat in het jaar 1903 kan worden overgegaan tot het doen samen- stellen van buskruit onder geheele of gedeeltelijke verstrekkingen van daartoe noodige bestanddeelen.

Omschrijving van artikel 42. De omschrijving is tevens in overeenstemming gebracht met het voornemen van den ondergeteekende om de aanschaffing van draagbaar spoorwegmateriaal en van golfijzeren dekkingen voor den batterijbouw voortaan uitsluitend door de zorg van de genie te doen geschieden.

Art. 38. Kosten vallende op den dienst bij de artillerie-inrichtingen. Voor de aanschaffing van brandstoffen is *f* 4000 meer uitgetrokken in verband met de voor het jaar 1902 reeds gebleken behoefte.

Art. 39. Aanschaffing van geschut, enz. Het bedrag voor de aanschaffing van affuiten is, zooals ad artikel 37 reeds is vermeld, aanmerkelijk verminderd kunnen worden, omdat, zooals ook daar reeds is medegedeeld, eene affuit van 6 cM. voor aanmaak in eigen werkplaatsen is ontworpen. Dientengevolge be- hoeven alleen de benoodigde materialen en halffabrikaten aangeschaft te wor-

den, waartoe het voor 1902 toegestane bedrag hoogstwaarschijnlijk voldoende zal zijn.

Art. 40. Aanschaffing van draagbare wapenen, enz. Eene aanzienlijke verhooging van het bedrag voor hulzen, kogels, enz., is noodig, omdat het verbruik van patronen bij de vrijwillige schietoefeningen en door de weerbaarheidsverenigingen steeds toeneemt. Vergrooting van het aantal jaarlijks aan te maken patronen is derhalve een dringende eisch.

Bovendien zal door het vergrooten van de jaarlijksche lichting — gevolg van de invoering van de Militiewet 1901 — het munitieverbruik voor oefening van het leger belangrijk stijgen, terwijl eveneens het aantal patronen bestemd voor den oorlogsvoorraad, als gevolg van de zoeven aangehaalde omstandigheid, gaandeweg aanzienlijk moet worden uitgebreid en is het te voorzien dat het nu gewraagde bedrag later nog zal moeten verhoogd worden.

Art. 41. Aanschaffing van buskruit. De redenen welke hiervoren zijn aangevoerd voor het vermeederen van de uitgaven voor hulzen, kogels en andere bestanddeelen tot patronen voor draagbare vuurwapenen, gelden uit den aard der zaak ook voor het voor die patronen bestemde buskruit.

Art. 42. Onderhoud van het paardetuijg, enz. De ten deze aangebrachte verhooging groot *f* 3000 is noodig gebleken, voornamelijk met het oog op de meerdere kosten, welke het onderhoud der vaartuigen van den torpedodienst vordert.

VIII^{STE} AFDEELING.

Dienst der Genie.

A. Materieel der genie en kazerneering.

De omschrijving van de artt. 45—48 is eenigszins aangevuld, aangezien de wenschelijkheid is gebleken om schietbanen, die tot dusverre tot de oefeningsterreinen werden gerekend, bepaaldelijk te vermelden en om niet alleen het verleenen van subsidiën voor de uitvoering van werken, doch ook die voor onderhoud van werken ten laste van deze artikelen te kunnen brengen.

Aangezien het in het voornemen ligt eene andere regeling te treffen voor de aanschaffing en het onderhoud van gereedschappen en materieel voor het schoonhouden van gebouwen en de genie niet langer hiermede te belasten, doch zulks aan de commandeerende officieren van de korpsen op te dragen, is de omschrijving van deze artikelen en van art. 20 dienovereenkomstig gewijzigd.

De raming van deze artikelen te zamen, ofschoon ruim *f* 8000 minder dan in 1901 is uitgegeven, bedraagt *f* 5165 meer dan het voor 1902 toegestane bedrag, niettegenstaande door het overbrengen van de kosten voor de schoonmaakbehoeften naar art. 20 deze artikelen met *f* 18 590 zijn ontlast.

In hoofdzaak moet deze verhooging geweten worden aan het steeds toenemende aantal gebouwen en werken, zoo in de Stelling van Amsterdam als elders, ten gevolge waarvan de jaarlijksche kosten van onderhoud en herstellingen steeds toenemen. Voorts zijn eenige belangrijke voorzieningen aan verdedigingswerken, die vroeger als verbeteringen van ondergeschikt belang uit de Vestingbegrooting betaald werden, thans in de onderwerpelijke artikelen uitgetrokken. De aangevraagde bedragen betreffen alle voorzieningen die zeer noodig en niet voor uitstel vatbaar zijn.

Art. 45. 1ste Genie-commandement. In het belang van den dienst is het noodig, dat de sluisknecht in de onmiddellijke nabijheid van de schutsluis te Wijk bij Duurstede verblijf houdt, hetgeen thans niet mogelijk is.

In verband hiermede is een bedrag van *f* 3000 voor het bouwen van eene woning uitgetrokken.

Art. 46. 2de Genie-commandement. Ten einde de waterdichtheid van de dekkingen der beton-gebouwen van het fort Pampus en van het Werk aan het IJ op het Vuurtoreneiland te verzekeren, wordt het wenschelijk geacht daarop eene asphaltbekleding aan te brengen.

Het bestaende magazijn voor berging van springstoffen op het glacis van het bastion Dirks Admiraal te Den Helder is ten eenenmale onvoldoende, zoodat het bouwen van een nieuw magazijn zeer noodig wordt geoordeeld.

Art. 47. 3de Genie-commandement. In verband met het voornemen om met

ingang van 1 Mei 1903 het fort aan den *Hoek van Holland*, thans deel uitmakende van het 2de Genie-commandement, in te deelen bij het 3de Genie-commandement, is het onderhoud, enz., van de militaire gebouwen en werken te *Hoek van Holland* overgebracht van art. 46 naar art. 47.

Het metselwerk van de dekking van het bomvrij gebouw in het fort te *Ellevoutsdijk* eischt aanzienlijke herstelling, waartoe de gronddekking van dat gebouw ten deele moet afgenomen worden en in verband waarmee tevens het aardewerk van het fort voor zooveel noodig zal gewijzigd worden.

De steenen muur rondom het *Park* bij de kazerne *Nieuw Arsenaal* te *Vlissingen* is gedeeltelijk ingestort, zoodat het daarstellen van eene nieuwe afsluiting dringend noodig is.

Op het fort aan den *Hoek van Holland* ontbreekt, bij bezetting van het fort, de gelegenheid tot berging van materieel in verband waarmee wordt voorgesteld op het glacis van het fort daartoe eene loods te bouwen.

Art. 49. Huur. Ten einde tot eene, zooveel mogelijk juiste raming te komen van het voor dit artikel benodigde bedrag, is als maatstaf genomen de som, die in 1901 voor huur van woningen voor gehuwde militairen is noodig geweest; dit bedrag is vermeerderd met het bedrag vereischt in verband met de loopende contracten wegens huur, erfpacht en erfdienstbaarheden voor de verdere gebouwen, terreinen, enz., en voorts met een naar schatting bepaald bedrag, dat verband houdt met de jaarlijksche toename van de voor huur benodigde som.

Voorts is het bedrag vermeerderd met *f* 2500, aangezien, ten behoeve van de uitbreiding van deponieerkamers, als in art. 109 bedoeld, over enkele woningen voor gehuwde militairen zal worden beschikt, waarin door het huren van woningen moet worden voorzien.

Ten slotte is bij de raming van het bedrag rekening gehouden met het voornemen om nog aan enkele categorieën van militairen beneden den rang van officier vrije woning of vergoeding wegens het gemis daarvan toe te kennen. Meer in het bijzonder zal het een punt van overweging uitmaken, zoodanig voorrecht, op eenigszins ruimer schaal dan thans geschiedt, te verleen aan de muzikanten der infanterie en aan de trompetters van de cavalerie en de bereden artillerie, en wel op zoodanigen voet, dat daarvoor in 1903 een bedrag van omstreeks *f* 10 000 zal worden gevorderd.

Art. 52. Materieel der genietroepen. Van het bij dit artikel aangevraagde bedrag is *f* 1700 bestemd voor het aanschaffen van de benodigde reserve-uitrusting voor de munitiekarren der veldcompagnieën en *f* 3700 als laatste termijn voor de geleidelijke vernieuwing van het oude veld-telegraafmaterieel.

Voorts is daaronder begrepen een bedrag van *f* 6300 voor het aanschaffen van twee doelballons met toebehooren.

Nu de meeste Europeesche legers van luchtscheepvaart-materieel zijn voorzien en dus moet worden aangenomen dat de vijand vóór onze liniën in het bezit zal zijn van kabelballons, waarvan het gebruik hem door de verdedigende artillerie zal moeten worden belet, is voorbereiding voor die taak in vredes-tijd noodzakelijk en wordt ten behoeve van die voorbereiding aanschaffing van zoogenaamde doelballons noodig geacht.

Art. 54. Vernielingen en opruimingen. Van het bij dit artikel aangevraagde bedrag is *f* 5600 bestemd als eerste termijn voor de geleidelijke invoering van een nieuw springmiddel, waarvan betere uitkomsten worden verwacht, terwijl *f* 2800 is uitgetrokken ten behoeve van de aanvulling van het materieel voor de vernielingen door het veldleger, waarvan een gedeelte bij proefnemingen en oefeningen werd verbruikt.

IXDE AFDEELING.

Aankoop van brood en kosten van de militaire bakkerijen, van de militaire slachterijen en van de militaire magazijnen van levensmiddelen.

Art. 57. Aankoop van brood en toelagen wegens gemis van brood. Toegestaan voor 1902 *f* 93 628. Geraamd voor 1903 *f* 107 893. Meer voor 1903 *f* 14 265.

Meer: Wegens uitbreiding van de infanterie met een regimentsstaf en een veldbataljon voor zes maanden *f* 770,52. Voor 100 vrijwilligers bij de regimenten

huzaren *f* 1 839,60. Voor het hoogere militie-contingent *f* 67 033,74. Voor meer korporaals kok *f* 55,20. Voor verschil ronde som 4,62. Totaal *f* 69 703,68.

Minder: Voor één muzikant bij het regiment grenadiers en jagers *f* 18,42. Voor het reservekader *f* 628,26. Wegens meerderen aftrek van uit militaire bakkerijen te verstrekken brood *f* 54 792,00. Totaal *f* 55 438,68. Meer als boven *f* 14 265,00

Art. 58. Traktementen, toelagen, daggelden, enz., van het personeel bij de militaire bakkerijen. Toegestaan voor 1902 *f* 65 200,00. Geraamd voor 1903 *f* 65 700,00. Voor 1903 meer *f* 500,00.

Het meerdere is gebleken noodig te zijn voor het in dienst stellen van tijdelijke arbeiders en voor toelagen voor bakkers, te detacheren in de legerplaats bij *Harskamp*.

Art. 59. Aankoop van graan, enz., voor de broodbereiding. Toegestaan voor 1902 *f* 298 219,00. Geraamd voor 1903 *f* 340 912,00. Voor 1903 meer *f* 42 693,00.

Meer: Voor de korpsen wegens uitbreiding van het militie-contingent en voor het aantal rations brood voor het personeel der militaire bakkerijen ter waarde van *f* 1642,50, dat in vorige jaren niet werd berekend *f* 42 732,54.

Minder: Voor brood ten behoeve der cadetten bij de Koninklijke Militaire Academie *f* 39,51. Verschil ronde som *f* 0,03. Totaal *f* 39,54. Meer als boven *f* 42 693,00.

Art. 60. Traktementen, toelagen, daggelden, enz., voor het personeel bij de militaire magazijnen van levensmiddelen en de militaire slachterijen. Toegestaan voor 1902 *f* 21 445. Geraamd voor 1903 *f* 21 670. Voor 1903 meer *f* 225.

Meer: Toelage, bureelkosten en schadeloosstelling wegens gemis van vrije woning voor administrateurs door gewone mutatiën *f* 450. Vergoeding voor onderhoud van een rijwiel voor een officier *f* 25. Totaal *f* 475.

Minder: Voor daggelden en arbeidsloonen voor mindere geëmployeerden *f* 250. Meer als boven *f* 225.

Wegens vergoeding voor onderhoud van een rijwiel toe te kennen aan den officier te Groningen, belast met het dagelijksch toezicht over de verschillende verplegingsinrichtingen, wordt *f* 25 aangevraagd, daar de groote afstanden, waarop die inrichtingen van elkander zijn verwijderd, het gebruik van een rijwiel noodig maken.

Art. 61. Aankoop van vee, van verduurzaamde en andere levensmiddelen, enz. Toegestaan voor 1902 *f* 1 963 468. Geraamd voor 1903 *f* 2 402 157. Voor 1903 meer *f* 438 689.

Meer: Wegens uitbreiding van het militie-contingent: voor levensmiddelen in natura *f* 263 629,50; en voor schadeloosstelling wegens gemis daarvan *f* 37 640,00; voor levensmiddelen ten behoeve van den Hoofdcursus *f* 209,00; voor verhooging van den prijs per ration met 2 cent (in 1901 en 1902 is daarvoor te min geraamd), terwijl buitendien in die verhooging is begrepen eene kleine verbetering van de te verstrekken rations *f* 139 705,08. Totaal *f* 441 164,08.

Minder: Voor levensmiddelen en vleesch voor het personeel en de cadetten bij de Koninklijke Militaire Academie *f* 2 464,13. Verschil in den prijs van de rations levensmiddelen voor de Normaal-Schietschool *f* 10,95. Totaal *f* 2 475,08. Meer als boven *f* 438 689,00.

XDE AFDEELING.

Centrale en garnizoens-magazijnen van kleding en uitrusting.

Art. 62. Personeel van de centrale magazijnen. Toegestaan voor 1902 *f* 130 700. Geraamd voor 1903 *f* 137 100. Voor 1903 meer *f* 6 400.

Meer: Voor verhooging van daggelden voor werklieden *f* 7 300.

Minder: Een majoor-magazijnmeester vervangen door een kapitein, aan traktement en toelage wegens verblijf te Amsterdam *f* 900. Blijft meer als boven *f* 6 400.

Tot het verrichten van de meerdere werkzaamheden, welke verbonden zijn aan de aanschaffing en verzending van goederen voor eene grootere legersterkte, ten gevolge van de uitbreiding van het militie-contingent, is eenige vermeerdering van personeel bij het centraal magazijn van militaire kleding en uitrusting te Amsterdam dringend noodig.

Het tegenwoordige personeel bij dat magazijn is thans reeds onvoldoende om in den dienst bij die inrichting naar behooren te voorzien.

Art. 63. Traktementen, toelagen en daggelden bij de garnizoens-magazijnen van kleeding. Toegestaan voor 1902 f 26 875. Geraamd voor 1903 f 27 980. Voor 1903 meer f 1 105.

Het meerdere is noodig wegens gewone mutatiën onder het personeel der administrateurs bij de magazijnen en voor eene geringe verhooging van de daggelden van de mindere geëmployeerden.

Art. 64. Magazijnkosten, aanschaffing, herstelling en onderhoud van kampe-mentseffecten, enz. Toegestaan voor 1902 f 45 500. Geraamd voor 1903 f 50 500. Voor 1903 meer f 5 000.

Sedert 1900 zijn de kosten van onderhoud bij de centrale en garnizoens-magazijnen telken jare met pl. m. f 5000 toegenomen, wegens het veelvuldig gebruik bij oefeningen van de kampementsgoederen en velduitrusting.

In verband daarmee wordt voor dit artikel bovenvermeld bedrag meer aan-gevraagd.

Art. 65. Ledergoed en paardetuig, enz. Toegestaan voor 1902 f 141 930. Ge-raamd voor 1903 f 147 080. Voor 1903 meer f 5 150.

Het meerdere bedrag is noodig voor de aanschaffing van pioniergereed-schappen in verband met de uitbreiding van de militiae.

Art. 66. Aanschaffing, herstelling, onderhoud en wasschen van nachtleger-goederen. Toegestaan voor 1902 f 302 700. Geraamd voor 1903 f 190 550. Voor 1903 minder f 112 150.

Minder: Voor aanschaffing van nachtlegergoederen, ten vorigen jare toege-staan om te voorzien in de behoefte voor het verhoogde militiae-contingent f 120 000. Bij de Cadettenschool id. f 100. Totaal 120 100.

Meer: Voor het reinigen van nachtlegergoederen en voor het aankopen van ligstroo in verband met de uitbreiding van het militiaecontingent f 6 000. Voor traktementen, enz., aan administrateurs f 500. Voor schadeloosstelling voor huishuur aan idem f 400. Voor daggelden, enz., aan geëmployeerden en losse werklieden f 1 050. Totaal f 7 950. Minder als boven f 112 150.

Tengevolge van de splitsing der administratiën van het garnizoenskleeding- en nachtlegermagazijn te Bergen op Zoom is daarvoor f 900 meer benodigd, terwijl voor het in dienst stellen van losse werklieden en voor eene geringe verhooging van de daggelden van mindere geëmployeerden bij de onderschei-dene garnizoensnachtlegermagazijnen f 1050 meer wordt geraamd.

XI DE AFDEELING.

Militaire Verkenningen en Topographische Inrichting.

Art. 67. Kosten van verkenningen, enz. Topographische Inrichting. Het voor dit onderwerp uitgetrokken bedrag is f 70 hooger dan voor 1902 werd geraamd, en zulks in verband met eene misrekening in den uitgewerkten en toelich-tenden staat, behorende bij de begrooting voor genoemd jaar, alwaar, bij den post voor 4 leerlingen-graveurs, op een bedrag van f 1740 is gerekend, terwijl daarvoor f 1810 had moeten zijn gesteld.

XII DE AFDEELING.

Verplaatsing van personen en goederen.

Art. 68. Permanente militaire spoorwegcommissie. Toegestaan voor 1902 f 5 900. Geraamd voor 1903 f 6 000. Meer voor 1903 f 100.

Er is f 100 meer geraamd tot verhooging van het loon van den bediende.

Art. 69. Reis- en verblijfkosten. Toegestaan voor 1902 f 89 000. Geraamd voor 1903 f 68 400. Minder voor 1903 f 20 600.

Het bedrag is met f 400 verhoogd in verband met de geleidelijke invoering van een nieuw springmiddel, waartoe verschillende dienstreizen naar onder-scheidene spoorwegbruggen door officieren van het wapen der genie zullen moeten worden verricht.

Verder is een bedrag van f 21 000 overgebracht naar art. 23 der begrooting, en in verband daarmee de omschrijving van art. 69 gewijzigd.

Art. 70. Scheeps- en wagenvrachten, enz. Toegestaan voor 1902 f240 000. Geraamd voor 1903 f250 000. Meer voor 1903 f10 000.

Niettegenstaande bij artikel 23 ook gerekend is op een bedrag van f16 400, dat tot nu toe uit dit artikel werd gekweten, is toch meer geraamd moeten worden dan in het vorig jaar, omdat door de uitbreiding van het militiecontingent meer uitgaven op dit artikel zullen moeten plaats hebben en buitendien in vorige jaren steeds verhooging noodig is geweest.

Art. 81. Gratificatiën. Het laatstelijk uitgetrokken bedrag van f11 000 is thans gebracht op f40 000 en zulks in verband met de door den ondergeteekende in de vergadering van 14 Maart ll. in de Tweede Kamer der Staten-Generaal gedane toezegging, naar aanleiding van de motie van den heer van Vlijmen, zooals deze werd gewijzigd door den heer jhr. Röell. Het ligt in de bedoeling, wanneer de onderwerpelijke post door de Volksvertegenwoordiging mocht worden toegestaan, eenen onderstand uit te keeren aan behoeftige gewezen militairen, die zonder pensioen uit den dienst zijn ontslagen, doch die — bijaldien de nieuwe pensioenwetten op het oogenblik van dat ontslag golden hadden — hoogstwaarschijnlijk pensioen zouden hebben verkregen. Hoewel hiertoe in hoofdzaak alleen zij in aanmerking zullen worden gebracht, die den dienst hebben verlaten sedert den datum van indiening der pensioenwetten, zullen toch ook, *bij uitzondering* daartoe in aanmerking kunnen komen, militairen, wier ontslag uit den dienst plaats had op een datum voorafgaande aan dien van 12 Maart 1900, mits zij overigens geacht kunnen worden in dezelfde omstandigheden te verkeerren als zij, voor wie de onderwerpelijke maatregel wordt in het leven geroepen.

Art. 90. Uitgaven voor het Departement van Oorlog, voortvloeiende uit de Ongevallenwet. Ingevolge art. 52 der Ongevallenwet 1901, kan de werkgever, wiens onderneming hier te lande is gevestigd, op zijn verzoek door Hare Majesteit de Koningin worden toegelaten om zelf het risico der bij die wet geregelde verzekering te dragen.

Onder het Departement van Oorlog ressorteert een groot aantal werklieden, die in de termen vallen om volgens de bepalingen van meergemelde wet te worden verzekerd tegen geldelijke gevolgen van ongevallen, hun in verband met de uitoefening van het bedrijf overkomen.

Bij de inrichtingen van de landmacht komen, mede ten gevolge van getroffen veiligheidsmaatregelen, slechts zelden ongevallen van eenigszins ernstigen aard voor. Nu is, met het oog op deze beide omstandigheden, de ondergeteekende van gevoelen, dat, in welke lage gevarenklasse de inrichtingen van de landmacht ook worden gerangschikt, de te betalen premie meer zal belooopen dan het bedrag der uitbetalingen, welke aan onder het Departement van Oorlog ressorteerende werklieden, ingevolge de Ongevallenwet 1901, zullen moeten worden gedaan.

Op dien grond wordt het in het financieel belang van den Staat geacht, dat deze, voor zooveel het Departement van Oorlog betreft, zelf het risico der bij de wet geregelde verzekering draagt.

Het ligt dan ook in zijn voornemen, het daartoe noodige verzoek tot Hare Majesteit de Koningin te richten.

Daar echter de gegevens ontbreken, om met eenige zekerheid het bedrag der kosten, welke uit voorschreven maatregel zullen voortvloeien, te ramen, is bij art. 90 een post voor *memorie* uitgetrokken en is dit artikel, in art. 2 van het wetsontwerp, opgenomen onder de artikelen, welke door overschrijving uit art 101 van het onderwerpelijke hoofdstuk der Staatsbegrooting kunnen worden aangevuld.

XIVDE AFDEELING.

Non-activiteitsstraktementen, pensioenen, gagementen, onderstanden, lijfrenten, toelagen en wachtgelden.

Art. 91. Non-activiteitsstraktementen. Hoewel blijkens den als bijlage hierachter gevoegden staat, het aantal op non-activiteit zijnde officieren op 1 Juli 1902 zoodanig was, dat de aan hen toekomende traktementen te zamen een bedrag van ruim f71 000 zouden belooopen, is nochtans op de begrooting voor

dit doel slechts gerekend op eene som van ruim f42 000 en wel op grond van de omstandigheid, dat de „Pensioenwet voor de landmacht 1902”, welke naar vertrouwd wordt, vóór 1 Januari 1903 in werking zal kunnen treden, de verplichting oplegt om een groot deel van de officieren, welke thans non-actief zijn, op pensioen te stellen.

Art. 92—94. Pensioenen. Volgens de pensioenstaten, bij deze begrooting overgelegd, was het totaal bedrag der op 31 Mei 1902 in de verschillende registers ingeschreven pensioenen f2 480 550. Op 31 Mei 1901 was dit bedrag f2 448 602. Voor het loopende jaar dus méér f31 948.

Deze vermeerdering vindt hare oorzaak in eene stijging van de voortdurende militaire pensioenen zoowel als van de pensioenen verleend krachtens de wetten van 9 Mei 1890 (*Staatsblad* n°. 78) en van 18 Juli 1890 (*Staatsblad* n°. 109); terwijl alleen in het bedrag der tijdelijke militaire pensioenen over bedoeld tijdvak eenige vermindering viel waar te nemen.

Het komt wenschelijk voor, de verschillende posten wegens pensioenen voor het dienstjaar 1903 tot een hooger bedrag uit te trekken, dan voor 1902 werd toegestaan, en wel:

Art. 92 (voortdurende militaire pensioenen en burgerlijke pensioenen) méér f10 000;

Art. 93 (tijdelijke militaire pensioenen) méér f15 000;

Art. 94 (pensioenen van mindere geëmployeerden op daggeld) méér f5000.

Bij deze hoogere raming is rekening gehouden met den vermoedelijken invloed van de „Pensioenwet voor de landmacht 1902” en voorts met het feit, dat meerderen dan tot nu toe (zoogenaamde corveeërs, militaire wachters, enz.) zullen komen te verkeerren onder de bepalingen der wet van 18 Juli 1890 (*Staatsblad* n°. 109) (pensioenen voor mindere geëmployeerden op daggeld).

XVI DE AFDEELING.

Wapen der marechaussee.

Art. 102. Traktementen, enz. Toegestaan voor 1902 f45 350. Geraamd voor 1903 f44 350. Minder voor 1903 f1 000.

Minder: Een kapitein minder en een eerste-luitenant meer f800. Verhooging van traktement wegens dienstjaren f200. Minder als boven f1 000.

Art. 103. Soldijen, enz. Toegestaan voor 1902 f754 402. Geraamd voor 1903 f772 620. Meer voor 1903 f18 218.

Meer: Voor soldijen f3 485,75. Voor verhoogde soldij f182,50. Voor bijslag op de soldij f182,50. Voor reis- en verblijfkosten f1 200,00. Voor kleeding en uitrusting f5 000,00. Voor bureel- en andere administratiekosten f200,00. Voor scheeps- en wagenvrachten f753,07⁵. Voor fourage f11 114,25. Totaal f22 118,07⁵.

Minder: Voor huisvesting, enz. f3 900,00. Voor verschillen door afronding van sommen f0,07⁵. Totaal f3 900,07⁵. Meer als boven f18 218,00.

Het wordt wenschelijk geacht om de sterkte van het wapen te kunnen uitbreiden met 1 wachtmeester, 2 brigadiers en 7 marechaussees, allen onbereden.

Dit personeel is bestemd, om, voor zooveel noodig aangevuld met personeel, dat door de bestaande brigades beschikbaar kan worden gesteld, te worden gebruikt tot het vestigen van nieuwe brigades te Barger-Oosterveen (Emmen) en te Nieuwenhagen. Het vestigen van deze brigades wordt door de betrokken autoriteiten dringend noodzakelijk geacht.

Het bedrag ad f1200 voor verhooging van reis- en verblijfkosten, is noodig ten gevolge van de vermeerdering der sterkte en wegens uitbreiding van het door de officieren van het wapen te houden noodzakelijk toezicht.

Voor kleeding en uitrusting is f5000 meer geraamd, deels tengevolge van de bovenbedoelde uitbreiding van het wapen en ten anderen wegens de in de laatste jaren voor dit onderwerp noodzakelijk gebleken behoeften.

De verhooging van het bedrag voor fourage houdt verband met de verhooging van den rationsprijs met f0,05, welk meerder bedrag voor 1903 voorloopig is moeten worden vastgesteld.

XVII^{DE} AFDEELING.*Buitengewone uitgaven.**A. Dienst der genie.*

In aansluiting aan het hiervoren gestelde onder § 3, „legerorganisatie”, heeft de ondergeteekende de eer het volgende mede te deelen:

De voorgenomen uitbreiding van de vredesorganisatie van het wapen der infanterie met drie regimentsstaven en drie bataljons, maakt het, zooals reeds vermeld werd, noodzakelijk om ook de kazerneering uit te breiden.

Bij de ter zake ontworpen dislocatie is, voor zooveel zulks met het oog op mobilisatiebelangen mogelijk was, rekening gehouden met de in sommige garnizoenen beschikbare ruimte; daarentegen maakt de vergroting van de getalsterkte der compagnieën het noodig enkele bataljons uit andere garnizoenen, waar de kazerneruimte zeer bekrompen is, naar elders over te brengen.

In verband met een en ander ligt het in de bedoeling om in 1903 het garnizoen te Leeuwarden te vermeerderen met een regimentsstaf en 1 bataljon; hiertoe moet de bestaande kazerne worden verbeterd, terwijl, gedeeltelijk door verbouwing, gedeeltelijk door huur, voorzien moet worden in logies voor de marechaussee, die thans in de infanterie-kazerne is gehuisvest.

Te Assen moet eene kazerne voor een bataljon worden bijgebouwd, die in 1904 zal worden betrokken.

Het garnizoen Haarlem zal mede eene uitbreiding ondergaan met een regimentsstaf en 1 bataljon. De daarvoor benoodigde ruimte is voorhanden in de gebouwen vroeger in gebruik bij de militaire school; de wijziging van die gebouwen zal in het voorjaar 1904 moeten zijn afgelopen.

Voorts zullen ook te Nijmegen een regimentsstaf en 1 bataljon meer worden gehuisvest. In verband intusschen met het aanhangig gemaakte ontwerp van wet, tot krachtiging van eene met de gemeente Nijmegen gesloten overeenkomst tot ruiling van gebouwen en terreinen (Gedr. Stukken 1901—1902, 217), en met de omstandigheid, dat de voorgenomen vermeerdering van dit garnizoen niet voor 1905 zal tot stand komen, zijn bij de onderwerpelijke begrooting geen gelden voor uitbreiding van de kazerneering ter plaatse aangevraagd.

Ten slotte zij hierbij aangeteekend, dat een kazernement voor 2 bataljons gebouwd zal moeten worden te Ede, alwaar de Staat zeer gunstig gelegen terreinen, zoo voor kazernebouw als voor oefening, ten deele in huur heeft, ten deele in eigendom bezit. Beide kazernes zullen in 1905 gereed moeten zijn, waarvoor thans een eerste termijn op deze begrooting is uitgetrokken.

*Art. 105. 2de Genie-commandement.**Bergloods bij het magazijn van kleeding en uitrusting.*

Aangezien, in verband met het verhoogde contingent volgens de Militiewet van 1901, grootere hoeveelheden goederen van onderscheiden aard in het centraal magazijn van kleeding en uitrusting te Amsterdam moeten geborgen worden dan tot dusverre het geval was, is de ruimte aldaar geheel onvoldoende om de bedoelde goederen naar behooren op te slaan.

Door het vergrooten van de bergloods, waarvoor een bedrag van f 6000 noodig is, zal in dat gebrek aan ruimte worden voorzien.

Wachterswoning bij het fort Kijkduin.

De bestaande woning is oud en biedt bovendien te weinig ruimte aan.

Uitbreiding van de kazerneering te Haarlem.

De kosten van de geheele uitbreiding zijn geraamd op f 95 000, zoodat voor 1904 nog op f 24 600 moet worden gerekend.

*Art. 106. 3de Genie-commandement.**Oefeningsterreinen voor de garnizoenen Middelburg en Vlissingen.*

Op de begrooting voor het dienstjaar 1901 was een bedrag van f 11 500 uitgetrokken voor het verbeteren van de oefeningsterreinen te Middelburg

en te *Vlissingen*, in verband met de toen hangende onderhandelingen met de betrokken gemeentebesturen over de beschikbaarstelling van oefeningsterreinen.

Aangezien die onderhandelingen niet zoo spoedig zijn afgelopen als aanvankelijk werd vermeend, kon de overeenkomst met de gemeente *Vlissingen* eerst bekrachtigd worden bij de wet van 10 Mei 1902 (*Staatsblad* n° 57). Daar uit den aard der zaak met het verbeteren van de oefeningsterreinen ten dienste van genoemde garnizoenen niet kon worden aangevangen alvorens over die terreinen kon worden beschikt, is het voor die verbetering op de begrooting van 1901 toegestane bedrag niet besteed.

In verband hiermede wordt thans voor die verbetering opnieuw een bedrag van f 11 500 aangevraagd.

Art. 107. 4de Genie-commandement.

Munitiebergplaats te Roermond.

De bestaande bergplaats is te klein en zeer ongunstig gelegen, zoodat de bouw van eene nieuwe bergplaats zeer noodig wordt geoordeeld.

Stal te Milligen.

Het bouwen van een nieuwen stal ad f 20 000 wordt voorgesteld ter voorziening in de dringende behoefte aan meerdere stalling.

Uitbreiden van de kazerneering te Assen.

Behalve het thans aangevraagde bedrag zal in 1904 nog over f 69 000 moeten worden beschikt.

Bouwen van een kazernement te Ede.

De kosten van den bouw van een kazernement voor 2 bataljons worden geraamd op f 800 000. Als eerste termijn is uitgetrokken een bedrag van f 20 000, terwijl het verder benoodigde over de dienstjaren 1904 en 1905 zal worden verdeeld.

Art. 108. Uitbreiden, verbeteren en inrichten van de deponieerkamers.

Voor het opleggen van de gedeponeerde kleeding voor 8 lichten van de militie in de beschikbare lokalen in de verschillende garnizoenen zijn verschillende voorzieningen noodig aangezien de thans voor dat doel bestemde lokalen daartoe ten eenenmale onvoldoende ruimte aanbieden.

De gezamenlijke kosten aan die voorzieningen verbonden zullen f 34 000 bedragen.

B. Aanmaak van nieuwe draagbare vuurwapenen.

Art. 109. Samenstelling, enz.

De verhooging is een gevolg van de omstandigheid, dat het den ondergeteekende dringend noodig is gebleken om den aanmaak van geweren krachtiger te doen voortzetten dan tot nu toe, waartoe het o.a. noodig is, nog enkele werktuigelijke inrichtingen te scheppen voor de vervaardiging van de verwisselstukken, welke thans nog buitenslands moeten worden aangeschaft.

C. Artillerie-inrichtingen.

Art. 110. Uitbreiding en verbetering van de artillerie-inrichtingen aan de Hembrug.

Het aangevraagde bedrag is bestemd voor uitbreiding in verband met een vermeerderden aanmaak van draagbare wapenen en met eene verhooging van het produktie-vermogen der munitiefabriek.

D. Approviandeering van stellingen en liniën.

Art. 111. Kosten wegens aankoop, gebruik en onderhoud van werktuigen tot het vervaardigen van geperste turf, enz.: Toegestaan voor 1902 f 29 000. Geraamd voor 1903 f 12 000. Voor 1903 minder f 17 000.

In 1903 zullen worden aangeschaft: 2 miljoen turven f 10 800. Andere brand- en lichtstoffen f 700. Voor eventueele proeven f 500. Totaal f 12 000.

De Minister van Oorlog,

J. W. BERGANSIUS.

VERGELIJKING VAN HOOFDSTUK VIII DER STAATSBEGROOTING
VOOR 1903 MET DAT VOOR 1902, VOOR ZOOVERRE DE
SOMMEN, BIJ DE VERSCHILLENDE ARTIKELEN
DEZER BEGROOTING VERMELD, NIET MET
ELKANDER OVEREENSTEMMEN.

Art. 4. Traktementen, enz. van den grooten staf. Bedrag voor 1903 f 54 080,00.
Art. 4. Bedrag voor 1902 f 53 085,00. Meer voor 1903 f 995,00.

Art. 7. Traktementen, enz. van de provinciale en plaatselijke staven. Bedrag voor 1903 f 72 700,00. *Art. 7.* Bedrag voor 1902 f 74 100,00. Minder voor 1903 f 1 400,00.

Art. 8. Traktementen, enz. van de officieren der staven en korpsen infanterie. Bedrag voor 1903 f 1 696 515,00. *Art. 8.* Bedrag voor 1902 f 1 673 307,00. Meer voor 1903 f 23 208,00.

Art. 9. Traktementen, enz. van de officieren der staven en korpsen cavalerie. Bedrag voor 1903 f 278 720,00. *Art. 9.* Bedrag voor 1902 f 281 120,00. Minder voor 1903 f 2 400,00.

Art. 10. Traktementen, enz. van de officieren der staven en korpsen artillerie. Bedrag voor 1903 f 983 887,00. *Art. 10.* Bedrag voor 1902 f 994 987,00. Minder voor 1903 f 11 100,00.

Art. 11. Traktementen, enz. van de officieren der staven en korpsen genie. Bedrag voor 1903 f 304 465,00. *Art. 11.* Bedrag voor 1902 f 293 995,00. Meer voor 1903 f 10 470,00.

Art. 13. Voorschotten aan officieren tot aanschaffing van kleeding en uitrusting, enz. Bedrag voor 1903 f 10 000,00. *Art. 13.* Bedrag voor 1902 f 16 000,00. Minder voor 1903 f 6 000,00.

Art. 14. Soldijen, daggelden, enz. van onderofficieren en soldaten. Bedrag voor 1903 f 3 034 408,00. *Art. 14.* Bedrag voor 1902 f 2 842 384,00. Meer voor 1903 f 192 024,00.

Art. 15. Vergoeding ingevolge de laatste zinsnede van art. 113 der Militiewet 1901. Bedrag voor 1903 f 75 000 00. Meer voor 1903 f 75 000,00.

Art. 16. Kleeding en uitrusting, enz. van onderofficieren en soldaten. Bedrag voor 1903 f 2 164 885,00. *Art. 15.* Bedrag voor 1902 f 1 980 245,00. Meer voor 1903 f 184 640,00.

Art. 17. Scheren en haarsnijden, enz. van onderofficieren en soldaten. Bedrag voor 1903 f 185 100,00. *Art. 16.* Bedrag voor 1902 f 170 200,00. Meer voor 1903 f 14 900,00.

Art. 18. Werfkosten. Bedrag voor 1903 f 130 970,00. *Art. 17.* Bedrag voor 1902 f 109 193,00. Meer voor 1903 f 21 777,00.

Art. 19. Voeding en verzorging van paarden. Bedrag voor 1903 f 1 326 225,00. *Art. 18.* Bedrag voor 1902 f 1 421 147,00. Minder voor 1903 f 94 922,00.

Art. 20. Huisvesting en voeding, enz. Bedrag voor 1903 f 277 766,00. *Art. 19.* Bedrag voor 1902 f 260 688,00. Meer voor 1903 f 17 078,00.

Art. 22. Oefeningen en onderwijs. Bedrag voor 1903 f 139 795,00. *Art. 21.* Bedrag voor 1902 f 183 948,00. Minder voor 1903 f 44 153,00.

Art. 23. Voorbereidend militair onderricht en oefeningen met het reservekader buiten het leger. Bedrag voor 1903 f 101 625,00. Meer voor 1903 f 101 625,00.

Art. 24. Bureel- en andere administratiekosten. Bedrag voor 1903 f 120 179,00. *Art. 22.* Bedrag voor 1902 f 118 319,00. Meer voor 1903 f 1 860,00.

Art. 25. Kosten, vallende op het voor oefening kampeeren van troepen, enz. Bedrag voor 1903 f 51 500,00. *Art. 23.* Bedrag voor 1902 f 52 000,00. Minder voor 1903 f 500,00.

Art. 26. Remonte. Bedrag voor 1903 *f* 236 590,00. *Art. 24.* Bedrag voor 1902 *f* 237 590,00. Minder voor 1903 *f* 1 000,00.

Art. 27. Traktementen, enz. van het personeel van den geneeskundigen dienst. Bedrag voor 1903 *f* 602 190,00. *Art. 25.* Bedrag voor 1902 *f* 595 840,00. Meer voor 1903 *f* 6 350,00.

Art. 28. Verpleging van zieken. Bedrag voor 1903 *f* 126 674,00. *Art. 26.* Bedrag voor 1903 *f* 119 600,00. Meer voor 1903 *f* 7 074,00.

Art. 29. Burgergeneesheeren, enz. Bedrag voor 1903 *f* 13 500,00. *Art. 27.* Bedrag voor 1902 *f* 12 963,00. Meer voor 1903 *f* 537,00.

Art. 30. Materieel van den geneeskundigen dienst. Bedrag voor 1903 *f* 98 512,00. *Art. 28.* Bedrag voor 1902 *f* 101 960,00. Minder voor 1903 *f* 3 448,00.

Art. 31. Kosten van de Hoogere Krijgsschool. Bedrag voor 1903 *f* 27 121,00. *Art. 29.* Bedrag voor 1902 *f* 26 730,00. Meer voor 1903 *f* 391,00.

Art. 32. Kosten van de Koninklijke Militaire Academie. Bedrag voor 1903 *f* 198 407,00. *Art. 30.* Bedrag voor 1902 *f* 222 602,00. Minder voor 1903 *f* 24 195,00.

Art. 33. Kosten van de Cadettenschool. Bedrag voor 1903 *f* 73 291,00. *Art. 31.* Bedrag voor 1902 *f* 58 703,00. Meer voor 1903 *f* 14 588,00.

Art. 34. Kosten van den Hoofdcursus. Bedrag voor 1903 *f* 48 679,00. *Art. 32.* Bedrag voor 1902 *f* 50 600,00. Minder voor 1903 *f* 1921,00.

Art. 35. Kosten van de Normaal-Schietschool. Bedrag voor 1903 *f* 45 787,00. *Art. 33.* Bedrag voor 1902 *f* 49 109,00. Minder voor 1903 *f* 3 322,00.

Art. 36. Jaarwedden, enz. bij de verschillende artillerie-inrichtingen. Bedrag voor 1903 *f* 124 200,00. *Art. 34.* Bedrag voor 1902 *f* 124 290,00. Minder voor 1903 *f* 90,00.

Art. 37. Daggelden, werkloonen, enz. bij de artillerie-inrichtingen. Bedrag voor 1903 *f* 681 600,00. *Art. 35.* Bedrag voor 1902 *f* 684 000,00. Minder voor 1903 *f* 2 400,00.

Art. 38. Kosten, vallende op den dienst bij de artillerie-inrichtingen. Bedrag voor 1903 *f* 193 480,00. *Art. 36.* Bedrag voor 1902 *f* 189 430,00. Meer voor 1903 *f* 4 050,00.

Art. 39. Aanschaffing, enz. van geschut, mitrailleurs, enz. Bedrag voor 1903 *f* 391 500,00. *Art. 37.* Bedrag voor 1902 *f* 503 550,00. Minder voor 1903 *f* 112 050,00.

Art. 40. Aanschaffing, enz. van draagbare wapenen. Bedrag voor 1903 *f* 251 600,00. *Art. 38.* Bedrag voor 1902 *f* 182 100,00. Meer voor 1903 *f* 69 500,00.

Art. 41. Aanschaffing, enz. van buskruit. Bedrag voor 1903 *f* 303 400,00. *Art. 39.* Bedrag voor 1902 *f* 237 000,00. Meer voor 66 400,00.

Art. 42. Onderhoud van het paardetuig en het artillerie-materieel bij de korpsen, enz. Bedrag voor 1903 *f* 118 900,00. *Art. 40.* Bedrag voor 1902 *f* 144 550,00. Minder voor 1903 *f* 25 650,00.

Art. 43. Waarnemingstoestellen, enz. Bedrag voor 1903 *f* 10 000,00. *Art. 41.* Bedrag voor 1902 *f* 25 000,00. Minder voor 1903 *f* 15 000,00.

Art. 45. Onderhouden, herstellen, enz. van vestingwerken, enz., in het 1ste genie-commandement. Bedrag voor 1903 *f* 110 800,00. *Art. 43.* Bedrag voor 1902 *f* 135 425,00. Minder voor 1903 *f* 24 625,000.

Art. 46. Onderhouden, herstellen, enz. van vestingwerken, enz., in het 2de genie-commandement. Bedrag voor 1903 *f* 193 800,00. *Art. 44.* Bedrag voor 1902 *f* 173 040,00. Meer voor 1903 *f* 20 760,00.

Art. 47. Onderhouden, herstellen, enz. van vestingwerken, enz., in het 3de genie-commandement. Bedrag voor 1903 *f* 137 900,00. *Art. 45.* Bedrag voor 1902 *f* 130 740,00. Meer voor 1903 *f* 7 160,00.

Art. 48. Onderhouden, herstellen, enz. van vestingwerken, enz., in het 4de genie-commandement. Bedrag voor 1903 *f* 137 300,00. *Art. 46.* Bedrag voor 1902 *f* 135 430,00. Meer voor 1903 *f* 1 870,00.

Art. 49. Huur van gebouwen, oefeningsterreinen, enz. Bedrag voor 1903 *f* 318 500,00. *Art. 47.* Bedrag voor 1902 *f* 302 000,00. Meer voor 1903 *f* 16 500,00.

Art. 52. Gereedschappen voor de genietroepen. Bedrag voor 1903 *f* 13 200,00. *Art. 50.* Bedrag voor 1902 *f* 10 700,00. Meer voor 1903 *f* 2 500,00.

Art. 53. Permanente telegraphische en telephonische verbindingen. Bedrag voor 1903 f 5 600,00. *Art. 51.* Bedrag voor 1902 f 5 200,00. Meer voor 1903 f 400,00.

Art. 54. Materieel voor vernielingen in oorlogstijd. Bedrag voor 1903 f 10 200,00. *Art. 52.* Bedrag voor 1902 f 2 400,00. Meer voor 1903 f 7 800,00.

Art. 56. Onderhouden, enz. van werken, enz., behoorende tot de artillerie-inrichtingen. Bedrag voor 1903 f 27 500,00. *Art. 54.* Bedrag voor 1902 f 25 120,00. Meer voor 1903 f 2 380,00.

Art. 57. Aankoop van brood en toelage wegens gemis van brood. Bedrag voor 1903 f 107 893,00. *Art. 55.* Bedrag voor 1902 f 93 628,00. Meer voor 1903 f 14 265,00.

Art. 58. Traktementen, enz. van het personeel bij de bakkerijen. Bedrag voor 1903 f 65 700,00. *Art. 56.* Bedrag voor 1902 f 65 200,00. Meer voor 1903 f 500,00.

Art. 59. Aankoop van graan, enz. Bedrag voor 1903 f 340 912,00. *Art. 57.* Bedrag voor 1902 f 298 219,00. Meer voor 1903 f 42 693,00.

Art. 60. Traktementen, enz. van het personeel bij de militaire slachterijen en magazijnen van levensmiddelen. Bedrag voor 1903 f 21 670,00. *Art. 58.* Bedrag voor 1902 f 21 445,00. Meer voor 1903 f 225,00.

Art. 61. Aankoop van vee, van levensmiddelen, enz. Bedrag voor 1903 f 2 402 157,00. *Art. 59.* Bedrag voor 1902 f 1 963 468,00. Meer voor 1903 f 438 689,00.

Art. 62. Traktementen, enz. van het personeel bij de centrale magazijnen van kleding en uitrusting. Bedrag voor 1903 f 137 100,00. *Art. 60.* Bedrag voor 1902 f 130 700,00. Meer voor 1903 f 6 400,00.

Art. 63. Traktementen, enz. van het personeel bij de garnizoensmagazijnen van kleding en uitrusting. Bedrag voor 1903 f 27 980,00. *Art. 61.* Bedrag voor 1902 f 26 875,00. Meer voor 1903 f 1 105,00.

Art. 64. Kampements-effecten. Bedrag voor 1903 f 50 500,00. *Art. 62.* Bedrag voor 1902 f 45 500,00. Meer voor 1903 f 5 000,00.

Art. 65. Ledergoed en paardetuig. Bedrag voor 1903 f 147 080,00. *Art. 63.* Bedrag voor 1902 f 141 930,00. Meer voor 1903 f 5 150,00.

Art. 66. Nachtleger. Bedrag voor 1903 f 190 550,00. *Art. 64.* Bedrag voor 1902 f 302 700,00. Minder voor 1903 f 112 150,00.

Art. 67. Militaire Verkenningen en Topographische Inrichting. Bedrag voor 1903 f 71 098,00. *Art. 65.* Bedrag voor 1902 f 71 028,00. Meer voor 1903 f 70,00.

Art. 68. Permanente militaire spoorwegcommissie. Bedrag voor 1903 f 6 000,00. *Art. 66.* Bedrag voor 1902 f 5 900,00. Meer voor 1903 f 100,00.

Art. 69. Reiskosten, verblijfkosten, enz. Bedrag voor 1903 f 68 400,00. *Art. 67.* Bedrag voor 1902 f 89 000,00. Minder voor 1903 f 20 600,00.

Art. 70. Scheeps- en wagenvrachten, enz. Bedrag voor 1903 f 250 000,00. *Art. 68.* Bedrag voor 1902 f 240 000,00. Meer voor 1903 f 10 000,00.

Art. 81. Gratificatiën. Bedrag voor 1903 f 40 000,00. *Art. 79.* Bedrag voor 1902 f 11 000,00. Meer voor 1903 f 29 000,00.

Art. 84. Veteranen en militaire huisgezinnen. Bedrag over 1903 f 1 420,00. *Art. 82.* Bedrag voor 1902 f 1 565,00. Minder voor 1903 f 145,00.

Art. 91. Nonactiviteits-traktementen. Bedrag voor 1903 f 42 000,00. *Art. 88.* Bedrag voor 1902 f 55 000,00. Minder voor 1903 f 13 000,00.

Art. 92. Pensioenen, gagementen en onderstanden. Bedrag over 1903. f 2 420 000,00. *Art. 89.* Bedrag voor 1902 f 2 410 000,00. Meer voor 1903 f 10 000,00.

Art. 93. Tijdelijke pensioenen en onderstanden. Bedrag voor 1903 f 55 000,00. *Art. 90.* Bedrag voor 1902 f 40 000,00. Meer voor 1903 f 15 000,00.

Art. 94. Pensioenen aan mindere geëmployeerden, werklieden en bedienden. Bedrag voor 1903 f 60 000,00. *Art. 91.* Bedrag voor 1902 f 55 000,00. Meer voor 1903 f 5 000,00.

Art. 98. Toelage voor het gemis van het genot der leges. Bedrag voor 1903 f 8 325,00. *Art. 95.* Bedrag voor 1902 f 8 589,00. Minder voor 1903 f 264,00.

Art. 102. Traktementen, enz. van officieren van het wapen der marechaussee. Bedrag voor 1903 *f* 44 350,00. *Art. 99.* Bedrag voor 1902 *f* 45 350,00. Minder voor 1903 *f* 1 000,00.

Art. 103. Soldijen en verdere kosten van het wapen der marechaussee. Bedrag voor 1903 *f* 772 620,00. *Art. 100.* Bedrag voor 1902 *f* 754 402,00. Meer voor 1903 *f* 18 218,00.

Art. 104. Buitengewone uitgaven dienst der genie. Toelagen en daggelden voor tijdelijke opzichters, enz. Bedrag voor 1903 *f* 15 000,00. *Art. 101.* Bedrag voor 1902 *f* 14 000,00. Meer voor 1903 *f* 1 000,00.

Art. 102. Buitengewone uitgaven dienst der genie, in het 1ste genie-commandement. Bedrag voor 1902 *f* 15 000,00. Minder voor 1903 *f* 15 000,00.

Art. 105a. Buitengewone uitgaven dienst der genie, in het 2de genie-commandement, voor den bestaanden toestand. Bedrag voor 1903 *f* 10 000,00. *Art. 103.* Bedrag voor 1902 *f* 46 050,00. Minder voor 1903 *f* 36 050,00.

Art. 105b. Buitengewone uitgaven dienst der genie, in het 2de genie-commandement, plan kazerneering. Bedrag voor 1903 *f* 70 400,00. Meer voor 1903 *f* 70 400,00.

Art. 106. Buitengewone uitgaven dienst der genie, in het 3de genie-commandement, voor den bestaanden toestand. Bedrag voor 1903 *f* 11 500,00. *Art. 104.* Bedrag voor 1902 *f* 48 100,00. Minder voor 1903 *f* 36 600,00.

Art. 107a. Buitengewone uitgaven dienst der genie, in het 4de genie-commandement, voor den bestaanden toestand. Bedrag voor 1903 *f* 21 850,00. *Art. 105.* Bedrag voor 1902 *f* 49 000,00. Minder voor 1903 *f* 27 150,00.

Art. 107b. Buitengewone uitgaven dienst der genie, in het 4de genie-commandement, plan kazerneering. Bedrag voor 1903 *f* 260 600,00. Meer voor 1903 *f* 260 600,00.

Art. 106. Buitengewone uitgaven dienst der genie. Aankoop van oefenings-terreinen. Bedrag voor 1902 *f* 10 000,00. Minder voor 1903 *f* 10 000,00.

Art. 107. Buitengewone uitgaven dienst der genie. Leveren van braadfornuizen. Bedrag voor 1902 *f* 17 700,00. Minder voor 1903 *f* 17 700,00.

Art. 108. Buitengewone uitgaven dienst der genie. Voorziening van schietbanen. Bedrag voor 1902 *f* 20 500,00. Minder voor 1903 *f* 20 500,00.

Art. 108. Buitengewone uitgaven dienst der genie. Uitbreiden en inrichten van deponceerkamers. Bedrag voor 1903 *f* 34 000,00. Meer voor 1903 *f* 34 000,00.

Art. 109. Samenstelling van draagbare vuurwapenen van 6,5 mM. Bedrag voor 1903 *f* 191 000,00. *Art. 109.* Bedrag voor 1902 *f* 92 000,00. Meer voor 1903 *f* 99 000,00.

Art. 110. Uitbreiding en verbetering van de artillerie-inrichtingen aan de Hembrug. Bedrag voor 1903 *f* 40 000,00. *Art. 110.* Bedrag voor 1902 *f* 50 845,00. Minder voor 1903 *f* 10 845,00.

Art. 111. Werktuigen tot het vervaardigen van geperste turf. Bedrag voor 1903 *f* 12 000,00. *Art. 111.* Bedrag voor 1902 *f* 29 000,00. Minder voor 1903 *f* 17 000,00.

Art. 112. Dekking der uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel. Bedrag voor 1903 *f* 1 116 500,00. *Art. 112.* Bedrag voor 1902 *f* 932 380,00. Meer voor 1903 *f* 184 120,00.

Totaal voor 1903 *f* 24 621 656,00. Totaal voor 1902 *f* 23 211 464,00. Totaal meer voor 1903 *f* 2 122 372,00. Totaal minder voor 1903 *f* 712 180,00. Meer *f* 1 410 192,00.

1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

BEGROOTING VAN UITGAVEN TEN BEHOEVE VAN DE VOLTOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL, DIENST 1903.

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat, ingevolge de wet van 3 December 1874 (*Staatsblad n°. 193*), houdende bepalingen omtrent het beheer der gelden bestemd tot voltooiing van het vestingstelsel, eene afzonderlijke begrooting van de uitgaven van dit onderwerp, voor den dienst van 1903, bij de wet behoort te worden vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ARTIKEL 1.

De begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, aangewezen bij de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad n°. 64*), wordt voor den dienst 1903 vastgesteld als volgt:

Artikel 1. Jaarwedden, toelagen en daggelden voor tijdelijk in dienst zijnde civiele ingenieurs, opzichters en teekenaars, toelagen voor officieren en opzichters der genie, reis- en verblijfkosten, bureel- en lokaalbehoeften, aankoop van instrumenten, kaarten en verdere benodigdheden *f* 60 000.

Art. 2. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen, afkoop van rechten; kosten en ongelden betreffend koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Nieuwe Hollandsche Waterlinie*:

1°. verbeteren van inundatiemiddelen in de geheele linie;

2°. verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang, aan werken in de geheele linie *f* 18 500

Art. 3. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betreffend koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Stelling van den Helder*:

verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang, aan werken in de geheele stelling *f* 8 000.

Art. 4. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betreffend koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Stelling van Amsterdam*:

- 1°. onteigening van gronden en uitvoering van voorbereidende werkzaamheden voor verschillende werken in de stelling;
- 2°. maken van aardwerken, zandophoogingen, metsel- en betonwerk, enz. voor verschillende werken in de stelling;
- 3°. maken van bomvrije gebouwen met toebehooren in verschillende werken in de stelling;
- 4°. maken van pantseringen voor verschillende werken in de stelling;
- 5°. ophoogen en maken van wegen en inundatiekaden en maken van bruggen en steigers;
- 6°. inrichten en verbeteren van inundatiemiddelen;
- 7°. maken van loodsen, munitie- en buskruitmagazijnen;
- 8°. aanleg van beplantingen;
- 9°. verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele stelling;
- 10°. onteigening van gronden en verdere werken ten behoeve van de drinkwatervoorziening;
- 11°. onteigening van gronden en verdere werken ten behoeve van het inrichten van groepdepots en sectorparken f 939 500.

Art. 5. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken, met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betrekkelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Stelling van 't Hollandsche Diep en het Volkerak*:

verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de positiën van *Willemstad* en *Ooltgensplaat* f 500.

Art. 6. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betrekkelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Stelling van de Monden der Maas en van het Haringvliet*:

verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de stelling f 500.

Art. 7. Materieel der genie voor het in staat van verdediging brengen der werken in verschillende stellingen f 58 800.

Art. 8. Doen van voorzieningen, opmetingen, waterpassingen, grondboringen, enz. in de verschillende liniën en vestingen, alwaar, ingevolge de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64) werken tot voltooiing van het vestingstelsel aangelegd of verbeterd moeten worden en voor welke in de voorgaande artikels geene gelden zijn uitgetrokken f 2 000.

Art. 9. Tegemoetkoming aan F. EYBERS te *Apeldoorn*, wegens vergoeding voor verrichte levering en werkzaamheden over het dienstjaar 1901 en teruggave van ingehouden boete ter zake van de, onder dagteekening van 12 December 1900, Vde afd. n°. 7, goedgekeurde overeenkomst betreffende het maken van sectorparken in de *Stelling van Amsterdam* (1ste gedeelte) f 8 700.

Art. 10. Onvoorzien uitgaven f 50 000. Totaal f 1 146 500.

een millioen eenhonderd zes en veertig duizend vijfhonderd gulden.

ART. 2.

Tot dekking der uitgaven, begrepen in de bij ARTIKEL 1 dezer wet vastgestelde begrooting, wordt aangewezen:

a. de som van *een millioen eenhonderd zestien duizend vijfhonderd gulden* beschikbaar gesteld bij het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1903;

b. het vermoedelijk batig slot der rekening van ontvang en uitgaaf wegens de begrooting ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst van 1902;

c. de toevallige baten, welke gedurende het jaar 1903 uit den aanleg der vestingwerken kunnen voortvloeien.

ART. 3.

Wanneer het bedrag uitgetrokken bij een der *artikelen* 2, 3, 4, 5, 6, 7, en 8 van ARTIKEL 1 dezer wet ontoereikend wordt bevonden, kan het, met inachtneming van het voorschrift van het tweede lid van artikel 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* n°. 40), door overschrijving uit *artikel* 10 van hetzelfde ARTIKEL 1 worden aangevuld.

ART. 4.

Op *artikel* 10 van ARTIKEL 1 dezer wet worden aangewezen de tot het dienstjaar 1903 behorende uitgaven, de voltooiing van het vestingstelsel betreffende, die hare omschrijving niet vinden in een der andere *artikelen* van genoemd artikel en moeten dienen ter voorziening in behoeften, die in den loop van dat dienstjaar onverwacht opkomen.

Die uitgaven worden, voor elke soort afzonderlijk, in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Bij de behandeling van de begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1902, had de ondergeteekende de eer mede te deelen, dat het bepaald noodig is in de naaste toekomst met meer kracht dan tot nu toe geschiedde de ontworpen kringstelling van Amsterdam te voltooien (*Handelingen Tweede Kamer*, zitting 1901—1902, bladz. 661) en dat het in zijne bedoeling lag middelen te beramen om het afwerken van die Stelling te bespoedigen.

Voorts werd daarbij de toezegging gedaan, dat, mocht hij in staat worden gesteld te bewerken dat in dien zin een voorstel aan de Staten-Generaal ter overweging kon worden aangeboden, daarbij door hem eene uitgewerkte kostenberekening zoude worden overgelegd, terwijl in het tegengesteld geval zoodanige kostenberekening zoude worden gevoegd bij de eerstvolgende ontwerp-vestingbegrooting. (*Gedrukte Stukken* 1901—1902, 91, n°. 10, bladz. 4.)

In hoofdzaak zijn de gegevens, vereischt voor de samenstelling van een werkplan als hiervóór bedoeld en van de daarbij behorende kostenberekening, thans bij het Departement bijeengebracht, doch de ondergeteekende was nog niet in de gelegenheid om een en ander grondig te onderzoeken, zoodat hij tot zijn leedwezen niet in staat is, reeds nu de gedane toezegging gestand te doen.

Intusschen is het noodig met het afwerken van genoemde kringstelling voort te gaan en zijn dan ook, in overeenstemming met de in de laatste jaren gevolgde wijze van uitvoering van de Vestingwet, de bij dit wetsontwerp aangevraagde gelden nagenoeg geheel bestemd voor het afwerken van de Stelling van Amsterdam en zijn overigens voor de andere stellingen en liniën slechts geringe bedragen voor verbeteringen van ondergeschikt belang aangevraagd.

Hoe gaarne hij ook met meer kracht de afwerking van eerstgenoemde Stelling had ter hand genomen, zoo is door hem, met het oog op de vele en belangrijke uitgaven die voor andere diensten gevorderd worden, het totaal der vestingbegrooting nagenoeg gelijk genomen met het bedrag dat voor den dienst 1902 werd toegestaan.

In dezen gedachtengang is *f* 939 500 voor de Stelling van Amsterdam en slechts *f* 27 500 voor alle overige stellingen te zamen uitgetrokken, van welk laatste bedrag *f* 18 500 bestemd is voor verschillende verbeteringen in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie en *f* 8000 voor de Stelling van den Helder.

Onder verwijzing naar den toelichtenden staat zij voorts omtrent de hierna vermelde artikelen nog het volgende aangeteekend:

Art. 1. Het thans uitgetrokken bedrag is *f* 6320 hooger geraamd dan voor 1902, omdat het aanzienlijk tekort aan genie-officieren het in dienst stellen van meerder tijdelijk personeel noodzakelijk maakt.

Art. 4. Van het bedrag uitgetrokken voor het maken van bomvrije gebouwen met toebehooren in de Stelling van Amsterdam, is *f* 290 000 bestemd voor de voltooiing van de forten aan den Ham en bij Krommeniedijk, waaronder begrepen het maken van opstellingen voor snelvuurgeschut ten behoeve van de nabijverdediging in die werken.

Wijders is een bedrag van *f* 233 500 uitgetrokken als eerste termijn voor het afwerken van de forten bij Hoofddorp en bij Nigtevecht, waarvoor de gezamenlijke kosten worden geraamd op *f* 696 500.

Ten opzichte van het hiervóór vermelde bedrag voor de voltooiing van de forten aan den Ham en bij Krommeniedijk merkt de ondergeteekende nog op, dat van het op de vestingbegrooting voor den dienst van 1902 voor die forten toegestane bedrag ongeveer *f* 45 000 niet voor dat doel zal kunnen worden verwerkt, omdat op dat dienstjaar, ten behoeve van den bouw van het fort bij Zuidwijkermeer, nog een bedrag moest worden verevend, waarop hij het samenstellen van de begrooting voor het dienstjaar 1902 was niet gerekend. In verband hiermede is het laatstgenoemde bedrag thans opnieuw aangevraagd en in de hierboven vermelde som van *f* 290 000 begrepen.

Van het bedrag uitgetrokken voor den aanleg van beplantingen is *f* 25 000 bestemd voor beplantingen tot het maskeeren van de werken op het Westfront der Stelling.

Het bedrag uitgetrokken ten behoeve van de drinkwatervoorziening is bestemd voor de levering der pompwerktuigen — aanvankelijk voor een vermogen van 5000 M³. per etmaal —, voor de noodige aanvoer- en hevelleidingen, voor de uitbreiding van het aantal bronbuizen en voor het voortzetten van de stichting der gebouwen. Ten einde bij de opstelling der pompwerktuigen, waarvoor de overeenkomsten nog in 1902 zullen worden gesloten, geene vertraging te ondervinden, is het noodzakelijk aan de voltooiing der gebouwen met kracht voort te werken.

Art. 7. Het bedrag uitgetrokken voor het leveren van genie-materieel zal worden bestemd voor de aanschaffing van lantarens en meubilair, van materieel voor de inrichting van schuilplaatsen en voor ijzerdraadversperringen.

Art. 9. Bij de uitvoering van het bestek n°. 228, van den dienst 1900, betreffende het maken van sectorparken in de Stelling van Amsterdam 1ste gedeelte, heeft de aannemer van dat werk, ten gevolge van eene zeer aanzienlijke indrukking van den ondergrond, veel meer zand moeten aanvoeren dan waarop bij het samenstellen van het bestek was gerekend en is dientengevolge eene belangrijke vertraging bij de oplevering van het werk ontstaan.

Aangezien het door den aannemer ingediende verzoek om uitstel van oplevering en bijbetaling van de kosten van het meerdere geleverde zand bij het Departement van Oorlog werd ontvangen 4 dagen nadat de oplevering had moeten zijn geschied, kon — in verband met de bepalingen van § 37, 1°. en 2°. der Algemeene Voorwaarden voor de uitvoering van werken voor den dienst der genie — van uitstel van oplevering geen sprake zijn en verviel evenzeer de mogelijkheid om door wijziging van de overeenkomst aan den aannemer eene tegemoetkoming voor het meerder geleverde toe te kennen.

Dientengevolge is de geleden schade geheel ten laste van den aannemer gekomen en is aan dezen bovendien boete voor te late oplevering opgelegd.

Daar echter de billijkheid van het verzoek van meergenoemden aannemer, om vergoeding van de verrichte leveringen en werkzaamheden en teruggave van de verbeurde boete, door den ondergeteekende wordt erkend, heeft hij gemeend het daarvoor vereischt bedrag op deze begrooting te moeten aanvragen.

De Minister van Oorlog,

J. W. BERGANSIUS.

BEREKENING DER MIDDELEN TOT DEKKING VAN HET
BEDRAG DEZER BEGROOTING.

De middelen tot dekking der uitgaven, ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1903, zijn aldus te berekenen:

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1875 is toegestaan *f* 3 000 000,00. De uitgaven bedragen *f* 2 222 762,40. Bleef dus beschikbaar op 1875 *f* 777 237,60.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1876 is toegestaan *f* 2 700 000,00. De middelen over 1876 bedroegen dus *f* 3 477 237,60. De uitgaven bedragen *f* 1 650 843,17⁵. Bleef dus beschikbaar op 1876 *f* 1 826 394,42⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1877 is toegestaan *f* 2 610 000,00. De middelen over 1877 bedroegen dus *f* 4 436 394,42⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 918 549,17. Op 1877 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 517 845,25⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1878 is toegestaan *f* 1 880 000,00. De middelen over 1878 bedroegen dus *f* 3 397 845,25⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 551 431,23⁵. Op 1878 bleef alzoo beschikbaar *f* 846 414,02.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1879 is toegestaan *f* 2 897 000,00. De middelen over 1879 bedroegen dus *f* 3 743 414,02. De uitgaven bedragen *f* 1 929 480,20⁵. Op 1879 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 813 933,81⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1880 is toegestaan *f* 2 540 000,00. De middelen over 1880 bedroegen dus *f* 4 353 933,81⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 347 958,73. Op 1880 bleef alzoo beschikbaar *f* 2 005 975,08⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1881 is toegestaan *f* 1 400 000,00. De middelen over 1881 bedroegen dus *f* 3 405 975,08⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 122 872,39. Op 1881 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 283 102,69⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1882 is toegestaan *f* 1 987 000,00. De middelen over 1882 bedroegen dus *f* 3 270 102,69⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 109 195,98. Op 1882 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 160 906,71⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1883 is toegestaan *f* 2 591 400,00. De middelen over 1883 bedroegen dus *f* 3 752 306,71⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 231 978,38⁵. Op 1883 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 520 328,33.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1884 is toegestaan *f* 1 446 600,00. De middelen over 1884 bedroegen dus *f* 2 966 928,33. De uitgaven bedragen *f* 1 548 626,91⁵. Op 1884 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 418 301,41⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1885 is toegestaan *f* 1 663 900,00. De middelen over 1885 bedroegen dus *f* 3 082 201,41⁵. De uitgaven bedragen *f* 2 520 036,98. Op 1885 bleef alzoo beschikbaar *f* 562 164,43⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1886 is toegestaan *f* 1 912 970,00. De middelen over 1886 bedroegen dus *f* 2 475 134,43⁵. De uitgaven bedragen *f* 1 608 463,01⁵. Op 1886 bleef alzoo beschikbaar *f* 866 671,42.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1887 is toegestaan *f* 1 677 780,00. De middelen over 1887 bedroegen dus *f* 2 544 451,42. De uitgaven bedragen *f* 1 525 921,85⁵. Op 1887 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 018 529,56⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1888 is toegestaan *f* 1 026 000,00. De middelen over 1888 bedroegen dus *f* 2 044 529,56⁵. De uitgaven bedragen *f* 888 815,50⁵. Op 1888 bleef alzoo beschikbaar *f* 1 155 714,06.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1889 is toegestaan *f* 928 500,00. De middelen over 1889 bedroegen dus *f* 2 084 214,06. De uitgaven bedragen *f* 1 337 882,93. Op 1889 bleef alzoo beschikbaar *f* 746 331,13.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1890 is toegestaan *f* 977 500,00 en bij de wet tot verhooging van dit hoofdstuk *f* 350 000,00. De middelen over 1890 bedroegen dus *f* 2 073 831,13. De uitgaven bedragen *f* 1 858 302,62⁵. Op 1890 bleef alzoo beschikbaar *f* 215 528,50⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1891 is toegestaan *f* 1 422 000,00 en bij de wet tot verhooging van dit hoofdstuk *f* 630 000,00. De middelen over 1891 bedroegen dus *f* 2 267 528,50⁵. De uitgaven bedragen *f* 1 931 110,74. Op 1891 bleef alzoo beschikbaar *f* 336 417,76⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1892 is toegestaan *f* 1 300 000,00

en bij de wet tot verhooging van dit hoofdstuk *f* 75 000,00. De middelen over 1892 bedroegen dus *f* 1 711 417,76⁵. De uitgaven bedragen *f* 1 374 870,72⁵. Op 1892 bleef alzoo beschikbaar *f* 336 547,04.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1893 is toegestaan *f* 1 904 000,00. De middelen over 1893 bedroegen dus *f* 2 240 547,04. De uitgaven bedragen *f* 1 787 102,31. Op 1893 bleef alzoo beschikbaar *f* 453 444,73.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1894 is toegestaan *f* 1 591 000,00. De middelen over 1894 bedroegen dus *f* 2 044 444,73. De uitgaven bedragen *f* 1 660 534,19⁵. Op 1894 bleef alzoo beschikbaar *f* 383 910,53⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1895 is toegestaan *f* 1 125 000,00. Bate wegens bijdrage door den Haarlemmermeerpolder in de kosten van het maken van eene dubbele schutsluis, een gedeelte slaperdijk, zandophoogingen voor een fort, enz. in den Haarlemmermeerpolder bij Aalsmeer *f* 42 500,00. De middelen over 1895 bedroegen dus *f* 1 551 410,53⁵. De uitgaven bedragen *f* 1 107 491,52. Op 1895 bleef alzoo beschikbaar *f* 443 919,01⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1896 is toegestaan *f* 797 000,00. De middelen over 1896 bedroegen dus *f* 1 240 919,01⁵. De uitgaven bedragen *f* 760 007,87⁵. Op 1896 bleef alzoo beschikbaar *f* 480 911,14.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1897 is toegestaan *f* 1 050 000,00. De middelen over 1897 bedroegen dus *f* 1 530 911,14. De uitgaven bedragen *f* 1 045 570,97. Op 1897 bleef alzoo beschikbaar *f* 485 340,17.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1898 is toegestaan *f* 1 100 000,00 en bij de wet tot verhooging van dit hoofdstuk *f* 9 000,00. De middelen over 1898 bedroegen dus *f* 1 594 340,17. De uitgaven bedragen *f* 1 227 683,47. Op 1898 bleef alzoo beschikbaar *f* 366 656,70.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1899 is toegestaan *f* 619 000,00. De middelen over 1899 bedroegen dus *f* 985 656,70. De uitgaven bedragen *f* 652 570,26. Op 1899 bleef alzoo beschikbaar *f* 333 086,44.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1900 is toegestaan *f* 851 000,00. De middelen over 1900 bedroegen dus *f* 1 184 086,44. De uitgaven bedragen *f* 888 292,64⁵. Op 1900 bleef alzoo beschikbaar *f* 295 793,79⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1901 is toegestaan *f* 850 000,00. De middelen over 1901 bedroegen dus *f* 1 145 793,79⁵. Blijkens den staat der uitgaven over 1901 als bijlage bij het ontwerp dezer begrooting voor 1903 gevoegd, zullen de uitgaven over 1901 ongeveer bedragen *f* 915 825,00. Op 1901 blijft dus vermoedelijk beschikbaar *f* 229 968,79⁵.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1902 is toegestaan *f* 932 380,00. De middelen over 1902 worden dus geschat te bedragen *f* 1 162 348,79⁵. De uitgaven over dit jaar zullen niet hooger zijn dan *f* 1 132 348,79⁵. Over 1902 blijft dus vermoedelijk nog beschikbaar *f* 30 000,00.

Bij de Staatsbegrooting, VIIIste hoofdstuk, voor 1903 wordt ter bestrijding der uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel gevraagd *f* 1 116 500,00. De middelen over 1903 kunnen dus worden geraamd op het bedrag van *f* 1 146 500,00.

TOELICHTENDE STAAT, *betreffende het geheele bedrag van de kosten der werken, welke zijn begrepen in de begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1903.*

Art. 2. Nieuwe Hollandsche Waterlinie:

1. Verbeteren van inundatiemiddelen in de geheele linie. Besteed in 1882 *f* 95 750; in 1883 *f* 450; in 1884 *f* 600; in 1885 *f* 26 320; in 1886 *f* 51 610; in 1887 *f* 650; in 1888 *f* 22 040; in 1889 *f* 23 770; in 1890 *f* 4 284; in 1891 *f* 14 055; in 1892 *f* 7 420; in 1893 *f* 50 200; in 1894 *f* 37 910; 1895 *f* 20 040; in 1896 *f* 43 694; in 1897 *f* 1 815; in 1898 *f* 9 173; in 1899 *f* 8 455; in 1900 *f* 10 380; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1901 *f* 8 440; in 1902 *f* 4 500; wordt thans aangevraagd: *Memorie.*

2. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele linie. Besteed in 1882 *f* 43 600; in 1883 *f* 120 810; in 1884 *f* 118 320; in

1885 f 82 000; in 1886 f 76 730; in 1888 f 2 870; in 1889 f 4 830; in 1890 f 10 906; in 1891 f 11 625; in 1892 f 16 160; in 1893 f 15 520; in 1894 f 27 310; in 1895 f 34 400; in 1896 f 29 174; in 1897 f 17 157; in 1898 f 11 356; in 1899 f 22 942; in 1900 f 25 940; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1901 f 29 100; in 1902 f 45 100; wordt thans aangevraagd f 18 500. Totaal wordt thans aangevraagd f 18 500.

Art. 3. Stelling van den Helder:

1. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele Stelling. Besteed in 1883 f 2 940; in 1884 f 10 600; in 1885 f 360; in 1886 f 4 060; in 1887 f 6 760; in 1888 f 19 330; in 1889 f 21 945; in 1890 f 38 450; in 1891 f 15 990; in 1892 f 12 530; in 1893 f 10 450; in 1894 f 29 230; in 1895 f 25 560; in 1896 f 13 242; in 1897 f 6 058; in 1898 f 32 963; in 1899 f 9 665; in 1900 f 7 920; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1901 f 22 995; in 1902 f 2 850; wordt thans aangevraagd f 8 000.

Art. 4. Stelling van Amsterdam:

1. Onteigening van gronden en uitvoering van voorbereidende werkzaamheden voor verschillende werken in de Stelling. Besteed in 1883 f 1 800; in 1884 f 90 220; in 1885 f 239 700; in 1886 f 162 400; in 1887 f 48 600; in 1888 f 113 270; in 1889 f 213 332; in 1890 f 127 750; in 1891 f 66 660; in 1892 f 27 240; in 1893 f 290 740; in 1894 f 123 910; in 1895 f 74 310; in 1896 f 43 750; in 1897 f 15 706; in 1898 f 14 023; in 1899 f 10 875; in 1900 f 4 850; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1901 f 11 840; wordt thans aangevraagd f 1 000.

2. Maken van aardwerken, zandophoogingen, metsel- en betonwerken, enz. voor verschillende werken in de Stelling. Besteed in 1885 f 383 230; in 1886 f 160 520; in 1887 f 759 450; in 1888 f 311 220; in 1889 f 465 800; in 1890 f 534 000; in 1891 f 667 690; in 1892 f 448 930; in 1893 f 383 550; in 1894 f 312 370; in 1895 f 254 400; in 1896 f 120 955; in 1897 f 54 562; in 1898 f 8 835; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1902 f 55 000; wordt thans aangevraagd f 18 000.

3. Maken van bomvrije gebouwen met toebehooren in de verschillende werken in de Stelling. Besteed in 1897 f 742 848; in 1898 f 942 374; in 1899 f 277 549; in 1900 f 430 390; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1901 f 216 940; in 1902 411 500; wordt thans aangevraagd f 534 600.

4. Maken van pantseringen voor verschillende werken in de Stelling. Besteed in 1900 f 110 890; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1901 f 130 730; in 1902 f 90 000; wordt thans aangevraagd: *Memorie*.

5. Ophoogen en maken van wegen en inundatiekaden en maken van bruggen en steigers. Besteed in 1890 f 100; in 1891 f 95 660; in 1892 f 154 830; in 1893 f 62 240; in 1894 f 42 780; in 1895 f 194 320; in 1896 f 169 224; in 1897 f 19 469; in 1898 f 36 392; in 1899 f 88 547; in 1900 f 46 330; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1901 f 56 360; in 1902 f 44 000; wordt thans aangevraagd f 29 900.

6. Inrichten en verbeteren van inundatiemiddelen. Besteed in 1887 f 9 390; in 1888 f 134 740; in 1889 f 70 580; in 1890 f 362 860; in 1891 f 212 200; in 1892 f 98 510; in 1893 f 161 410; in 1894 f 121 710; in 1895 f 26 960; in 1896 f 8; in 1887 f 992; in 1898 f 12 833; in 1899 f 4 850; in 1900 f 26 470; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1901 f 18 610; wordt thans aangevraagd: *Memorie*.

7. Maken van loodsen, munitie- en buskruitmagazijnen. Besteed in 1891 f 54 590; in 1892 f 11 750; in 1893 f 58 830; in 1894 f 227 900; in 1895 f 131 830; in 1896 f 82 277; in 1898 f 1 483; in 1899 f 23 534; in 1900 f 19 315; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1901 f 10 840; in 1902 f 12 000; wordt thans aangevraagd f 17 000.

8. Aanleg van beplantingen. Besteed in 1890 f 11 950; in 1891 f 10 285; in 1892 f 42 580; in 1893 f 6 400; in 1894 f 2 860; in 1895 f 3 785; in 1896 f 2 050; in 1897 f 1 650; in 1898 f 525; in 1899 f 2 660; in 1900 f 900; zal vermoedelijk

besteed worden op den dienst van 1901 *f* 15 910; in 1902 *f* 20 000; wordt thans aangevraagd *f* 27 100.

9. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele Stelling. Besteed in 1892 *f* 3 990; in 1893 *f* 30 970; in 1894 *f* 30 150; in 1895 *f* 10 485; in 1896 *f* 5 063; in 1897 *f* 25 675; in 1898 *f* 2 730; in 1899 *f* 9 115; in 1900 *f* 10 915; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1901 *f* 31 880; in 1902 *f* 17 100; wordt thans aangevraagd *f* 900.

10. Ontheigening van gronden en verdere werken ten behoeve van de drink-watervoorziening. Besteed in 1898 *f* 29 395; in 1899 *f* 2 820; in 1900 *f* 460; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1901 *f* 111 530; in 1902 *f* 150 000; wordt thans aangevraagd *f* 261 000.

11. Ontheigening van gronden en verdere werken ten behoeve van het in-richten van groepdepots en sectorparken. Besteed in 1900 *f* 12 710; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1901 *f* 116 420; in 1902 *f* 100 000; wordt thans aangevraagd *f* 50 000. Totaal wordt thans aangevraagd *f* 939 500.

Art. 5. Stelling van 't Hollandsch diep en het Volkerak :

Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de positiën van Willemstad en Ooltgensplaat. Besteed in 1888 *f* 10 200; in 1889 *f* 2 700; in 1890 *f* 53 420; in 1891 29 535; in 1892 *f* 17 300; in 1893 *f* 1 230; in 1894 *f* 7 880; in 1895 *f* 12 915; in 1896 *f* 10 123; in 1897 *f* 2 587; in 1898 *f* 1 546; in 1899 *f* 1 251; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1901 *f* 500; in 1902 *f* 500; wordt thans aangevraagd *f* 500.

Art. 6. Stelling van de Monden der Maas en van het Haringvliet:

Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de Stelling. Besteed in 1884 *f* 5 210; in 1885 *f* 26 000; in 1886 *f* 31 000; in 1887 *f* 2 200; in 1888 *f* 11 650; in 1889 *f* 29 510; in 1890 *f* 31 240; in 1891 *f* 7 495; in 1892 *f* 24 300; in 1893 *f* 8 200; in 1894 *f* 12 230; in 1895 *f* 10 760; in 1896 *f* 9 162; in 1897 *f* 10 596; in 1898 *f* 2 390; in 1899 *f* 5 784; in 1900 *f* 10 025; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1901 *f* 565; in 1902 *f* 500; wordt thans aangevraagd *f* 500.

Art. 7. Materieel der genie voor het in staat van verdediging brengen der werken in verschillende Stellingen. Besteed in 1887 *f* 14 190; in 1888 *f* 40 000; in 1889 *f* 44 250; in 1890 *f* 48 310; in 1891 *f* 39 665; in 1892 *f* 24 210; in 1893 *f* 91 670; in 1894 *f* 72 720; in 1895 *f* 33 330; in 1896 *f* 21 160; in 1897 *f* 11 766; in 1898 *f* 13 641; in 1899 *f* 35 983; in 1900 *f* 73 920; zal vermoedelijk besteed worden op den dienst van 1901 *f* 56 255; in 1902 *f* 43 600; wordt thans aangevraagd *f* 58 800.

VERZAMELING.

Art. 2. Nieuwe Hollandsche Waterlinie. Wordt thans aangevraagd *f* 18 500.

Art. 3. Stelling van den Helder. Wordt thans aangevraagd *f* 8 000.

Art. 4. Stelling van Amsterdam. Wordt thans aangevraagd *f* 939 500.

Art. 5. Stelling van 't Hollandsch diep en het Volkerak. Wordt thans aangevraagd *f* 500.

Art. 6. Stelling van de Monden der Maas en van het Haringvliet. Wordt thans aangevraagd *f* 500.

Art. 7. Materieel der genie. Wordt thans aangevraagd *f* 58 800.

Komt bij: de bedragen der artikelen in de vestingbegrooting, dienst 1902, als: artikel 1 wordt thans aangevraagd *f* 60 000; artikel 8 wordt thans aangevraagd *f* 2 000; artikel 9 wordt thans aangevraagd *f* 8 700; artikel 10 wordt thans aangevraagd *f* 50 000.

Totaal wordt thans aangevraagd *f* 1 146 500.

STAAT DER UITGAVEN OVER 1901.

Art. 1. a. Toelagen en daggelden aan teekenaars, buitengewone opzichters, enz. f 31 402.

b. Toelagen aan officieren der genie f 22 662.

c. Reis- en verblijfkosten f 3 376.

d. Schadeloosstelling voor bureel- en lokaalbehoeften f 4 300. Totaal *f* 61 740.

Art. 2. Werken tot verbetering van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie:

1. Verbeteren van inundatiemiddelen in de geheele linie *f* 8 440.
2. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele linie *f* 29 100. ⁽¹⁾ Totaal *f* 37 540.

Art. 3. Werken tot verbetering van de Stelling van den Helder:

1. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele Stelling *f* 22 995.
2. Maken van gedekte opstellingen voor de afstandsmeting in de open kustbatterijen *f* 15 170. ⁽²⁾ Totaal *f* 38 165.

Art. 4. Werken tot verbetering van de Stelling van Amsterdam:

1. Onteigening van gronden en uitvoering van voorbereidende werkzaamheden voor verschillende werken in de Stelling *f* 11 840.
2. Maken van aardwerken, zandophoogingen, metsel- en betonwerken, enz. voor verschillende werken in de Stelling. Niets.
3. Maken van bomvrije gebouwen met toebehooren in verschillende werken in de Stelling *f* 216 940.
4. Maken van pantseringen voor verschillende werken in de Stelling *f* 130 730.
5. Ophoogen en maken van wegen en inundatiekaden en maken van bruggen en steigers *f* 56 360.
6. Inrichten en verbeteren van inundatiemiddelen *f* 18 610.
7. Maken van loodsen, munitie- en buskruitmagazijnen *f* 10 840.
8. Aanleg van beplantingen *f* 15 910.
9. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele Stelling *f* 31 880.
10. Maken van werken ten behoeve van de drinkwatervoorziening *f* 111 530.
11. Onteigening van gronden en verdere werken ten behoeve van het inrichten van groepdepots en sectorparken *f* 116 420. ⁽³⁾ Totaal *f* 721 060.

Art. 5. Werken tot verbetering van de Stelling van 't Hollandsch Diep en het Volkerak:

Verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de positiën van Willemstad en Ooltgensplaat *f* 500.

Art. 6. Werken tot verbetering van de Stelling van de Monden der Maas en van het Haringvliet:

Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de Stelling *f* 565. ⁽⁴⁾

*Art. 7. Materieel der genie voor het in staat van verdediging brengen der werken in verschillende Stellingen *f* 56 255. ⁽⁵⁾**Art. 8. Opmetingen, enz., betreffende werken in liniën en vestingen, hiervoor niet vermeld. Niets.**Art. 9. Onvoorziene uitgaven. ⁽⁶⁾*

TOTAAL *f* 915 825.

(1) Op dit artikel is overgeschreven van art. 9: „Onvoorziene uitgaven” *f* 7340.

(2) Als voren *f* 7265.

(3) Als voren *f* 28 360.

(4) Als voren *f* 65.

(5) Als voren *f* 455.

(6) Van dit artikel overgeschreven op de artt. 2, 3, 4, 6 en 7: *f* 7340, *f* 7265, *f* 28 360, *f* 65 en *f* 455.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work during the year. It is followed by a detailed account of the various projects and the results achieved. The report concludes with a summary of the work done and the plans for the future.

The work has been carried out in accordance with the programme of work approved by the Council of the League of Nations. It has been a year of hard work and many achievements have been made. The results of the work are set out in the following pages.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work during the year. It is followed by a detailed account of the various projects and the results achieved. The report concludes with a summary of the work done and the plans for the future.

The work has been carried out in accordance with the programme of work approved by the Council of the League of Nations. It has been a year of hard work and many achievements have been made. The results of the work are set out in the following pages.

VIIIste HOOFDSTUK.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Het afdelingsonderzoek van het wetsontwerp heeft aanleiding gegeven tot de volgende opmerkingen en beschouwingen.

Eindcijfer.

Van verschillende zijden gaf men zijn bezorgdheid te kennen over de snelle stijging van onze defensie-uitgaven, waarvan uit deze begrooting blijkt.

Sommige leden achtten voor een land als Nederland het geld voor oorlogsdoeleinden aangewend, nutteloos besteed. Nederland moet in den wedstrijd der Mogendheden om zich steeds meer te wapenen noodzakelijk achterblijven; zijne geringe grootte en daarmede verband houdende betrekkelijk geringe financieele draagkracht brengen dit mede. Terwijl wij bezig zijn ons te wapenen met snelvuurgeschut en onze in den eersten tijd beschikbare geldmiddelen daarin vast te leggen, brengen de dagbladen berichten van weer nieuwe uitvindingen op dit gebied. Naar deze leden meenden, zal Nederland nimmer in staat zijn tegen de groote Mogendheden op den duur zich te verdedigen, terwijl een zich toerusten tot tijdelijke verdediging, in afwachting van hulp van buiten, niet kan baten, omdat tusschenkomst van Mogendheden ten behoeve van kleine volken, zooals in den oorlog van Zuid-Afrika viel waar te nemen, niet is te verwachten. Huns inziens deden wij daarom beter het geld thans aan oorlogsuitgaven besteed, aan te wenden ter verbetering van onze oeconomische en sociale toestanden, van ons onderwijs en de pensionneering van onze arbeiders.

Naar men dezerzijds meende, zou het geheel liggen in de lijn van eene Christelijke Regeering om gedachtig aan het woord: „Gij zult niet doodslaan”, geene gelden voor oorlogsuitgaven te besteden. Bevreedend achtte men het dan ook te moeten constateeren, dat deze Regeering bij voortdoring in strijd handelt met hare beginselen. Zij voert de oorlogsbegrooting hooger op dan ooit te voren en toont ook in andere opzichten een sterk militaristisch karakter. Van haar optreden af tot op heden heeft zij met de Kamer weinig anders behandeld dan wetsontwerpen over militaire aangelegenheden en had zij haar zin gekregen, dan ware van vrijstelling van de lichten van 1895 en 1896 geen sprake geweest.

Vele andere leden, hoewel ook zij met leedwezen onze oorlogsuitgaven steeds zagen klimmen, meenden, dat een land hetwelk op zijne onafhankelijkheid prijs stelt, tot duren plicht heeft zich op de verdediging daarvan en op de handhaving van zijne neutraliteit voor te bereiden met alle kracht, waarover het beschikt. Het aangehaalde woord: „Gij zult niet doodslaan” wordt geheel verkeerd begrepen, indien daarin een verbod wordt gelezen om de onafhankelijkheid des lands met de wapenen te verdedigen. Voorts wezen deze leden er op, dat de aanzienlijk hoogere raming van dit dienstjaar zoo goed als geheel het gevolg is van de uitvoering van de Legerwetten onder het vorige Ministerie en de vorige Kamer tot stand gekomen, zoodat het tegenwoordige Ministerie tot het doen van deze meerdere uitgaven wel gedwongen was.

Daartegen werd opgemerkt, dat de tegenwoordige Regeering de erfenis, door haar voorgangster nagelaten, heeft aanvaard en daarmede heeft te kennen gegeven de uitvoering daarvan, die immers op haar weg moest liggen, aan te durven en niet in strijd te achten met hare beginselen en hare opvattingen van de Staatstaak. Daarom gaat het, naar men meende, niet aan, haar te

willen ontslaan van de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van deze wetten, die trouwens, bij de samenstelling van de Kamer vóór de algemeene verkiezingen, grootendeels door de hulp van hare politieke vrienden zijn tot stand gekomen.

Vele leden toegevende, dat men, nu de Legerwetten en de bevorderings- en pensioenwetten moeten worden uitgevoerd, op eene hoogere raming van de Oorlogsbegrooting dan ten vorigen jare moest zijn voorbereid, verklaarden niettemin eene zoo onmiddellijke en aanzienlijke stijging van de oorlogsuitgaven niet te hebben verwacht. Waar reeds bij het begin van die uitvoering het eindcijfer met ongeveer 14 ton blijkt te moeten worden verhoogd, meenden zij thans reeds te kunnen voorspellen, dat de raming van het vorige Ministerie niet alleen zal worden overschreden, maar het in werkelijkheid benoedigde bedrag voor die verhooging meer dan het dubbele, wellicht zelfs dan het drievoud van de oorspronkelijk geraamde som zal zijn. Men wenschte te vernemen, of die raming zoo buiten alle verhouding onjuist is geweest, dan wel of deze Minister zoo geheel andere en in hare toepassing zooveel duurdere opvattingen omtrent de uitvoering der wetten heeft dan zijne voorgangers. Was bijvoorbeeld door 's Ministers ambtsvoorgangers ook gerekend op kazerneering van de nieuw op te richten onderdeelen van het leger op zoo onbekrompen wijze, als blijkens deze begrooting in 's Ministers bedoeling ligt? Sommige leden meenden dit te moeten betwijfelen; zij verklaarden door de hooge uitgaven voor kazerneering op deze begrooting uitgetrokken, die zij niet hadden voorzien, onaangenaam te zijn verrast.

Met het oog op de snelle stijging van de defensie-uitgaven, waarvan deze begrooting blijk geeft, werd opnieuw te berde gebracht het reeds meermalen en o. a. bij de behandeling van de Oorlogsbegrooting ten vorigen jare zoowel in de Eerste als in de Tweede Kamer besproken denkbeeld, om eene commissie te benoemen, die zou onderzoeken of in oorlogszaken vereenvoudiging en bezuiniging zouden kunnen worden aangebracht en doeltreffender besteding van de toegestane gelden zou kunnen worden verzekerd. Ten vorigen jare deelde de Minister mede, dat er bij hem geen overwegend bezwaar tegen het instellen van een onderzoek naar mogelijke bezuinigingen bestond, maar het niet op zijn weg maar op dien der Kamer lag om eene commissie daartoe in te stellen. Men achtte deze opvatting minder juist. Zooals indertijd gedachtenwisselingen tusschen Regeering en Tweede Kamer de aanleiding zijn geweest tot het instellen bij Koninklijk besluit van 18 Februari 1895 n°. 18, van eene Staatscommissie omtrent de inrichting der Marinebegrooting enz., en bij Koninklijk besluit van 11 Juli 1899 n°. 32, van de zoogenaamde veertien-ton-commissie, zoo zou ook de gedachtenwisseling, die nu reeds jarenlang tusschen Regeering en Volksvertegenwoordiging plaats vindt over de vraag, of niet op verschillende punten, behoorende tot de administratie van het Departement van Oorlog, eene weinig practische en doelmatige besteding van gelden plaats heeft, de Regeering er toe kunnen leiden, door eene Staatscommissie daarnaar een onderzoek te doen instellen.

Verslag van de Staatscommissie, benoemd bij Koninklijk besluit van 11 Juli 1899 n°. 32.

In alle afdelingen werd warme hulde gebracht aan de Staatscommissie, benoemd bij Koninklijk besluit van 11 Juli 1899 n°. 32, voor de uitnemende wijze, waarop zij de haar opgedragen taak heeft opgevat en ten einde gebracht. Haar verslag, waarvan met groote belangstelling was kennis genomen, is een omvangrijk werk, eenig in zijn soort, geheel gegrond op eigen onderzoek en met voorbeelden en bewijzen steeds gestaafd; het heeft de wel eens geuite vrees, dat de Commissie tegenover de Regeering zich niet onafhankelijk genoeg zou betoonen, schitterend gelogenstraft. Met voldoening had men aan het einde van het Verslag gelezen, dat aan de Commissie bij haar onderzoek omtrent de beruchte veertien-ton zaak geen zweem van oneerlijkheid in het beheer van 's lands gelden is gebleken en zij de onregelmatigheden, welke plaats hadden, het gevolg noemt uitsluitend van onjuiste begrippen omtrent de wijze van comptabel beheer. Men wenschte van den Minister te vernemen, wat nu zal gebeuren en of het verslag de aanleiding zal worden tot het treffen van maatregelen om in de fouten op het gebied der comptabiliteit en de on-

juiste praktijken, die het zoo helder in het licht heeft gesteld, spoedige en afdoende verbetering te brengen. Van een krachtig bewindsman, als deze Minister zich toont, meende men niet anders te mogen verwachten.

Niet zonder verwondering hadden sommige leden gezien, dat in de Memorie van Toelichting met geen woord van het verslag der Commissie, dat toch reeds van 4 April jl. dagteekent, is melding gemaakt. Te meer nog had dit bevreemd, omdat de Commissie zelf, blijkens hetgeen door haar op bldz. 89 van haar verslag wordt opgemerkt, is uitgegaan van de veronderstelling, dat sommige van de door haar aangegeven beginselen voor het eerst op de begrooting voor 1903 zouden kunnen worden toegepast en er bovendien voor eene bespreking van althans een deel van het verslag alle aanleiding scheen te bestaan. Men had hier het oog op de omschrijving van de artt. 39, 40 en 42 van deze begrooting, die anders is dan die van de corresponderende artikelen van de loopende Oorlogsbegrooting. Zooals in de Memorie van Toelichting wordt aangestipt, is daarin thans opgenomen het ten behoeve van den aanmaak van projectielen, ernstvuurwerken en patronen, zoomede ten behoeve van de aanvulling van den voorraad materialen, door omwerking voor gebruik geschikt doen maken van metaalrommel enz. Nu wordt echter in het verslag der Commissie dit omwerken, dat tot dusverre plaats vond, zonder dat in de begrooting er uitdrukkelijk melding van werd gemaakt, zoowel uit een oogpunt van comptabiliteit als uit anderen hoofde afgekeurd en spreekt de Commissie op blz. 274 van het Verslag als haar oordeel uit: „dat de fictie der omwerking moet worden losgelaten, en dat de onbruikbare goederen op zoodanige wijze als voor het Rijk het meest voordeelig is, van de hand moeten worden gezet en de opbrengst in 's Rijks schatkist gestort en onder de middelen verantwoord moet worden.” Tevens acht de Commissie het noodig, „dat het oud en onbruikbaar materieel — daaronder ook de artilleriebehoefden, die in de magazijnen als buiten model of als onbruikbaar zijn ter zijde gelegd — met aanwijzing van herkomst en gebruik in de verantwoordingen der magazijnen worde opgenomen, opdat de Algemeene Rekenkamer in staat worde gesteld hierop toezicht te houden.”

Nu tegen dit advies van de Staatscommissie in, de door haar, naar men meende terecht, veroordeelde praktijk door vermelding in de omschrijving van drie artikelen der begrooting als het ware zoude worden gewettigd, had toelichting hier niet mogen ontbreken en had de Minister niet mogen volstaan met in de Memorie van Toelichting te vermelden, dat de omschrijving der artikelen is aangevuld. Men wenschte de achterwege gebleven toelichting alsnog te ontvangen.

In ééne afdeeling werd de wensch geuit, dat de Minister, waar het geldt het formuleeren in voorstellen en het in praktijk brengen van de door de Commissie aangewezen verbeteringen in administratie en verantwoording, gebruik zal maken van de uitnemende krachten, die de Commissie blijkbaar bevat.

Door één der leden werd in zijne afdeeling eene op het verslag der hierbedoelde Staatscommissie betrekking hebbende Nota voorgelezen, die aan het Voorloopig Verslag is toegevoegd.

Legerorganisatie.

Sommige leden zouden nog steeds de voorkeur geven aan het verkrijgen van eene legerorganisatie bij de wet; een denkbeeld, dat, naar zij opmerkten, door de Regeering althans voorloopig geheel schijnt te zijn losgelaten.

Andere leden verklaarden te moeten erkennen, dat de proeve van wettelijke regeling, door 's Ministers voorlaatsten ambtsvoorganger in het indertijd aanhangig gemaakte „Ontwerp van wet tot regeling van de samenstelling der laudmacht” gegeven, duidelijk heeft doen zien, welke groote bezwaren aan zoodanige organisatie bij de wet zijn verbonden en dat deze proeve tot voortgaan in deze richting niet uitlokte.

Van verschillende zijden drong men aan op een duidelijker overzicht van 's Ministers plannen ten aanzien van de legerorganisatie dan in de Memorie van Toelichting wordt gegeven. Ten vorigen jare heeft de Minister in de vergadering der Tweede Kamer van 16 December medegedeeld, dat het in zijne bedoeling lag om wanneer hij het volgende jaar op de begrooting gelden

zoude moeten aanvragen voor de uitbreiding van de bestaande organisatie en de oprichting van nieuwe eenheden, daarbij te voegen een plan, volgens hetwelk verder gehandeld zou worden, zoodat de Kamer dan tevens zou kunnen zien, waarheen zou worden gestreefd. Thans wordt in de Memorie van Toelichting opgemerkt, dat het algemeen plan, waarnaar de wijziging van de bestaande legerorganisatie zal moeten geschieden, in hoofdtrekken is vastgesteld, maar het nog niet mogelijk was daaromtrent eene definitieve beslissing te nemen.

Men verzocht alvast met deze hoofdtrekken te worden bekend gemaakt, opdat men zou kunnen weten waar men aan toe is en waartoe men zich verbindt, zoo wat de technische als wat de financieele zijde van deze hoogst gewichtige aangelegenheid betreft. De critiek, zoo in als buiten de Kamer, zou dan in eene tijdige beoordeeling van het geheele plan kunnen treden; wordt daarentegen voortgegaan op den ingeslagen weg om de organisatie geleidelijk en stuksgewijze aan de Kamer voor te leggen zonder haar de groote lijnen van het werk te doen kennen, dan zal beoordeeling vrijwel onmogelijk worden en van vruchtbare critiek moeilijk sprake kunnen zijn.

Sommige leden verklaarden, dat zij bezwaar zouden moeten maken, tot de voorgenomen wijziging van de bestaande legerorganisatie mede te werken, zoolang hun het algemeen plan niet bekend was gemaakt. Zij wenschten daarom den Minister te verzoeken of over te gaan tot eene uitzetting van dit plan en dan tevens van het stelsel van landsverdediging in het algemeen, in overleg met den Minister van Marine opgemaakt, of alle posten, die op de wijziging van de bestaande legerorganisatie betrekking hebben, uit deze begrooting te lichten.

De volgende vragen werden ten aanzien van de voorgenomen organisatie nog gesteld.

Hoe zal het verhoogde contingent, waarover in het jaar 1903 zal worden beschikt, over de divisies worden verdeeld? Hoe wordt de militie- en de landweer-vestingartillerie ingedeeld; elk afzonderlijk of doorengemengd? Hoe komt men aan officieren en kader voor de uitbreiding van de infanterie met 18 bataljons, die blijkens de Memorie van Toelichting voor geval van oorlog zou worden verkregen? Zouden deze officieren en dit kader ook voor vredes-tijd aanwezig moeten zijn? Wat zal de rol zijn van het militiekader? Wil de Minister uitbreiding van het aantal militie-officieren of van het korps beroeps-officieren? Blijkens de Memorie van Toelichting blijft het de bedoeling des Ministers om bij het wapen der infanterie het onderscheid tusschen veld- en bezettingstroepen te doen vervallen. Welke officieren zouden voortaan worden aangewezen om in de forten en stellingen dienst te verrichten?

Wijziging in de bestaande dislocatie en uitbreiding der kazerneering.

Vele leden hadden met instemming in de Memorie van Toelichting gelezen, dat bij de wijziging, die ten gevolge van de uitbreiding en de reorganisatie van het leger in de bestaande dislocatie van de onderdeelen noodig wordt, van de bestaande kazerneeringsruimte, voor zooveel eenigszins mogelijk, zal worden partij getrokken. Bevreesd had het echter, dat niet blijkt van een voornemen om garnizoen te leggen in de pupillenschool te Nieuwersluis, die geheel en al voor bewoning door militairen is ingericht en ruimte aanbiedt voor 300 man. Naar men meende behoorde van dit gebouw voor de kazerneering in de allereerste plaats en vóórdat tot den bouw van nieuwe of de vergrooting van bestaande kazernes werd overgegaan, te worden partij getrokken; men herinnerde er aan, dat indertijd reeds door den Minister SCHNEIDER een voorstel is gedaan om daar een vast garnizoen te leggen.

Verscheidene leden waren van oordeel, dat 's Ministers plannen ten aanzien van het brengen van wijziging in de bestaande dislocatie niet ver genoeg gaan. Huns inziens is daarbij het belang van oefening in vredes-tijd ten aanzien van de sterkte der eenheden en van de geschikte terreinen en het belang van de mobilisatie in tijd van oorlog niet voldoende op den voorgrond getreden. Uit de Memorie van Toelichting blijkt althans niet, dat deze overwegingen hebben gegolden. De kleine garnizoenen, van niet meer dan één bataljon, die stammen uit den ouden tijd en daar van pas waren, behoorden, naar deze leden meenden, thans niet langer in stand te worden gehouden

ter wille van gemeentelijke of particuliere overwegingen. Op den duur zou die opheffing tot bezuiniging moeten leiden.

Gevraagd werd, welk leidend beginsel aan 's Ministers algemeen plan van kazerneering ten grondslag ligt.

Sommige leden achtten de uiteenzetting in de Memorie van Toelichting van het voorgenomen algemeen plan van kazerneering niet in allen deele duidelijk. De vredesorganisatie van het wapen der infanterie zou met drie regimentsstaven en drie bataljons worden uitgebreid. Maar de ruimte, die zou zijn verkregen na de totstandkoming alleen reeds van de nieuwe kazernes en van de vergrotingen der bestaande, waarvoor op deze begrooting gelden zijn uitgetrokken, zou voor niet minder dan zes bataljons voldoende zijn, terwijl wellicht uit hetgeen op blz. 36 van de Memorie van Toelichting wordt medegedeeld, moet worden opgemaakt, dat ook nog door verplaatsing van bataljons naar het verkrijgen van kazerneruimte wordt gestreefd. Voor hoevele bataljons zou er ruimte moeten zijn en hoever zou dus de uitbreiding van de kazerneering moeten gaan?

Enkele leden wenschten eene opgave te ontvangen van de in verschillende plaatsen aanwezige gelegenheid tot kazerneering (numeriek) van militairen en tot stalling van paarden, daaronder de thans ontworpen nieuwe gebouwen en vergrotingen begrepen.

Invoering van snelvuurgeschut.

De mededeeling in Memorie van Toelichting, dat eene beslissing met betrekking tot het snelvuurmaterieel, dat voor onze bereden artillerie als het meest geschikt moet worden geoordeeld, nog niet kon worden genomen, omdat de proeven nog niet zoo ver gevorderd waren, hadden sommige leden niet zonder eenige verwondering gelezen. Zij herinnerden er aan, dat reeds in de voorlaatste Troonrede werd gewaagd van de invoering van snelvuurgeschut, die niet zou kunnen uitblijven en dat de Minister in de Memorie van Antwoord ten vorigen jare heeft medegedeeld, dat eene beslissing omtrent het aan te schaffen snelvuurgeschut in den loop van dit jaar kon worden te gemoet gezien. Deze leden wenschten te vernemen, wanneer deze beslissing thans mag worden verwacht. Huns inziens is spoedige bewapening met snelvuurgeschut noodig, omdat de thans in gebruik zijnde kanonnen zich in zeer slechten toestand bevinden.

Landweer.

Gevraagd werd, waarom op deze begrooting uitgaven voor de landweer in het geheel niet voorkomen.

Bevordering van de godsdienstige en zedelijke belangen der militairen.

Sommige leden merkten op, dat er in het leger, zoo in als buiten de kazernes, nog toestanden voorkomen, die met het oog op de belangen van godsdienst en zedelijkheid dringend verbetering eischen. Zoo wordt er bijv. in de kazernes vóór en na de maaltijden niet de gelegenheid gegeven om te bidden. Naar men meende, zou algemeen het voorbeeld moeten worden gevolgd, bij het instructie-bataljon te Kampen gegeven, waar vóór en na de maaltijden op een hoorn-signaal algemeene stilte wordt geboden en zoo de militairen, die daaraan behoefte hebben, in staat worden gesteld een gebed te doen. Zoo komt het wel voor, dat de officieren, wanneer zij aan hunne manschappen op militaire marschen vrijheid van spreken en zingen hebben gegeven, niet beletten, dat liederen worden gezongen, die het godsdienstig of zedelijk gevoel van sommige manschappen kwetsen.

Ook dragen de militaire autoriteiten niet voldoende zorg, dat de lagere militairen met geestelijken en bedienaren van den godsdienst zich in betrekking kunnen stellen. Men vergete toch niet, dat de milicien, door de nieuwe omgeving waarin hij zich bevindt, door zijn omgang met nieuwe kameraden en door zijn uniform zich als het ware van zijn verleden los gevoelt en licht geneigd zal zijn van het goede pad af te dwalen en aldus zijn geestelijk welzijn te benadeelen.

Terwijl sommige leden met het oog hierop in ons leger, evenals in het Duitsche, aalmoezeniers wilden hebben aangesteld, betoogden anderen, dat dit

voorbeeld voor ons land niet navolgenswaardig is. Terwijl in Duitschland voornamelijk slechts twee Kerken, de Roomsche-Katholieke en de Luthersche, bestaan en men dáár kan volstaan met uit deze beide Kerken aalmoezeniers te nemen, is het Nederlandsche volk in tal van gezindten en sekten ingedeeld en zou de hulp van aalmoezeniers slechts dan voldoende kunnen zijn, wanneer al deze gezindten en sekten hunne vertegenwoordigers bij het leger hadden. Van de zijde van deze leden werd eene andere regeling in overweging gegeven. De militaire autoriteiten zouden van de nieuw ingelijfde miliciens opgave moeten vragen van hunne godsdienstige gezindheid en van deze opgaven mededeeling moeten doen aan de verschillende kerkelijke autoriteiten, het aan dezen overlatende, zich met de miliciens van hunne richting in verbinding te stellen.

Ook werd geklaagd, dat de oefeningen met recruten somtijds worden gehouden op publiek terrein, op speelplaatsen voor kinderen als bijv. te Arnhem nabij Sonsbeek of in de stadswide aldaar, waar de recruten bloot staan aan de spotlust van het grootendeels uit kinderen en dienstboden bestaande publiek. Aan dergelijke toestanden, waardoor het eergevoel der recruten wordt aangetast, behoorde, naar men meende, een einde te worden gemaakt.

Door enkele leden werd 's Minister aandacht gevestigd op de gemoedsbezwaren van sommige jongelieden, die bij de militie worden ingelijfd. Die gemoedsbezwaren spruiten voort uit zeer verschillenden aanleg en worden gevonden zoowel bij geloovige Christenen als bij anarchisten. Men meende, dat de kracht van het leger niet verhoogd zou worden door plaatsing van dergelijke jongelieden in de gelederen en vroeg of van deze personen, wier beginselen tegen het voeren van de wapenen zich verzetten, niet diensten zouden kunnen worden gevraagd, waarbij het dragen van wapenen achterwege zoude kunnen blijven.

Van verschillende zijden werd den Minister dank gebracht voor zijne gunstige beschikking, die mogelijk maakt, dat aan militairen, die des Zondags met verlof gaan, wordt vergund eerst des Maandagochtends in de kazerne terug te keeren.

Sommige leden voegden daaraan echter toe, dat er commandeerende officieren zijn, die de hierbedoelde beschikking niet schijnen te kennen.

Verkoop van sterken drank in cantines.

Evenals in de vorige jaren achtten sommige leden een algeheel verbod van drankverkoop in de cantines gewenscht; de bestaande toestand, dat de commandeerende officieren over het al of niet verkoopen van sterke dranken in cantines beslissen, mag, meenden zij, niet voortduren. Het toezicht in de cantines laat gewoonlijk te wenschen over en de jeugdige miliciens worden door de geboden gelegenheid bijna onwillekeurig genoopt van sterken drank gebruik te maken. Daarenboven leert de praktijk, dat door het verkoopen van drank in de kazernes de kroegen in de buurt niet worden geweerd en de maatregel dus niet, zooals wel is betoogd, eene in dit opzicht goede werking heeft. Deze leden betreurden ook dat de Minister geene aanleiding heeft gevonden om gevolg te geven aan het verzoek van de Christelijke officieren-vereeninging tot het doen verspreiden in de kazernes van eene brochure tegen het gebruik van sterken drank gericht.

Op de opmerking van andere zijde, dat het maken van elke propaganda in de kazernes moet zijn verboden, omdat men, haar ten aanzien van de eene zaak toelattende, ten aanzien van de andere haar bezwaarlijk kan verbieden, werd door hen geantwoord, dat er zaken zijn, als drankmisbruik en ontucht, van welke verderfelijkeid iedereen overtuigd is en dat bestrijding daarvan ook door het verspreiden van geschriften, in de kazernes niet moest zijn verboden.

Cantines voor onderofficieren en soldaten.

Enkele leden zouden wenschen, dat algemeen de cantines voor onderofficieren en soldaten werden vereenigd; eene betere verhouding, meerdere orde en toezicht en voor de soldaten ook meerdere gemakken en eene betere inrichting

zouden daarvan het gevolg zijn. Naar deze leden mededeelden, is te Breda gebleken, dat de bedoelde vereeniging in de praktijk goed kan werken; niet zonder bevreemding en met leedwezen hadden zij dan ook gezien, dat aldaar thans weder tot scheiding der cantines is overgegaan; zij vroegen wat daartoe aanleiding heeft gegeven.

De aandacht werd ook gevestigd op den te Groningen bestaanden toestand, waar de cantine in de ver van de stad gelegen kazerne des Zondags na acht uren 's avond gesloten is, zeer tot ongerief van hen, die dan niet naar de stad kunnen of willen gaan. Men achtte het wenschelijk, dat juist des Zondags-avonds na 8 uur de cantines in de kazernes allerwege open zouden worden gesteld.

Onrechtvaardige straffen, aan militairen opgelegd.

Enkele leden vermeldden eenige staaltjes van het willekeurig en onrechtvaardig straffen van militairen door hunne officieren. Vooreerst wezen zij op het geval van een sergeant te Leeuwarden, die door zijn kapitein met vier dagen kwartier-arrest werd gestraft, omdat hij op den daarvoor bepaalden tijd niet op het compagnies-bureau was verschenen, maar die, zooals den kapitein bekend was, aan het ontvangen bevel geen gevolg had kunnen geven, omdat de administrateur van het kleedingmagazijn, waar bij als geëmployeerde dienst deed, hem gelast had in dit magazijn te blijven en daarvoor de volle verantwoordelijkheid op zich had genomen.

Verder noemden zij het geval van een gediplomeerd korporaal-kok te Groningen, die met acht dagen politiekamer werd gestraft, omdat hij aanmerking gemaakt had op de zeer slechte qualiteit van voor het middageten der soldaten bestemde, en later grootendeels ook onbruikbaar gebleken groenten, en nadat deze groenten door den kapitein van de week waren goedgekeurd, met het schoonmaken had gewacht, totdat de bataljons-commandant ze zou hebben gekeurd.

Sommige leden waren van oordeel, dat, indien deze verhalen waarheid bevatten, daaruit blijkt, dat de officieren somtijds onoordeelkundig en met weinig tact tegenover hunne ondergeschikten optreden. Al achtten zij de handelwijze van den korporaal-kok, die in deze zaak een te hoog woord schijnt te hebben gevoerd, moeilijk verdedigbaar, zoo scheen hun toch gewenscht, dat aan het oordeel van een gediplomeerd persoon ten aanzien van zaken, waaromtrent bij hem op grond van zijn diploma kennis moeten worden verondersteld, meer waarde zou worden gehecht, dan hier schijnt te zijn geschied. Zij wenschten, dat de Minister naar deze zaken een nauwkeurig onderzoek zou doen instellen en de Kamer met het resultaat daarvan in kennis zou stellen.

ARTIKELEN.

ISTE AFDEELING.

Verhooging van bezoldiging van ambtenaren.

Art. 2. Evenals in vorige jaren werd gewezen op de verkeerde gewoonte, die bij het Departement van Oorlog bestaat om gelden, ten gevolge van het overlijden of het eervol ontslaan van ambtenaren vrijvallende, als het ware voor het Departement vast te houden en onmiddellijk aan te wenden tot verbetering der positie van andere ambtenaren. Ook nu vindt deze praktijk weer toepassing. Blijkens de Memorie van Toelichting is eervol ontslag verleend aan een adjunct-commies, die een traktement genoot van f 1300; is een eerste klerk aangesteld met een traktement van f 800 en is het overig bedrag van f 500 aangewend om aan een adjunct-commies eene traktementsverhooging van f 100 en aan 8 eerste-klerken verhoogingen van f 50 voor ieder toe te kennen. Men achtte het wel zeer toevallig dat, wanneer een bedrag van f 500 vrijvalt, ook juist de omstandigheid aanwezig is, dat andere ambtenaren op verhooging van bezoldiging tot een zoodanig bedrag aanspraak mogen maken en meende, dat meer het feit van het vrijvallen van geld op zich zelf het motief levert voor de traktementsverhooging. Gevolg van deze handelwijze is, dat soms ambtenaren, die inderdaad aanspraken op verbetering van positie kunnen doen gelden, lang moeten wachten, omdat het toeval hun niet

gunstig is en geene gelden beschikbaar doet komen, terwijl anderzijds ambtenaren te vroeg in bezoldiging worden verhoogd, omdat het vrijvallen van geld eerder plaats vindt, dan was verwacht. Gevraagd werd, of de Minister niet voor de ambtenaren aan zijn Departement vaste regelen omtrent bezoldiging zoude kunnen tot stand brengen en zoo een einde zou kunnen maken aan het thans gevolgde stelsel, dat willekeur geenszins uitsluit en tot gunstbejag gereede aanleiding geeft.

II DE AFDEELING.

Afschaffing van provinciale en plaatselijke staven.

Art. 7. Evenals in vorige jaren werd de wenschelijkheid betoogd om de provinciale en de plaatselijke staven op te heffen; de werkzaamheden, thans door de officieren van die staven verricht, zouden dan kunnen worden opgedragen aan hoofd- en subalterne officieren, die geen troepen-commando hebben.

Sommige leden verklaarden met genoegen te hebben gezien, dat de raming van dit artikel althans minder hoog is dan op de loopende begrooting.

Verscheidene leden achtten het niet wenschelijk, dat de plaatselijke commandanten te 's Gravenhage en te Amsterdam den rang van kolonel kunnen hebben. In de Memorie van Toelichting wordt dit betoogd met het oog op de sterkte van het garnizoen in de genoemde plaatsen en de beteekenis van de betrekking aldaar. Men vond deze toelichting in elk geval te vaag en verzocht om opheldering.

III DE AFDEELING.

Herziening van de officierstraktementen.

In ééne afdeeling werd betoogd, dat eene rationeele herziening van de traktementen der officieren in het algemeen, als urgent is te beschouwen en werd op het spoedig ter hand nemen van zoodanige herziening aangedrongen.

Samensmelting der officierskorpsen in Nederland en in Nederlandsch-Indië.

Gevraagd werd, hoe de Minister denkt over eene samensmelting der officierskorpsen in Nederland en Nederlandsch-Indië, waaromtrent door de Staatscommissie, ingesteld ter overweging en uitwerking van het denkbeeld, een rapport is uitgebracht. In het antwoord, dat ten vorigen jare in de Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer werd gegeven, is van 's Ministers gevoelen ten aanzien van het denkbeeld in zijn geheel niet gebleken.

Incompleet aan officieren.

Toen ten vorigen jare bij de behandeling der Oorlogsbegrooting op het bestaande incompleet aan officieren de aandacht werd gevestigd, heeft de Minister in de vergadering der Kamer van 16 December verklaard, dat wanneer er in dezen toestand geen verbetering kwam, voorziening noodig zoude zijn. Men meende hieraan te moeten herinneren, nu uit den staat A, als bijlage bij deze begrooting overlegd, blijkt, dat niet alleen verbetering niet is ingetreden, maar het incompleet aan officieren op 1 Juli 1902 bij bijna alle wapens grooter is dan het was op 1 Juli 1901. Bij de infanterie steeg het van 63 tot 73; bij de cavalerie van 3 tot 5; bij de artillerie van 49 tot 54; bij de genie van 15 tot 17. Algemeen had dit groot tekort de aandacht getrokken en bezorgdheid gewekt, vooral met het oog op de omstandigheid, dat in de eerstvolgende jaren de legeruitbreiding verhoogde behoefte aan officieren zal doen ontstaan. Men meende, dat dit verschijnsel van een steeds stijgend tekort wijst op een ongezonden toestand en vroeg, waaraan het naar 's Ministers meening is te wijten en welke maatregelen hij daartegen denkt te treffen. Is wellicht eene wijziging noodig van de inrichtingen van onderwijs? Zou het overweging verdienen de bepaling te veranderen, dat de hoofdcursus jaarlijks niet meer dan de helft mag leveren van het aantal officieren, hetwelk de Koninklijke Militaire Academie levert? Of zou het gewenscht kunnen zijn, de geldelijke bijdragen voor de cadetten in de kosten van het onderwijs aan de Koninklijke Militaire Academie nog te verlagen?

In dit verband werd ook opgemerkt, dat aan de cadettenschool te Alkmaar dit jaar minder cadetten zijn geplaatst dan het aantal beschikbare plaatsen bedroeg.

Sommige leden stelden de vraag of ook de verhoudingen, in het officierskorps zelf aan het voortbestaan van het groote incompleet schuld kunnen hebben. Wordt bijv. aan een officier, op wiens conduite-staat voor hem ongunstige aantekeningen voorkomen, daarvan steeds mededeeling gedaan en zoo gezorgd, dat hij niet onkundig blijft van het oordeel, door zijn meerderen over hem geveld en van de feiten, waarop dit oordeel is gegrond? Eenige leden deelden mede, dat reeds wordt getracht aan het incompleet aan officieren te gemoet te komen. Naar zij hadden vernomen, heeft de Minister de eischen voor het examen voor de artillerie verminderd, o. a. wat de wiskunde betreft. Mocht dit waar zijn, dan meenden zij daartegen al dadelijk een woord van protest te moeten doen hooren.

Ook werd de bewering vernomen, dat zowel bij de Koninklijke Militaire Academie als bij den Hoofdcursus aspiranten tot officier zijn bevorderd, die in 4 à 6 vakken van onderwijs onvoldoende cijfers hadden verkregen.

Kwartiermeesters.

Sommige leden vestigden de aandacht op de omstandigheid, dat in de laatste 10 jaren niet alleen de werkzaamheden, maar ook de verantwoordelijkheid van het korps kwartiermeesters in niet geringe mate is toegenomen, terwijl hunne vooruitzichten op bevordering in dien tijd niet beter, maar slechter zijn geworden, hetgeen o. a. hieruit kan blijken dat, terwijl het aantal hoofd-officiersplaatsen, waarvoor de kwartiermeesters in aanmerking konden komen, acht bedroeg, dit getal in de nieuwe organisatie tot zes is teruggebracht. Tot dusverre konden de kwartiermeesters als hoofd van een centraal kleedingmagazijn den rang van majoor bekleeden, maar thans is bepaald, dat die betrekking voortaan door een kapitein zal worden waargenomen, hetgeen de vraag doet rijzen of de verantwoordelijkheid van een zoodanig hoofd, wiens bezoldiging van f 2800 op f 2000 wordt teruggebracht, nu ook is verminderd. De bedoelde leden zouden gaarne worden ingelicht omtrent de redenen, die tot nieuwe achteruitzetting van de kwartiermeesters hebben geleid.

Rijschool te Bergen op Zoom.

Art. 10. In de Memorie van Toelichting wordt medegedeeld, dat de leiding van de rijschool der bereden artillerie te Bergen op Zoom, in afwachting van de beslissing, welke nader omtrent deze inrichting zal worden genomen, aan een kapitein der artillerie is opgedragen en alleen dan een nieuwe directeur zal worden benoemd, wanneer het onvermijdelijk noodig mocht blijken daartoe over te gaan. Naar aanleiding van deze mededeeling werd van verschillende zijden de wensch uitgesproken, dat aan dezen overgangstoestand spoedig een einde zoude komen door opheffing van de rijschool. Naar men meende zoude dit zonder schade kunnen geschieden, omdat voor een klein leger als het onze ééne rijschool, die te Amersfoort, voldoende is, terwijl de opheffing belangrijke bezuiniging ten gevolge zoude hebben. In de zeven jaar, dat de rijschool te Bergen op Zoom bestaat, heeft zij het land veel gekost en tot weinig anders dan teleurstelling aanleiding gegeven. Mag men als waar aannemen hetgeen een artillerie-officier in een ingezonden artikel in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 14 October j.l. mededeelt, dan heeft het systeem van rijden en africhten van paarden, dat te Bergen op Zoom onderwezen wordt en dat afwijkt van het stelsel aan de rijschool te Amersfoort gevolgd, zeer onbevredigende resultaten opgeleverd en zou ook daarom het gros van het officierskorps der bereden artillerie de inrichting hoe eer hoe liever zien opgeheven.

Tegen deze beschouwingen kwam men van andere zijde op. Men meende, dat de opheffing van de rijschool te Bergen op Zoom geenszins tot eene belangrijke besparing aanleiding zoude geven, omdat de kosten van de inrichting niet hoog zijn; de officieren, die les geven, worden uit den troep gekozen en zijn dus geenszins boven de gewone formatie. Ook ontkende men dezerzijds, dat de methode van rijden en africhten van paarden, te Bergen op Zoom onderwezen, niet zou degen en slechte resultaten zoude opleveren. Integen-

deel, die methode schijnt uitstekend te werken; de paarden worden er door gespaard. Maar van den beginne af moet de methode zijn gevolgd; voor iemand, eerst naar een ander stelsel onderwezen, schijnt het aanleeren van de nieuwe methode moeilijkheden en bezwaren met zich te brengen. Naar men meende vindt het verzet, dat uit het aangehaalde courantenartikel spreekt, voornamelijk daarin zijn oorsprong.

Splitsing van de promotie bij de veld- en de vesting-artillerie.

Sommige leden drongen opnieuw aan op splitsing van de veld-artillerie en de vesting-artillerie ten aanzien van de promotie. Vooreerst zoude een lang gekoesterde wensch van het wapen daarmee in vervulling gaan en een einde komen aan hetgeen thans wel eens gebeurt, dat in de hoogere rangen officieren van de veld-artillerie naar vestingen worden overgeplaatst om daar hunne verdere dagen te slijten, maar verder zou de maatregel eene belangrijke en bij dit dure wapen noodige besparing ten gevolge kunnen hebben. Werd de promotie van de beide dienstvakken gesplitst, dan zoude de inspecteur der artillerie naast de commandanten van de beide dienstvakken niet meer noodig zijn.

Korps torpedisten.

De wenschelijkheid werd betoogd om het korps torpedisten voortaan te doen ressorteeren onder het Departement van Marine; men verzocht daaromtrent 's Ministers gevoelen te mogen vernemen.

Bediening van het geschut der kustbatterijen.

Enkele leden spraken hunne verwondering uit over het feit, dat de vesting-artillerie belast is ook met de bediening van het geschut der kustbatterijen. Zij meenden, dat deze taak beter aan de marine werd opgedragen, die grondiger bekend is met de doelen, waarop moet worden geschoten en wezen er op dat men in andere landen dit lang reeds heeft ingezien.

Uitbreiding van het aantal opzichters van fortificatiën.

Art. 11. Enkele leden konden niet goedkeuren, dat het aantal opzichters van fortificatiën zou worden uitgebreid; huns inziens behoorde dit getal eer te worden ingekrompen.

Verscheidene leden wenschten opheldering, waarom eene geleidelijke uitbreiding van het thans beschikbaar personeel bepaald noodzakelijk is geworden; de vage mededeelingen in de Memorie van Toelichting gaven hun daaromtrent niet voldoende licht.

Ook waren er leden, die de vraag stelden of niet ter besparing van uitgaven gepensioneerden zouden kunnen worden belast met de werkzaamheden, waarvoor thans één opzichter van fortificatiën der 1ste en één der 2de klasse zouden worden benoemd.

IVDE AFDEELING.

Reservekader en voorbereidend militair onderricht.

Van verschillende zijden verklaarde men omtrent den gang van zaken zoolwel ten aanzien van het reservekader, als van het voorbereidend militair onderricht niet volkomen gerust te zijn en drukte men de vrees uit, dat deze beide instellingen, die overeenkomstig de bedoeling, welke bij de laatste wijziging van de Militiewet heeft voorgezeten, den weg naar een volksleger moeten banen, niet zoodanige bevordering en zooveel steun ondervinden, als zij behoeven. Ten vorigen jare bij de behandeling van de Oorlogsbegroting, heeft de Minister zoolwel in de Tweede als in de Eerste Kamer verklaard, dat naar zijn oordeel het reservekader in de gegeven omstandigheden voor ons leger onmisbaar was, maar de militaire waarde ervan over het algemeen te wenschen overliet. Op grond daarvan wilde hij overgaan tot eene wijziging van de bestaande bepalingen omtrent het reservekader, waarbij eenerzijds rekening zoude worden gehouden met de maatschappelijke eischen en de studiebelangen, doch anderzijds zoude worden gezorgd, dat de militaire oplei-

ding van den reservist tot haar recht zoude komen en zoo de militaire waarde van het reservekader zoude worden verhoogd. Die wijziging heeft thans plaats gevonden en naar verscheidene leden meenden, is zij in dien zin uitgevallen, dat daarbij met de militaire eischen te veel en met de eischen van de burgermaatschappij te weinig is rekening gehouden. Voornamelijk had men hierbij het oog op de bepaling van § 39 der nieuwe „Algemeene bepalingen”, betreffende het verblijf onder de wapenen (werkelijke dienst). Was vroeger voorgeschreven, dat de werkelijke dienst, waartoe de vrijwilliger van het reservekader gehouden is, in den regel moest worden volbracht in de eerste drie jaren en wel zoodanig, dat deze in het eerste jaar ten minste ééne maand en in de eerste twee jaren tenminste drie maanden onder de wapenen moest hebben doorgebracht, thans is het laatste deel van dit voorschrift zoo gewijzigd, dat de kaderreservist 1°. in het eerste en in het tweede jaar telkens minstens twee en een halve maand onder de wapenen heeft door te brengen, waarvan twee maanden onafgebroken tusschen 1 Juli en 1 October en een halve maand onafgebroken ná laatstvermeldend datum; 2°. in het derde jaar het nog niet vervulde gedeelte van den diensttijd eveneens onafgebroken onder de wapenen heeft door te brengen en wel zooveel mogelijk in het sub 1° vermelde tijdvak. De tot dusverre bestaande bepaling, dat in bijzondere gevallen aan den kaderreservist door den Minister van Oorlog kon worden vergund een deel van den werkelijken dienst in het vierde jaar te volbrengen — eene vergunning, die blijkens de statistische gegevens omtrent het reservekader door den Minister bij brief van 18 April j.l. aan de Kamer overgelegd, niet zeldzaam werd gegeven — is thans zoodanig gewijzigd, dat de kaderreservist, wanneer hem in bijzondere gevallen de vergunning wordt begeven, alsdan den termijn, waarvoor hem uitstel is verleend, in zijn geheel in werkelijken dienst moet volbrengen in het eerstvolgend jaar, waarin hij onder de wapenen komt.

Men vreesde, dat de ingevoerde verzwaren in het algemeen en het binden van de opkomst onder de wapenen aan een bepaalden termijn in het bijzonder, aan velen de mogelijkheid zal benemen om tot het reservekader toe te treden; dat gaandeweg de toeloop zal verminderen en het bestaan van de instelling gevaar zal loopen. Gevraagd werd hoevele personen zich dit jaar bij het reservekader hebben verbonden en of teruggang in den toeloop na het bekend worden van de nieuwe „Algemeene bepalingen” reeds viel te constateeren.

Enkele leden verklaarden liever te zullen zien, dat de Minister aan de instelling van het reservekader eens voor goed een einde maakte; huns inziens zou dan de toestand zuiverder en gezonder zijn dan thans, nu door allerlei maatregelen het bestaan van het reservekader wordt in de waagschaal gesteld en aan de instelling slechts een kwijnend bestaan wordt vergund.

Andere leden betuigden hunne instemming met de wijzigingen, door den Minister in de bepalingen omtrent het reservekader gebracht. Vele kaderreservisten toonden van hunne taak eene weinig ernstige opvatting te hebben en de belangen van den dienst bij eigen belangen te zeer ten achter te stellen. Dat hieraan thans een einde zal komen en ieder, die voor den dienst bij het reservekader zich verbindt, tot strenge dienstvervulling zal worden gedwongen, keurden zij alleszins goed.

Toen ten vorigen jare naar aanleiding van 's Ministers mededeeling, dat maatregelen tot verhooging der militaire waarde van het reservekader noodig werden geacht, werd gevraagd, of daarbij rekening zou worden gehouden met de verkregen rechten van hen, die onder de bestaande bepalingen tot het reservekader waren toetredend, heeft de Minister deze vraag in het algemeen in bevestigenden zin beantwoord en verklaard, dat met de rechten van deze personen in billijkheid rekening zoude worden gehouden. Sommige leden hadden tot hun genoegen gezien, dat aan de nieuwe „Algemeene bepalingen” eenige overgangsbepalingen zijn toegevoegd en daarbij o. a. de nieuwe bepalingen betreffende het verblijf onder de wapenen (werkelijke dienst) niet van toepassing zijn verklaard op de vrijwilligers van het reservekader, die zich vóór 21 Mei 1902 bij dit kader hebben verbonden. Zij vreesden echter, dat de dienst van deze vrijwilligers nog in menig opzicht door de nieuwe bepalingen verzwaaard zoude blijken en betwijfelden daarom, of de Minister, door in deze richting niet verder te gaan, de billijkheid wel voldoende heeft betracht.

Gevraagd werd, of de reservisten, die onder de oude bepalingen tot het reservekader zijn toegetreden, met de nieuwe bepalingen in kennis worden gesteld.

Evenals ten vorigen jare werd door verscheidene leden aangedrongen op intrekking van de beschikking van 's Ministers voorlaatsten ambtsvoorganger, waarbij een einde is gemaakt aan het houden van nachtverblijf buiten de kazerne door de kaderreservisten. Huns inziens zou het houden van nachtverblijf buiten de kazerne zoo noodig onder militair toezicht, noch aan den dienst, noch aan de bruikbaarheid der kaderreservisten schade kunnen doen.

Eene tweede omstandigheid, die verscheidene leden voor de toekomst van het reservekader bezorgd maakte, is de onwelwillendheid, de geringschatting en de tegenkanting, die het reservekader van het beroepskader en ook van officieren, zelfs hooggeplaatste, ondervindt. Evenals ten vorigen jare werden daarover vele klachten vernomen, voornamelijk over het optreden van sommige jonge luitenanten. Toen ten vorigen jare bij de behandeling der Oorlogsbegrooting eveneens op den tegenstand werd gewezen, dien het reservekader in het leger zoude hebben ondervonden, heeft de Minister verklaard dat, wanneer hem mocht blijken, dat de officieren eene zaak, welke van hoogerhand is bevolen, tegenwerkten, hij niet in gebreke zou blijven tusschenbeide te treden. Men meende thans den Minister aan deze toezegging te moeten herinneren en sprak het vertrouwen uit, dat hij te dezen aanzien een ernstig onderzoek zoude doen instellen.

Sommige leden vestigden de aandacht op de omstandigheid, dat jongelieden uit Oost-Indië, die tot het reservekader zouden willen toetreden, dikwerf niet vóór hun 19de jaar hier te lande komen. Met het oog daarop zouden zij het wenschelijk achten, dat ten aanzien van deze jongelieden eene uitzondering werd gemaakt en hun werd vergund, ook al zijn zij voor de militie ingeschreven, nog eene verbintenis bij het reservekader aan te gaan.

Gevraagd werd welk beroep de tot het reservekader behoorende vaandrigs en officieren bekleeden, of tot welk beroep zij worden opgeleid. Men vreesde, dat onder hen zich weinigen bevinden, die door arbeid zich voorbereiden tot het vervullen van een maatschappelijken werkkring. Ook werd gevraagd of niet de overdreven lessen in theorie voor de reservisten zouden kunnen worden verminderd, terwijl eindelijk nog de vraag werd gesteld of het juist is, wat men had vernomen, dat tot het examen, bedoeld in artikel 10 van de nieuwe algemeene bepalingen, slechts diegenen worden toegelaten, die het voorbereidend militair onderricht hebben gevolgd en niet meer, als tot dusver, personen, die door privaatslessen tot het examen zich hebben voorbereid.

Ook omtrent den gang van zaken ten aanzien van het voorbereidend militair onderricht toonden sommige leden bezorgdheid. Huns inziens is de opheffing der betrekking van den ook met de leiding der vooroefeningen belasten hoofdofficier voor het reservekader een verkeerde maatregel geweest, waaruit schade voor reservekader en oefeningen noodzakelijk zal moeten voortvloeien. De bloei van het voorbereidend militair onderricht hangt af van de toepassing van tal van kleine middelen; allerlei eischen van het maatschappelijk leven moeten worden in het oog gehouden en allerlei overwegingen van practischen aard moeten geldend worden gemaakt. Daarenboven moet de houding van de militaire autoriteiten tegemoetkomend zijn in velerlei opzicht; de zin voor militaire oefeningen is bij ons volk nu eenmaal niet sterk ontwikkeld en van de gemeentebesturen is in vele gevallen eer tegenwerking dan hulp en steun te verwachten; de nog al eens voorkomende weigering om lokalen voor het onderricht beschikbaar te stellen, toont dit duidelijk aan. Nu meenden de bovenbedoelde leden te hebben kunnen opmerken, dat sinds de opheffing van de betrekking van hoofdofficier van het reservekader op minder practische wijze dan vroeger wordt gehandeld. Niet zoozeer tegenwerking viel te constateeren als gebrek aan leiding, aan aanmoediging, aan aanpassing aan de omstandigheden. De verhouding tusschen de gemeentebesturen en de militaire autoriteiten is minder goed en gemakkelijker geworden, dan zij placht te zijn. Er wordt thans wel eens gehandeld, alsof aan de gemeentebesturen gunsten werden bewezen: er worden eischen gesteld, die naar eene dergelijke opvatting heenwijzen en die de medewerking aarzelend doen verleen, zoo zij al niet daarvan doen terugschrikken. In de vergadering der Kamer van 16 December heeft de Minister ten vorigen jare medegedeeld, dat in den winter van

1900 in 320 gemeenten voorbereidend onderricht werd gegeven met 10818 deelnemers, terwijl dit onderricht in 1901 zou plaats vinden in 363 gemeenten met 12717 deelnemers en er derhalve in dit opzicht vooruitgang viel te constateeren. Men wenschte te vernemen, hoe groot voor dezen winter het aantal gemeenten en deelnemers zou zijn.

Sommige leden waren van oordeel, dat het deelnemen aan het voorbereidend onderricht in sterke mate zou worden bevorderd, indien de oefeningstijd der miliciens aan het begin werd verkort voor hen, die aan bepaalde eischen voldeden.

Andere leden brachten daartegen in, dat eene zoodanige handelwijze als minder geoorloofd moet worden beschouwd, nu de Kamer bij de behandeling der legerwetten, door de verwerping van een amendement, waarin het denkbeeld was nedergelegd en het niet in behandeling nemen van een soortgelijk amendement, dat eveneens verwezenlijking van het denkbeeld beoogde, getoond heeft de verkorting van den oefeningstijd aan het begin niet te willen.

Lotelingen tot korte oefening in te lijven.

De vraag werd gesteld, of het niet billijk zoude zijn om als overgangsmaatregel de eischen van militaire bekwaamheid en lichamelijke geoefendheid, waaraan, ingevolge art. 104 der Militiewet 1901, lotelingen moeten voldoen om in aanmerking te worden genomen voor de samenstelling van het gedeelte tot korte oefening in te lijven, voor de jongelieden, die in 1903 zullen worden ingelijfd, minder hoog te stellen. Ook wenschte men te vernemen, hoevelen zich over het geheele land voor het verkrijgen van een diploma, dat zij aan deze eischen hebben voldaan, hebben opgegeven en of de Minister deelneming aan het voorbereidend militair onderricht, dat vanwege het Departement van Oorlog wordt verstrekt, een noodzakelijk vereischte acht voor het verkrijgen van het bedoelde diploma. Verder werd de vraag gesteld, op welke wijze de Minister denkt te handelen, indien mocht blijken, dat veel meer dan 5200 lotelingen, het maximum dat ingevolge artikel 2 der wet, jaarlijks tot korte oefening bij de militia zal kunnen worden ingelijfd, aan de gestelde eischen voldoen. Zullen dan die eischen worden verzwaaard of zal eene wijziging van artikel 2 worden voorgesteld?

Eindelijk werd nog gevraagd, of de Minister blijft bij zijn oorspronkelijk voornemen om het gedeelte miliciens, tot korte oefening in te lijven, over de onderdeelen van het leger te verdeelen en of zij afzonderlijk dan wel met de anderen zouden worden geoefend.

Blijvend gedeelte.

Sommige leden gaven hunne instemming te kennen met 's Ministers voornemen om bij de bereden korpsen de geheele lichte zes maanden voor het blijvend gedeelte onder de wapenen te houden. Met het oog op den dienst, op het dure materieel der artillerie en op de paarden, die verzorging behoeven, scheen hun deze maatregel zeer gewenscht.

Eenige leden vroegen, of de billijkheid niet eischt, nu bij de bereden korpsen de geheele lichte zes maanden voor het blijvend gedeelte onder de wapenen zou worden gehouden, aan diegenen der miliciens, die niet hun verlangden hadden te kennen gegeven om bij de bereden wapens te worden ingelijfd, schadeloosstelling toe te kennen of bijslag op hunne soldij te geven voor den tijd, dat zij voor eerste oefening langer onder de wapens zouden zijn dan de miliciens der onbereden wapens.

Verscheidene leden konden zich met 's Ministers plannen ten aanzien van versterking van het blijvend gedeelte niet vereenigen. Zij wezen er op, dat in de laatste jaren de sterkte van het blijvend gedeelte 3200 man bedroeg, dat het ten vorigen jare door dezen Minister al dadelijk tot 4400 man is gebracht en thans zoo hoog zal worden opgevoerd, dat het, terwijl men nog maar aan het begin is van de legeruitbreiding, slechts 1000 man zal blijven het maximum van 7500 man, in art. 109 der Militiewet 1901 gesteld. Dit keurden zij af. In plaats van, met als einddoel een volksleger, langzamerhand een overgangstoestand te scheppen naar eene regeling als Zwitserland kent, waar in den winter oefeningen niet worden gehouden, beweegt zich de Minister in de tegenovergestelde richting. Het in de Memorie van Toelichting aangevoerde argument, dat eene behoorlijke kaderopleiding moet worden ver-

zeker, achtten deze leden van weinig gewicht; uit een oogpunt van kader-vorming en dienst was huns inziens het getal dienstplichtigen van de laatste jaren meer dan voldoende. Bovendien, er kunnen des winters wetenschappelijke en theoretische oefeningen worden gehouden, terwijl, wil men practische oefeningen, daarvoor de manschappen van verschillende garnizoenen zouden kunnen worden vereenigd. Ook moet niet worden vergeten, dat in den wintertijd het kader in de kazernes weinig talrijk is, omdat het dan wordt uitgezonden ten behoeve van het voorbereidend militair onderricht, van de vrijwillige schi-toefeningen en de leiding van de kaderreservisten.

Sommige leden merkten op dat, nu het blijvend gedeelte eene grootere sterkte zou hebben, tot afschaffing zou kunnen worden overgegaan van althans een deel der burgerwerklieden, in de kazernes thans met de corveediensten belast. De door deze werklieden thans verrichte diensten zouden tegen eenige geldelijke tegemoetkoming kunnen worden opgedragen aan de manschappen, die daarvoor in aanmerking zouden willen komen. Men verzocht 's Ministers meening hieromtrent te mogen vernemen.

Herhalingsoefeningen,

Van meer dan ééne zijde werd opgemerkt, dat dit jaar de herhalingsoefeningen voornamelijk hebben bestaan in het verrichten van corveediensten en werd beloofd, dat daarvoor de lichten niet behoorden te worden opgeroepen.

Sommige leden meenden dit te moeten betwijfelen en wezen daarbij o. a. op de in Gelderland gehouden manoeuvres.

Individualisering van dienstplicht.

Onder verwijzing naar de brochure ENGELBERTS en REDELÉ drongen sommige leden op individualisering van dienstplicht aan.

Beperking in den wachtdienst.

Door sommige leden werd aangedrongen op meerdere beperking in den wachtdienst bij inrichtingen en gebouwen, die geen militair karakter dragen. Als voorbeeld werd gewezen op de militaire wacht bij de vergaderzalen van de Eerste en de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Voor de bewaring van de orde werd deze wacht van militairen niet noodig geacht en tot verhooging van de waardigheid der Kamers evenmin.

Aanstelling van korporaal-koks.

Art. 14. Van meer dan ééne zijde betuigde men zijne instemming met 's Ministers voornemen om verdere uitvoering te geven aan den maatregel om geleidelijk ten behoeve van alle menages bij de korpsen gediplomeerde korporaal-koks aan te stellen, waartoe thans een bedrag op de begrooting is uitgetrokken.

Sommige leden meenden, dat de voeding der soldaten over het algemeen niet als voldoende kan worden beschouwd; naar zij beweerden hebben soms de miliciens aan het hun verstrekte voedsel niet genoeg en zijn zij wel verplicht zich voedingsmiddelen uit eigen beurs te verschaffen. Zoo zijn er miliciens die geregeld geld van hunne ouders daarvoor ontvangen.

Verscheidene leden waren van oordeel, dat somtijds de wijze waarop het eten wordt toebereid en opgediend en de plaats, waar de soldaten dit hebben te gebruiken, veel te wenschen overlaat. Een meer nauwkeurig toezicht van den officier der week ware hier gewenscht.

Vergoeding ingevolge de laatste zinsnede van art. 113 Militiewet 1901.

Art. 15. Gevraagd werd of vele aanvragen om de hierbedoelde vergoeding bij het Departement van Oorlog zijn ingekomen.

Sommige leden vertrouwden, dat de Minister tot het toekennen van de vergoeding niet al te gemakkelijk zal overgaan en steeds zorgvuldig zal doen onderzoeken of de personen voor wie zij wordt gevraagd, inderdaad niet in eigen onderhoud kunnen voorzien.

Anderzijds werd er op gewezen, dat het aanvragen van de vergoeding aan vele formaliteiten is gebonden en werd een voorbeeld genoemd, waarin op

grond van vormverzuim afwijzend op eene aanvraag is beschikt. Men verzocht den Minister te dezen aanzien niet te streng te willen zijn.

De praktijk is thans, dat eene aanvraag om vergoeding eerst kan worden ingediend, wanneer de milicien is ingelijfd en hem geene ontheffing is verleend of de hem verleende ontheffing niet is vernieuwd. Gevraagd werd of hierin niet wijziging zou kunnen worden gebracht in dien zin, dat de aanvraag reeds vroeger zou kunnen geschieden, bijv. al dadelijk na de loting. Aan het Departement van Oorlog zou men daardoor beter den tijd hebben, naar de aanvragen een onderzoek in te stellen en de aanvragers zouden dadelijk nadat het in art. 113, laatste lid, der wet bedoelde geval intrad, de vergoeding kunnen ontvangen, waarop zij veelal niet kunnen wachten, zonder in groote ongelegenheid te geraken.

Kleeding en uitrusting.

Art. 16. Ten vorigen jare werd op art. 15 der begrooting een bedrag uitgetrokken van f 438 000 voor kleeding van het verhoogde militie-contingent voor 1902 en dit bedrag werd gehandhaafd, ook nadat was besloten het hooger contingent voor 1902 niet in te voeren. Blijkens het Voorloopig Verslag werd daartegen bij het afdeelingsonderzoek bezwaar gemaakt door sommige leden, die betoogden, dat er feitelijk dienstvermenging zoude plaats vinden, doordat reeds in het dienstjaar 1902 de beschikking zou worden verkregen over gelden, die tot den dienst 1903 behoorden. In de Memorie van Antwoord is toen betoogd, dat met den aanmaak van kleeding en uitrusting ten behoeve van de lichte der militie, welke een volgend jaar voor de eerste maal onder de wapenen komt, ten einde niet verplicht te zijn aan den vastgestelden voorraad kleeding en uitrustingsstukken te raken, steeds ongeveer 8 maanden te voren wordt aangevangen, zoodat, ware in 1902 het hoogere militie-contingent wél ingevoerd, ter voorziening in de behoefte aan kleeding voor dat hoogere contingent eene nadere verhooging van het betrekkelijk artikel voor 1901 zou moeten zijn aangevraagd. Dit bedrag van f 438 000 bleef gehandhaafd en staat op de loopende begrooting uitgetrokken.

Men meende aan dit alles te moeten herinneren, nu op de thans ingediende begrooting voor kleeding van het verhoogde militie-contingent een bedrag van f 460 000 wordt geraamd en dus de feitelijke dienstvermenging, waarop ten vorigen jare werd gewezen, zal worden voortgezet. Immers, waar blijkens de in de bedoelde Memorie van Antwoord gegeven toelichting het op de loopende begrooting uitgetrokken bedrag van f 438 000 feitelijk strekt ten behoeve van het verhoogde militie-contingent voor 1903, zal toch zeker moeten worden aangenomen, dat het thans geraamde bedrag voor het hoogere militie-contingent voor 1904 zal moeten dienen. Men wenschte bij de Regeering er ernstig op aan te dringen toch met voorzichtigheid zich te bewegen op dit gebied, waarop ten gevolge van onjuiste begrippen omtrent de eischen van comptabel beheer de veertien-tonzaak heeft kunnen voorvallen, terwijl, blijkens hetgeen de Staatscommissie, benoemd bij Koninklijk besluit van 11 Juli 1899 n°. 32, in haar verslag daaromtrent mededeelt, de wijze van raming ten aanzien van de benoodigde hoeveelheden kleeding en uitrusting tot dusverre op gebrekkige wijze plaats vond.

Ten vorigen jare bij de behandeling van de Oorlogsbegrooting heeft de Minister medegedeeld, dat het een punt van overweging uitmaakte om nevens de korte jas een voor den dienst te velde doelmatig en eenvoudig kleedingstuk (een veldtuniek) in te voeren. Gevraagd werd, waartoe deze overweging heeft geleid.

Sommige leden waren van oordeel, dat met één kleedingstuk, dat voor alle gelegenheden zou kunnen dienen, behoorde te worden volstaan.

De aandacht werd gevestigd op een belangrijk artikel van den kapitein L. M. A. VON SCHMID, opgenomen in den *Militaire(n) Gids*, jaargang 1902, getiteld: „Kleeding en uitrusting (een bijdrage voor de geschiedenis der „veertien ton)”, waarin breedvoerig, aan de hand van de verschillende voorschriften in de laatste jaren daaromtrent gegeven, de wijze wordt besproken waarop de militairen ten onzent worden gekleed en wordt aangetoond, dat de kosten van het kleeden hooger dan noodig zijn opgevoerd, doordat aan den

miliciens bij zijn in dienst treden te veel kleedingstukken worden uitgereikt.

Ten vorigen jare heeft de Minister in de Memorie van Antwoord medegedeeld, dat het nog niet mogelijk was een overzicht te geven van de kosten, welke de nieuwe regeling om aan de miliciens van Rijkswege kleeding en uitrusting te verstrekken, veroorzaakt in vergelijking met die van het vroegere stelsel. Gevraagd werd of zoodanig overzicht thans zou kunnen worden verstrekt en zoo ja, of de Minister bereid is, het te geven.

Toen bij 's Ministers voorlaatsten ambtsvoorganger werd aangedrongen op een voorschrift om voor het laken der kleeding van de manschappen zooveel mogelijk inlandsche wol te gebruiken, heeft deze in de Memorie van Antwoord betreffende hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1901 medegedeeld, dat de proeven, welke genomen waren tot vervaardiging van militair laken van inlandsche wol, aanvankelijk eene niet geheel bevredigende uitkomst hadden opgeleverd, maar zouden worden voortgezet.

Sommige leden wenschten omtrent den stand van deze aangelegenheid, die zij voor onze landbouwende bevolking van groot belang achtten, te worden ingelicht. Welke resultaten heeft de voortgezette proefneming opgeleverd?

In de Memorie van Toelichting wordt opgemerkt, dat de som, uitgetrokken voor inhoudingen op de soldijen en vrijwillig te storten gelden, met f 34 000 is verhoogd. Gevraagd werd, wat onder deze vrijwillig te storten gelden is te verstaan.

Enkele leden merkten op, dat de zoogenaamde „schilderjassen” dikwijls zeer vuil zijn.

Personeel bij de kleermakerijen.

Van meer dan ééne zijde werd gewezen op de te lage loonen van het personeel bij de kleermakerijen voor de centrale magazijnen te Amsterdam. Zoo betaalt het Rijk voor eene attila, waaraan 14 uur wordt gewerkt, een bedrag van f 2,14, en bedraagt als regel het uurloon 13 cents. Daarbij is het stelsel zonderling; de kleermakers werken voor het Rijk en zijn toch niet Rijkswerklieden; zij werken verder thuis en wanneer ten hunnent eene besmettelijke ziekte heerscht, ontvangen zij f 1,50 per dag. Eene algeheele reorganisatie van dezen tak van arbeid scheen zeer gewenscht; de loonen zouden dan kunnen worden verhoogd en van Rijkswege werkplaatsen kunnen worden ingericht.

Vroegere waschbazen.

Art. 17. Enkele leden vroegen of niet aan de vroegere waschbazen, aan wie uit de begrooting nog steeds uitkeeringen worden gedaan, werkzaamheden, zooals bijv. het onderhoud van de geweren, ten platten lande voor schiet-oefeningen gebezigd, zouden kunnen worden opgedragen.

Het zoogenaamde capitulantenstelsel.

Art. 18. Enkele leden noemden de werving onzedelijk, huns inziens behoorde de Staat geen geld uit te geven om soldaten te lokken.

Gevraagd werd of de premiën aan milicien-sergeanten en aan milicien-korporaals bij aanstelling in die graden, waarvan op bladz. 121 van den uit-gewerkten en toelichtenden staat wordt melding gemaakt, niet zouden kunnen vervallen.

Toen ten vorigen jare bij de behandeling van de Oorlogsbegrooting het zoogenaamde capitulanten-stelsel werd ter sprake gebracht, heeft de Minister in de vergadering der Kamer van 17 December verklaard, dat hij niets liever zou doen dan daaromtrent eene regeling in te dienen en hij zijn best zou doen daarvoor de medewerking van zijne ambtgenooten te verkrijgen. Opnieuw werd de wenschelijkheid betoogd van zoodanige regeling, die krachtig zoude medewerken tot wegneming van het steeds bestaande incompleet aan vrijwilligers en bovendien tot belangrijke bezuiniging zou kunnen leiden zoo op de jaarlijks stijgende werfkosten, als op de pensioenen; ook het uitloven van verhoogingen van soldij wegens dienstjaren, als gevolg van het in dienst blijven van onder-officieren, zooals thans op de begrooting tot een bedrag van ruim f 5700 zijn uitgetrokken, en het toekennen van andere voorrechten van financieelen aard,

zoude daardoor voortaan onnoodig worden gemaakt. Gevraagd werd, of de Minister reeds gelegenheid heeft gevonden met zijne ambtgenooten omtrent deze aangelegenheid overleg te plegen en zoo ja, tot welk resultaat dit heeft geleid. Ook werd gewezen op een artikel in de October-aflevering van het tijdschrift *Onze Eeuw*, getiteld „Eene noodige schakel tusschen leger en burgermaatschappij”, waarin de kapitein W. F. Por het capitulantensstelsel bespreekt; op het groot belang daarvan voor vorming en aanvulling van kader uit vrijwilligers de aandacht vestigt; uiteenzet op welke wijze in Frankrijk en in Duitschland het denkbeeld belichaming heeft gevonden en voor ons land eene proeve geeft van eene regeling, die waarlijk afdoende kan worden genoemd.

Voeding en verzorging van paarden.

Art. 19. Sommige leden achtten de lagere raming van dezen post voor 1903 niet duidelijk toegelicht en wenschen opheldering.

Blijkens de opgave op bladz. 124 van den uitgewerkten en toelichtenden staat zijn de kosten van onderhoud van de paarden bij verschillende wapens niet dezelfde; voor een paard van een stafofficier bedragen zij 70 cent, voor een cavaleriepaard 63 cent. Gevraagd werd, welke de reden is van dit verschil.

Slechte toestand van slaapvertrekken in kazernes.

Art. 21. Van meer dan ééne zijde werd gewezen op den slechten toestand van de slaapvertrekken in vele kazernes; een gevolg, meende men, hoofdzakelijk van gebrek aan toezicht op de nachtverblijven. De wensch werd te kennen gegeven, dat de officier der week ook hierop toezicht zoude houden en gevraagd werd of de Minister bereid zoude zijn, de vervulling van dezen wensch te bevorderen.

Sommige leden waren van oordeel, dat het goed zoude zijn, indien de officier van de week in de kazerne nachtverblijf hield.

Schietoefeningen.

Art. 22. Ten vorigen jare bij de behandeling van de Oorlogsbegrooting heeft de Minister in de vergadering der Kamer van 16 December mededeelingen gedaan omtrent de schietoefeningen. Zijn oordeel over de toen verkregen resultaten luidde niet in elk opzicht gunstig, maar hij sprak de hoop uit, dat een volgend jaar betere uitkomsten zouden kunnen worden verkregen door het toekennen van prijzen voor trouwe opkomst en door het onderricht minder schoolsch te maken, waaromtrent hij toen in overleg was met den inspecteur van de infanterie, onder wiens oppertoezicht de oefeningen zouden gebracht worden. Men verzocht omtrent den huidige stand van deze aangelegenheid te worden ingelicht. In hoevele en in welke garnizoenen wordt gelegenheid tot schieten gegeven; hoevele personen meldden zich daarvoor aan; op welke uren worden de schietoefeningen gehouden?

Ook zouden sommige leden prijs stellen op eenige mededeelingen betreffende den post „tegemeetkomsten voor de oprichting, de verbetering en het onderhoud van particuliere schietbanen” op deze begrooting, evenals op de loopende begrooting, tot een bedrag van f 10 000 uitgetrokken. Welke resultaten zijn in dit jaar met de toegestane gelden verkregen?

Beoefening der gymnastiek.

Ten vorigen jare deelde de Minister in de Memorie van Antwoord mede, dat er in December van het bestuur van het Nederlandsch Gymnastiek-verbond een verslag werd ingewacht nopens de wijze van besteding van het dat jaar verleende subsidie voor volksoefeningen in gymnastiek en de daarbij verkregen resultaten.

Men wenschte omtrent den inhoud van dit rapport, dat blijkens de Nota tot toelichting van de derde Nota van Wijzigingen betreffende de loopende begrooting sedert werd ontvangen en zoo mogelijk ook te weten, op welke wijze het bedrag op de loopende begrooting voor subsidie voor volksoefeningen in de gymnastiek uitgetrokken, is besteed en of bij voortdoring op goede resultaten in dezen valt te wijzen.

Burgerleeraren bij het militair onderwijs.

Ten vorigen jare heeft de Minister in de Memorie van Antwoord medegedeeld,

dat door de burgerleeraren aan de verschillende cursussen voor militair onderwijs, en na hun overlijden door hunne weduwen en weezen, geen aanspraak kan worden gemaakt op pensioen. Sommige leden achtten dezen toestand ongewenscht en drongen op verandering aan.

Reorganisatie van het militair onderwijs.

Door enkele leden werd aangedrongen op algeheele reorganisatie van het militair onderwijs, dat zeer ouderwetsch schijnt te zijn ingericht. Uit ervaring wist men mede te deelen, dat het nieuwste leerboek, bij dit onderwijs in zeker garnizoen in het jaar 1891 in gebruik, dateerde van den jare 1847. Ook de localiteiten, waarin het onderwijs wordt gegeven, moeten dikwijls voor het doel vrijwel onbruikbaar zijn.

Ten platten lande wonende instructeurs van het voorbereidend militair onderricht.

Art. 23. Ten vorigen jare heeft de Minister bij de behandeling der Oorlogsbegroting in de vergadering der Kamer van 16 December opgemerkt, dat de bevordering van het voorbereidend militair onderricht gemakkelijker zou worden, zoodra de Landweewet zou zijn doorgevoerd, omdat krachtens artikel 14 dier wet ook voor de landweer locale militaire oefeningen noodig zijn en er uit dien hoofde vanzelf op vele plaatsen personen aanwezig zouden moeten zijn, die de leiding zouden kunnen nemen en instructie geven. Gevraagd werd of in deze richting niet reeds dadelijk stappen kunnen worden gedaan. Zoude bijv. niet aan reserve-onderofficieren, die ten platte lande wonen, tegen eene geldelijke belooning het voorbereidend militair onderricht kunnen worden opgedragen? Zij zelven zouden daardoor het vroeger geleerde onderhouden en de instructeurs van de korpsen zouden niet meer behoeven te worden uitgezonden. Zou wellicht ook niet kunnen worden gebruik gemaakt van de diensten van verlofgangers der militie, die in het leger de noodige lichamelijke geschiktheid hebben verkregen en daar met vrucht de gymnastiek hebben beoefend?

Aanschaffing van schrijfmachines.

Art. 24. Terwijl eenerzijds bezwaar werd gemaakt tegen de voorgenomen aanschaffing van schrijfmachines voor de bureelen van den chef van den generalen staf en den inspecteur der artillerie, werd anderzijds met dezen maatregel instemming betuigd. Men keurde de aanschaffing van schrijfmachines goed, omdat met deze machines op vlugge wijze goed leesbare en gemakkelijk te overziene stukken kunnen worden vervaardigd.

Legerverzorging bij de laatst gehouden manoeuvres.

Art. 25. Medegedeeld werd, dat bij de laatst gehouden manoeuvres klachten zijn gerezen over de legerverzorging en in het bijzonder over onvoldoende voorziening in de voeding. Er werd somtijds niet tijdig en niet voldoende proviand verschaft. De leden, die deze opmerkingen maakten, toonden zich over dezen toestand bezorgd. Laat reeds in vreedestijd, wanneer alles kalm kan worden voorbereid, de legerverzorging te wenschen over, hoe zal het dan, vroegen zij, moeten gaan in tijd van oorlog?

Ligstroo in kampementen.

Enkele leden keurden af, dat in de kampementen aan een officier een derde meer ligstroo wordt verschaft dan aan een soldaat. Voor ongelijke behandeling in dit opzicht vonden zij geen reden.

Resultaten van de laatst gehouden manoeuvres.

Gevraagd werd of de laatst gehouden manoeuvres ondanks het onvoldoende effectief bevredigende resultaten hebben opgeleverd. Sommige leden meenden dit te moeten betwijfelen.

Andere leden hadden met eenige verwondering gezien, dat het bedrag voor kampeeren en manoeuvres op deze begroting uitgetrokken, niet hooger is dan dat, op de loopende begroting vermeld. Zij vreesden, dat de raming te laag zoude blijken en vroegen op welke gronden de Minister van oordeel is, dat het ten vorigen jare toegestane bedrag ook thans voldoende moet worden geacht.

Rapport omtrent manoeuvres in Zwitserland.

Gevraagd werd, of aan de Kamer zou kunnen worden overgelegd het rapport van den chef van den generalen staf omtrent de door hem bijgewoonde manoeuvres door het Zwitsersche leger dit jaar gehouden.

VDE AFDEELING.

Ziekenoppassers.

Sommige leden vroegen of in de militaire hospitalen niet verpleegsters zouden kunnen worden aangesteld in plaats van de ziekenoppassers, die veelal voor hunne taak niet berekend zijn en op ruwe en weinig zorgvuldige wijze met de zieken omgaan. Vooral bij ernstige patiënten verdient verpleging door vrouwen verre de voorkeur; de ervaring in de burgerziekenhuizen opgedaan, heeft dit geleerd.

Andere leden merkten op, dat de ziekenoppassers in de militaire hospitalen bij zwaren dienst een te karige bezoldiging genieten — f 1,20 daags voor 12 uren dienst — en het daaraan is te wijten dat hun gehalte thans zooveel te wenschen overlaat en allerlei misbruiken, zooals het fooienstelsel, in de militaire hospitalen voorkomen. Werd tot verhooging van bezoldiging overgegaan, dan zoude voortaan uit geschikte elementen eene keuze kunnen worden gedaan en zoo in den bestaanden toestand geleidelijk verbetering kunnen worden gebracht.

Keuring van lotelingen.

Evenals vroeger werd geklaagd, dat de keuring van voor den dienst aangewezen lotelingen niet altijd op grondige wijze geschiedt en voornamelijk naar den toestand der inwendige organen somtijds een onvoldoend onderzoek schijnt te worden ingesteld, waardoor het herhaaldelijk voorkomt, dat lotelingen, die een tijdlang onder de wapenen zijn geweest, voor den dienst moesten worden afgekeurd om gebreken — in het bijzonder hart- en borstgebreken — waarvan de kiem ten tijde van het onderzoek reeds moet hebben bestaan. Gevraagd werd, of niet in dezen ongewenschten toestand, die stoornis brengt in den dienst en schade aan de lotelingen, verbetering zou kunnen worden gebracht.

Men verzocht eene opgave te mogen ontvangen over enkele der laatste jaren van het aantal gevallen, waarin en de redenen waarom miliciens, na eenigen tijd in dienst te zijn geweest, moesten worden afgekeurd.

Geneeskundige inspectiën.

Van meer dan eene zijde werd opgemerkt, dat in sommige garnizoenen de geneeskundige inspectiën plaats vinden op eene wijze, die het zedelijkheidsgevoel der militairen moet kwetsen; in elkanders tegenwoordigheid hebben zij zich te ontkleeden en worden zij onderzocht. Men wenschte, dat de Minister onmiddellijk maatregelen zou treffen ten einde hierin verbetering te brengen.

Inrichting van militaire hospitalen.

Ook werd er op gewezen, dat in de militaire hospitalen de afscheiding tusschen patiënten aan venerische en aan andere ziekten lijdende, niet volkomen is. Op algeheele afscheiding werd aangedrongen, zoowel wat den tuin als vooral wat de privaten betreft.

Militaire apothekersbedienden.

Evenals vroeger werd er ook thans op aangedrongen, de militaire apothekersbedienden, met betrekking tot het pensioen, met de opzichters van fortificatiën gelijk te stellen.

Hoogere raming.

Art. 28. In de Memorie van Toelichting wordt medegedeeld, dat ten gevolge van de uitbreiding van het militiecontingent het aantal verpleegdagen in de ziekeninrichtingen 5 pct. hooger is geraamd. Sommige leden, van oordeel, dat deze verhooging geheel onvoldoende is, zouden de gronden willen kennen, waarop 's Ministers berekening in dezen steunt.

VIDE AFDEELING.

Onderricht in de paedagogiek.

Sommige leden herinnerden aan de beschouwingen in de vergadering der Eerste Kamer van 5 Juni j.l. door den heer VAN BONEVAL FAURE gevoerd omtrent de moeilijkheden, die het op juiste wijze beoordeelen van karaktereigenschappen en dientengevolge het invullen van beoordeelingslijsten voor officieren oplevert en betoogden op grond daarvan de wenschelijkheid, om aan de aanstaande officieren onderricht in de paedagogiek te doen geven.

Kostbaarheid van inrichtingen van onderwijs.

Blijkens de begroting zijn de kosten van de Koninklijke Militaire Academie voor 1903 geraamd op ruim f 420 000, die van de Cadettenschool op ruim f 150 000 en die van den Hoofdcursus op ruim f 105 000, dat is dus voor deze drie inrichtingen te zamen op ongeveer f 675 000. Gevraagd werd of bezuiniging niet mogelijk zoude zijn bij voorbeeld door de wet van 21 Juli 1890 (*Staatsblad* n°. 126) tot regeling van het militair onderwijs te wijzigen en zoo te komen tot meerdere concentratie op onderwijsgebied.

Sommige leden zochten de groote kostbaarheid van deze inrichtingen van onderwijs voornamelijk in het aantal officieren en leeraren daarbij werkzaam, dat in verhouding tot het aantal leerlingen veel te groot is.

Examen-commissies.

Enkele leden stelden de vraag of commissies voor het afnemen van toelatings- en eind-examens aan de inrichtingen van onderwijs, zooals thans worden ingesteld, wel noodig zijn.

Ook werd gevraagd of in die commissies het element der toegevoegde leden niet zoude kunnen worden gemist. Wat is de taak van deze toegevoegde leden? Moeten zij het schriftelijk werk van de examinandi beoordeelen? Zoo ja, hoe kunnen dan de leeraren van de inrichtingen van militair onderwijs, die als leden der commissie de examens afnemen, aan de examinandi cijfers geven? Zien dezen den schriftelijken arbeid ook in of gaan zij bij het geven van cijfers uitsluitend af op de beoordeeling door de toegevoegde leden?

Kosten van de Koninklijke Militaire Academie.

Art. 32. Geklaagd werd over de groote kosten van de Koninklijke Militaire Academie; iedere cadet kost jaarlijks den lande f 1497,59 of, neemt men het bedrag van f 200 in aanmerking, dat door zijne betrekkingen wordt terugbetaald, bijna f 1300.

Zedelijke vorming van de cadetten.

Enkele leden vroegen of aan de Koninklijke Militaire Academie wel genoeg werk wordt gemaakt van de zedelijke vorming der aanstaande officieren. Hoe wordt aan de cadetten ingeprent, dat zij later als officier de verplichting zullen hebben om mede te werken tot de zedelijke vorming van kader en manschappen? Op welke wijze is het godsdienstonderwijs geregeld en zijn er maatregelen getroffen, dat cadetten, die hunne Christelijke levensopvatting wenschen te volgen, daarin niet op eenigerlei wijze worden belemmerd? Ook werd gevraagd, of het juist is, dat feestelijkheden aan de Koninklijke Militaire Academie bij voorkeur op Zondag worden georganiseerd.

Wetenschappelijk gehalte van de cadetten.

Sommige leden hadden vernomen, dat het wetenschappelijk gehalte van de cadetten daalt en dit vooral te bemerken is ten aanzien van hen, die voor het leger hier te lande zijn bestemd. Zij vroegen, wat de reden hiervan is en of de Minister bereid zoude zijn de overgangsrapporten aan de Kamer ter inzage te verstrekken.

Studie van militair straf- en tuchtrecht.

Gevraagd werd, of het juist is, dat er aan de studie van het militair straf- en tuchtrecht zoo weinig tijd wordt besteed. Naar men had vernomen, wordt

in den geheelen duur der opleiding aan de cadetten, bestemd voor de wapens der infanterie en der cavalerie, 113 uur en aan die, bestemd voor de wapens der artillerie en der genie, 76 uur les gegeven in deze voor hunne latere loopbaan toch zoo belangrijke vakken. Daarbij komt dan nog, dat in elk lesuur maar gedurende 50 minuten onderwijs wordt gegeven en dat een tiende gedeelte van het totaal der lesuren aan herhaling van het geleerde wordt besteed. Wordt in aanmerking genomen, dat de cadetten, bestemd voor de wapens der infanterie en der cavalerie, alleen in het laatste studiejaar 6 uur per week teekenonderwijs genieten, dan blijkt, naar men meende, welk een ondergeschikte plaats het onderwijs in straf- en tuchtrecht in de rij der leer- vakken inneemt.

Viering van het 75-jarig bestaan der Kon. Mil. Academie.

Vrij algemeen kwam men op tegen het uittrekken op deze begrooting van een bedrag van f 4000 als tegemoetkoming in de viering van het vijftien- zeventigjarig bestaan der Koninklijke Militaire Academie. Nog afgezien van de omstandigheid, dat men het feit, dat deze academie 75 jaren bestaat niet zoo merkwaardig kon vinden, dat het eene uitgave van f 4000 zou kunnen wettigen, achtte men het niet duidelijk, hoe het uittrekken van een zoo groot bedrag voor eene dergelijke feestelijkheid met een ernstig streven naar bezuiniging valt te rijmen. Men meende den Minister in overweging te moeten geven den post alsnog terug te nemen.

Wapenpoetsers.

Toen ten vorigen jare op verhooging van het daggeld van f 1 der wapen- poetsers bij de Militaire Academie werd aangedrongen, heeft de Minister in de vergadering der Kamer van 17 December verklaard de zaak te zullen onder- zoeken en haar daarna ernstig te zullen overwegen. Enkele leden, die hieraan herinnerden, drongen opnieuw aan op verhooging van dit daggeld, dat hun geheel onvoldoende scheen.

Burgerpersoneel voor het verrichten van oppassersdiensten.

In de Memorie van Toelichting wordt medegedeeld dat, vermits geen genoegzaam getal vrijwillig dienende militairen voor het verrichten van diensten als oppasser aan de Koninklijke Militaire Academie kan worden verkregen, in die diensten moet worden voorzien door burgerpersoneel op daggeld; daar- voor staat thans op de begrooting een bedrag van f 16 000 uitgetrokken. Men wees er op, dat reeds op de loopende begrooting op het overeenkomstige artikel voor 15 burgerwerklieden een bedrag van ruim f 5600 staat vermeld en verzocht de reden te mogen vernemen van de stijging van dit bedrag tot f 16 000.

Toelatingsexamens tot de Cadettenschool.

Art. 33. Blijkens het verslag van de commissie voor de toelatings-examens tot de Cadettenschool was het dit jaar met de kennis van jongelieden, die zich aan het examen onderwierpen, treurig gesteld. Men vroeg, waaraan de Regeering dit dalen van het peil der adspiranten toeschrijft en of het bedoelde verslag voor haar aanleiding zal zijn tot treffen van maatregelen.

Uitbreiding van het aantal leerlingen van den Hoofdcursus, enz.

Art. 34. Gevraagd werd of het aantal van 117 onderofficieren, leerlingen van den Hoofdcursus, met het oog op het bestaande incompleet aan officieren niet voor uitbreiding vatbaar zou zijn.

Opgemerkt werd, dat aan den Hoofdcursus jaarlijks f 4600 wordt besteed voor boeken, dat is per leerling f 42; een bedrag voor de Cadettenschool en de Koninklijke Militaire Academie op f 45 en f 70 te berekenen. Men vroeg naar de reden van dit verschil, waar toch de opleiding aan alle drie inrich- tingen van onderwijs grootendeels dezelfde is.

Enkele leden wezen er op, dat toen dezen zomer door sociaal-democraten te Kampen eene vergadering in de open lucht werd gehouden, leerlingen van den Hoofdcursus getracht hebben haar te verstoren. Zij vroegen, wat de Minister gedaan heeft, toen hem het gebeurde ter oore kwam en of dit op-

treden van deze jonge militairen zijne goedkeuring wegdraagt. Deze leden zagen in het gebeurde een bewijs, dat aan den Hoofdcursus de opvoeding der aanstaande officieren te wenschen overlaet.

Eenvoudiger inrichting van de normaal-schietschool.

Art. 35. De vraag werd gesteld of de normaal-schietschool niet op eenvoudiger en dus goedkoopere wijze zoude kunnen worden ingericht.

VII DE AFDEELING.

Verbetering van de positie der Rijkswerklieden.

Evenals ten vorigen jare werd op verbetering der positie van de Rijkswerklieden in het algemeen en die van de werklieden aan de artillerie-inrichtingen in het bijzonder aangedrongen. De loonen van deze werklieden, voor zoover zij geen vak beoefenen, zijn te gering; de nieuwe loonregeling aan de inrichtingen aan de Hembrug met 1 Januari jl. ingevoerd, heeft nageenog geene verbetering gebracht; het boete- en strafstelsel ten aanzien van deze werklieden toegepast, eischt herziening, o.a. in dezen zin, dat de opbrengst der boeten niet kome ten bate van het Rijk maar ten behoeve der gezamenlijke werklieden worde aangewend. Overigens verwees men naar twee adressen, aan de leden der Kamer en waarschijnlijk ook aan den Minister toegezonden door het dagelijksch bestuur en door de besturen der afdeelingen „Zaandam” en „Amsterdam” van den Algemeenen Nederlandschen Rijkswerkliedenbond, waarin verschillende wenschen en verlangens der Rijkswerklieden worden besproken en middelen tot verbetering van hunne positie worden aan de hand gedaan.

Zoo wordt in deze adressen o. a. het denkbeeld besproken van eene wijziging van de bepalingen, vervat in de art. 2 c, art. 8 en art. 11 der wet van 18 Juli 1890 (*Staatsblad* n°. 109) tot regeling der pensioenen van de mindere geëmployeerden enz. op daggeld werkzaam bij de inrichtingen van 's Rijks zee- en landmacht en wordt eene nieuwe redactie voor deze bepalingen aan de hand gedaan. Men verzocht daaromtrent 's Ministers gevoelen te mogen vernemen.

Ook wordt daarin opgemerkt, dat aan alle Rijksinrichtingen voor waakdiensten, zoowel des nachts als des Zondags, eene te geringe vergoeding wordt gegeven. Naar aanleiding daarvan brachten enkele leden in herinnering, dat de Minister ten vorigen jare de gegrondheid van deze grief min of meer heeft toegegeven, toen hij in de vergadering der Kamer van 17 December erkende, dat voor den Zondagswachtdienst aan de Hembrug misschien wat meer zou kunnen worden betaald.

Gevraagd werd, of het juist is, wat men had vernomen, dat de Minister geweigerd heeft de vertegenwoordigers van de Rijkswerklieden, die bij herhaling eene audientie aanvroegen, te ontvangen en zoo ja, welke daarvan de reden is.

Geschutgieterij.

Gevraagd werd, welke 's Ministers plannen zijn ten aanzien van de geschutgieterij en van het personeel van deze inrichting.

Aanmaak van affuiten.

Art. 30. Terwijl sommige leden verklaarden met ingenomenheid te hebben gezien, dat men er aan de constructie-werkplaatsen in is geslaagd, een goed model van affuit samen te stellen, hetwelk in eigen werkplaatsen kan worden aangemaakt, waardoor eene belangrijke bezuiniging wordt verkregen, werd van andere zijde het volgende opgemerkt.

Ten vorigen jare werd in de Memorie van antwoord medegedeeld, dat de wenschelijkheid was gebleken om het vastgestelde affuitmodel eenigszins te verbeteren en dat die wijziging werd onderzocht; de aanmaak van affuiten, zoo werd daaraan toegevoegd, zou met kracht worden voortgezet. Thans leest men in de Memorie van Toelichting, dat het bedoelde onderzoek heeft geleid tot het ontwerpen van eene nieuwe affuit van 6 cM., die in eigen werkplaatsen kan worden aangemaakt en bij de beproeving aan alle in billijkheid te stellen eischen heeft voldaan. Ook in 1903 zal de vervaardiging van bedoeld mate-

rieeel krachtig moeten worden voortgezet. Aangezien evenwel, wegens het aanmaken in eigen werkplaatsen, alleen de benoedigde materialen en half-fabrikaten aangeschaft behoeven te worden, is de raming voor de aanschaffing van affuiten aanmerkelijk verminderd en van f 142 200 tot f 32 000 teruggebracht. Voor het aanschaffen van de benoedigde materialen en half-fabrikaten, meent de Minister, zal het voor 1902 toegestane bedrag hoogst waarschijnlijk voldoende zijn.

Gevraagd werd, of uit deze mededeelingen moet worden opgemaakt, dat tot dusverre aanmaak van affuiten niet heeft plaats gehad, niettegenstaande in de Memorie van Antwoord de bovenvermelde verklaring werd afgelegd en op grond daarvan het belangrijke bedrag van f 142 000 op de loopende begrooting werd toegestaan. Zal dus dit geheele bedrag van f 142 000 nu niet voor aanmaak van affuiten, maar voor aankoop van voor dien aanmaak benoedigde materialen en half-fabrikaten worden besteed en zullen dus de affuiten, die ten vorigen jare op f 142 000 werden geraamd, thans f 32 000 meer moeten kosten? Overigens wees men er op, dat het met de eischen van goede comptabiliteit strijdt om gelden, voor den dienst van 1902 toegestaan, voor den dienst van 1903 aan te wenden. De affuiten naar het nieuwe model zullen in het komende dienstjaar worden aangemaakt en de gelden voor de daarvoor benoedigde materialen behoorden op de begrooting voor 1903 voor te komen. Bovendien werden de op de loopende begrooting uitgetrokken gelden toegestaan voor de aanschaffing van affuiten en niet voor den aankoop van materialen, tot het aanmaken van affuiten in eigen werkplaatsen.

Gevraagd werd, hoevele affuiten van 6 cM. er in het geheel noodig zullen zijn en hoevele er in 1903 zullen worden vervaardigd.

Beperking van het munitie-verbruik.

Art. 40. Gevraagd werd of niet zou kunnen worden bezuinigd door beperking van het munitieverbruik, vooral van losse patronen.

Generen M. 95.

Van meer dan eene zijde verklaarde men te hebben vernomen, dat van de geweren M. 95 reeds na een gebruik van eenige maanden de loop dermate is uitgesleten, dat zij niet juist meer schieten. Men vroeg of den Minister daaromtrent iets bekend is en zoude er prijs op stellen te dezen aanzien nauwkeurig te worden ingelicht.

VIII^{STE} AFDEELING.

Overbrenging van posten van de Vesting- naar de Oorlogsbegrooting.

Blijkens de Memorie van Toelichting zijn eenige belangrijke voorzieningen aan verdedigingswerken, die vroeger als verbeteringen van ondergeschikt belang uit de Vestingbegrooting betaald werden, thans onder de artikelen van deze afdeeling uitgetrokken. Men wenschte te vernemen, waarom dit overbrengen van de Vestingbegrooting naar de Oorlogsbegrooting heeft plaats gehad en waarom verbeteringen, die vroeger als van ondergeschikt belang werden aangemerkt, thans als belangrijke voorzieningen zijn aangeduid. Welke voorzieningen zijn hier bedoeld en tot welk bedrag zijn zij geraamd?

Brand in een kleedingmagazijn.

Art. 45. Herinnerd werd, dat ruim een jaar geleden een begin van brand is ontstaan in het kleedingmagazijn te 's Hertogenbosch en toen is gebleken, dat kort te voren loodgieters hadden gewerkt ter plaatse van den brand en wel zonder toezicht, omdat de betrokken opzichter elders voor dienst was. Met het oog hierop en ten einde herhaling van iets dergelijks te voorkomen, werd aanbevolen te bepalen, dat het brengen van vuur op de daken en in de goten bij het verrichten van werkzaamheden aan magazijnen van kostbare of licht brandbare artikelen verboden zal zijn, dat een opzichter bij het verrichten van werkzaamheden steeds tegenwoordig zal moeten zijn en dat na het beëindigen van het werk onderzoek ter plaatse zal moeten worden ingesteld.

Vrije woning voor muzikanten en trompetters.

Art. 49. Sommige leden hadden met ingenomenheid uit de Memorie van

Toelichting gezien, dat het bij den Minister een punt van overweging zal uitmaken, vrije woning of vergoeding wegens het gemis daarvan op eenigszins ruimer schaal dan thans geschiedt te verleenen aan de muzikanten der infanterie en de trompetters der cavalerie en der bereden artillerie. Zij wezen er op, dat de soldij van deze militairen laag is, terwijl in de laatste jaren hunne bijverdiensten, ook al ten gevolge van het ontstaan van fanfarekorpsen in de dorpen, afnemende zijn. Voor een trompetter-wachtmeester bijv. is het dikwijls moeilijk om met zijn gezin fatsoenlijk rond te komen. Daarom hoopten deze leden, dat de Minister voort zou gaan in de thans ingeslagen richting.

Gevraagd werd of aan alle muzikanten van de infanterie en trompetters van de cavalerie en de bereden artillerie het voorrecht zou worden verleend en zoo neen, aan wie van hen het te beurt zou vallen.

Toelichting gevraagd.

Art. 54. Men merkte met nadruk op, dat in eene begrooting nimmer een eerste termijn van eene uitgave behoort te worden uitgetrokken, zonder dat tevens wordt toegelicht op welk bedrag de uitgave in haar geheel wordt geraamd. De Kamer heeft recht dit te weten, omdat zij omtrent de in eersten termijn uitgetrokken gelden eene beslissing nemende, zich bindt ten aanzien van de uitgave in haar geheel. Nu in de Memorie van Toelichting de totale kosten van het geleidelijk in te voeren nieuwe springmiddel niet worden geraamd, verzocht men alsnog herstel van dit verzuim.

IXDE AFDEELING.

Loonen en arbeidsduur van werklieden bij de militaire bakkerijen.

Art. 58. Sommige leden waren van oordeel, dat de loonen van de werklieden bij de militaire bakkerijen te laag zijn. Het daggeld van de bakkers is *f* 1,30, *f* 1,60 of *f* 1,90 en hun hoogste weekloon bedraagt *f* 11,40 of met overwerk *f* 12. De handlangers der bakkers verdienen *f* 7,50 à *f* 8,50 per week. Daarentegen bedragen de weekloonen van bakkers in groote bakkerijen en broodfabrieken *f* 13 à *f* 16 en verdienen de handlangers daar 20 à 25 cent per uur. Op de tegenwerping, dat de vergelijking niet opgaat, omdat de betrekkingen bij de militaire bakkerijen vast zijn en aanspraak geven op pensioen, werd door deze leden geantwoord, dat bij de loonsbepaling dergelijke factoren buiten beschouwing behoorden te blijven.

Ook werd medegedeeld, dat de werklieden van de militaire bakkerijen een adres aan den Minister hebben gericht, waarin zij klagen over hun arbeidstijd van somtijds tien achtereenvolgende uren en dat op dit adres geene beschikking is genomen, maar de Minister, na herhaald aandringen, slechts de ontvangst ervan heeft bericht. Daarom werd thans de vraag gesteld of de Minister aan de geuite klachten denkt te gemoet te komen. Ook werd gevraagd of in de militaire bakkerijen nachtarbeid voorkomt.

Afschaffing van de militaire slachterijen.

Art. 60. Het vroeger wel geuite denkbeeld om de militaire slachterijen af te schaffen, werd ook thans te berde gebracht. Men was van oordeel dat, aangezien in verschillende garnizoensplaatsen abattoirs zijn gevestigd, het leger daaruit op minder kostbare wijze dan uit de militaire slachterijen van goed vleesch zou kunnen worden voorzien.

Prijzen van het vleesch in verschillende garnizoenen.

Art. 61. Medegedeeld werd, dat in verschillende garnizoenen de prijzen, waarvoor het vleesch wordt aanbesteed, ver uiteenloopen. Men wenschte eene opgave te ontvangen van deze prijzen in de verschillende garnizoenen op eenige tijdstippen van dit en het vorige jaar en zoo mogelijk eene verklaring van de oorzaken der prijsverschillen.

Ransels.

Art. 64. Ten vorigen jare heeft de Minister in de Memorie van Antwoord medegedeeld, dat eerst wanneer de tegenwoordige ransels ten gevolge van langdurig gebruik buiten dienst moeten worden gesteld, zij worden vervangen door andere, welke naar het nieuwste model zijn vervaardigd. Van meer dan ééne zijde werd aangedrongen op afschaffing der ransels of, zoo dit niet gaat,

op invoering al dadelijk van de ransels naar het nieuwste model, die blijkens vroeger door de Regeering gedane mededeelingen pl. m. 200 gram lichter zijn dan de tegenwoordige.

De klachten over de zwaarte van de tegenwoordige ransels schijnen bij den troep algemeen te zijn en het gevaar is niet denkbeeldig, dat de manschappen in oorlogstijd bij de eerste gunstige gelegenheid zich er van zouden ontdoen.

Gevraagd werd of bij de laatst gehouden manoeuvres de hinderlijkheid en de belemmerende werking van de ransels niet is gebleken.

XIII DE AFDEELING.

Onderstand aan behoeftige gewezen militairen.

Art. 81. Vrij algemeen betuigde men zijne ingenomenheid met de verhooging van dezen post voor het uitkeeren van onderstand aan de in de Memorie van Toelichting bedoelde behoeftige gewezen militairen. Eenige leden wenschten den Minister dank te betuigen, dat hij tot deze verhooging is overgegaan.

Sommige leden hoopten, dat de Minister ten aanzien van de uitzonderingsgevallen, waarop in de Memorie van Toelichting wordt bedoeld, eene ruime opvatting zoude zijn toegedaan.

Ongevallenverzekering.

Art. 90. Verscheidene leden achtten de argumenten, waarmede in de Memorie van Toelichting het dragen van eigen risico, bedoeld in art. 52 der Ongevallenwet 1901, wordt verdedigd, niet zwaarwichtig. De redeneering, dat bij de geëxploiteerde inrichtingen, mede ten gevolge van getroffen veiligheidsmaatregelen, slechts zelden ongevallen van eenigszins ernstigen aard voorkomen, is steeds die geweest, waarmede werkgevers de totstandkoming van de Ongevallenwet hebben trachten tegen te gaan; zij maakt daarom, van Regeeringszijde gebezigd, een ietwat vreemden indruk. Waar thans de wet bestaat, doet de redeneering nog slechts in zooverre ter zake, als met haar ten aanzien van de rangschikking in eene gevarenklasse en de betaling van premie zal worden rekening gehouden. En nu schijnt de bewering dat, in welke lage gevarenklasse de inrichtingen van de landmacht ook worden gerangschikt, de te betalen premie meer zal beloopten dan het bedrag der uitbetalingen, welke aan onder het Departement van Oorlog ressorteerende werklieden, ingevolge de Ongevallenwet 1901, zouden moeten worden gedaan, vrij los daarheen geworpen; met geen enkel bewijs of gegeven wordt zij gestaafd en in hare algemeenheid is zij zonder waarde. Ook is voorbijgezien, dat het dragen van eigen risico in strijd moet worden geacht met eene behoorlijke financieele administratie, die eischt, dat de jaarlijksche uitgaven van te voren zoo nauwkeurig mogelijk zijn te berekenen en zooveel mogelijk elk jaar gelijk zijn. Uit hetgeen in de Memorie van Toelichting wordt medegedeeld, blijkt reeds hoe bedenkelijk de voorgestelde maatregel uit een oogpunt van comptabiliteit is. Op artikel 90 is een post voor memorie uitgetrokken, aangezien de gegevens ontbreken om met eenige zekerheid het bedrag der kosten te ramen. Maar deze gegevens zullen blijven ontbreken en op alle volgende begrotingen zal dus weer de post voor Memorie worden uitgetrokken. Men meende, dat de onregelmatigheid van zoodanigen toestand in het oog springt.

Andere leden keurden den voorgestelden maatregel goed. Waar nu eenmaal in de Ongevallenwet aan den werkgever de bevoegdheid is toegekend om eigen risico te dragen, achtten zij het alleszins begrijpelijk en goed, dat de Departementen van Algemeen Bestuur van deze bevoegdheid gebruik maken. Hun soliditeit is buiten bedenking; zij vormen als het ware Rijksverzekeringbanken op zich zelve en juist ten behoeve van dergelijke betaalkrachtige lichamen is het dragen van eigen risico in de wet opgenomen. Bovendien is het dragen van eigen risico door den werkgever in het belang der werklieden, omdat het betalen van eene vaste premie altijd het gevaar met zich brengt, dat men in het nemen van voorzorgsmaatregelen gaat verslappen.

Van meer dan ééne zijde werd de wenschelijkheid betoogd, dat alle Departementen ten aanzien van de verzekering van de werklieden tegen ongevallen eene zelfde gedragslijn zouden volgen.

XIV DE AFDEELING.

Pensioenfondsen voor weduwen en weezen van lagere militairen.

Ten vorigen jare heeft de Minister in de Memorie van Antwoord medege-

deeld, dat de commissie, welke zich bezighoudt met het onderzoek naar de grondslagen, waarop een eventueel van Rijkswege op te richten pensioenfonds voor weduwen en weezen van militairen beneden den rang van officier zou behooren te rusten, met haren arbeid nog niet was gereed gekomen en verklaard had ook nog niet te kunnen aangeven hoe lang haar onderzoek nog zou duren noch een *voorloopig* oordeel te kunnen uitspreken over den vermoedelijken uitslag van haar onderzoek.

gevraagd werd of de Minister thans omtrent den stand van deze aangelegenheid en van de werkzaamheden der bedoelde commissie meer bepaalde mededeelingen zou kunnen doen.

Uitbetaling van pensioenen.

Door enkele leden werd aangedrongen op eene wijziging in de regeling van uitbetaling van pensioenen aan officieren in dien zin, dat voortaan de uitbetaling zou geschieden niet over het verstreken kwartaal, maar over het komende. Bij de bestaande regeling kan een officier gedurende den tijd, tusschen zijne pensionneering en de eerste uitbetaling van zijn pensioen verloopende, in groote moeilijkheden geraken.

XVDE AFDEELING.

Eigen hoofd voor het wapen der marechaussee.

Door sommige leden werd in herinnering gebracht, dat langen tijd geleden om zuinigheidsredenen de betrekking van hoofd van het wapen der marechaussee is opgeheven en dit wapen onder toezicht is gesteld van den inspecteur der cavalerie. Het wapen was toen klein en slechts in het zuiden des lands waren brigades gevestigd. Maar gaandeweg is het uitgebreid en heeft het zich over het gansche land verspreidt; het telt thans 19 officieren en omstreeks 1400 man. Met het oog op deze zoozeer gewijzigde omstandigheden waren deze leden van oordeel, dat niet langer dit wapen, hetwelk groote en gewichtige diensten aan den lande bewijst, als een aanhangsel van het wapen der cavalerie mag worden beschouwd en mag blijven gesteld onder het toezicht van een opperofficier, die bij de marechaussee niet heeft gediend en daarom met het wapen niet grondig en uit ervaring bekend is. Dringend meende men den Minister in overweging te moeten geven, te bevorderen, dat op den vroeger genomen maatregel worde teruggekomen en de marechaussee wederom worde gesteld onder een eigen hoofd, dat tegenover de Regeering voor het wapen verantwoordelijk zou zijn.

Militair karakter van het wapen.

Enkele leden betoogden de wenschelijkheid om het wapen der marechaussee over te brengen naar het Departement van Justitie en zoo aan dezen tak van dienst zijn militair karakter te ontnemen.

Lotsverbetering van den marechaussee.

Over de positie van de marechaussees, in het bijzonder over hun slechte huisvesting en hunne te geringe bezoldiging, werd van meer dan een zijde geklaagd.

De volgende vragen werden daaromtrent gesteld:

1°. zal de bezoldiging, die thans zoo is geregeld, dat na 12 jaren dienst het inkomen nog te klein is, aan grondige herziening worden onderworpen?

2°. zouden niet steeds meer paarden worden getrokken uit de cavalerie? De uitdeeling van paarden vindt thans op zeer ongelijkmatige wijze plaats;

3°. zouden de marechaussees niet vrije geneeskundige behandeling voor zich en hun gezin kunnen verkrijgen, ook wanneer zij niet in garnizoensplaatsen zijn gevestigd? De omstandigheid, dat dan door allerlei geneeskundigen declaraties zouden worden ingeleverd, zou van het nemen van den maatregel zeker evenmin behoeven terug te houden als deze omstandigheid heeft teruggehouden van het treffen van den maatregel om in plaatsen waar een militair paardenarts niet is gevestigd, de geneeskundige behandeling van de paarden der marechaussees op kosten van het Rijk door burgerveeartsen te doen plaats vinden.

4°. Kunnen in de kazernes de woningen niet afgescheiden worden gehouden? Nu speelt gewoonlijk de vrouw van den opperwachmeester den baas in de gezinnen van al de marechaussees en vloeien daaruit twisten en wanverhoudingen voort. Of zou het wellicht mogelijk zijn de gehuwde marechaussees buiten de kazerne te doen wonen?

6°. Zou de vergoeding bij detacheringen niet hooger worden gesteld? Terwijl de veldwachters eene vergoeding ontvangen van f 1,50 à f 2 per dag, bedraagt voor marechaussees de vergoeding 70, 80 à 90 cents.

Daarbij komt dan nog, dat de marechaussees in zooverre bij de Rijksveldwachters ten achter staan, dat de laatsten veelal toelagen genieten uit de gemeentekas.

Ook werd gevraagd, of niet wijziging zou kunnen worden gebracht in de bepaling, dat slechts $\frac{1}{4}$ van het wapen gehuwd mag zijn, waarvan het gevolg is, dat vele en gewoonlijk niet de slechtste manschappen den dienst vroegtijdig verlaten.

Schietoefeningen der marechaussees.

De vraag werd gesteld of de schietoefeningen, gesteld al, dat deze voor marechaussees als nuttig moet worden beschouwd, niet op minder kostbare en minder omslachtige wijze en meer in de nabijheid van de standplaatsen der marechaussees zouden kunnen worden gehouden dan thans in het noorden des lands pleegt te geschieden.

Mishandeling van arrestanten.

Van meer dan ééne zijde werd er op gewezen, dat marechaussees somtijds hunne arrestanten mishandelen. Wel is deze bewering moeilijk met bewijzen te staven, doordat in den regel gezorgd wordt, dat de mishandeling geschiedt buiten tegenwoordigheid van derden, maar de klachten, die waren vernomen, waren zoo vele en kwamen van zoo verschillende personen, dat men meende aan de gegrondheid niet te kunnen twijfelen. Daarom verlangde men, dat de Minister maatregelen zou treffen om daaraan een spoedig en afdoend einde te maken.

Uitbreiding van het wapen.

Enkele leden achtten de voorgenomen uitbreiding van het wapen der marechaussee onnoodig.

Andere leden daarentegen betuigden hunne instemming met den maatregel, die hun noodzakelijk scheen, nu in sommige streken des lands de veiligheid veel te wenschen overlaat. Zij vroegen echter, waarom het wapen niet met bereden, in plaats van met onbereden manschappen zou worden uitgebreid; bereden manschappen, meenden zij, zouden veel nuttiger werkzaam kunnen zijn.

Aangedrongen werd op uitbreiding van het aantal marechaussees in Staats-Vlaanderen, waar de veiligheid in de grensstreken veel te wenschen overlaat en veediefstallen aan de orde van den dag zijn. Met het oog op den onveiligen toestand daár werd betreurd, dat de Minister den districts-commandant der marechaussee, die te Sas van Gent standplaats had, heeft verplaatst naar Vlissingen, vanwaar uit de onveilige streken voor hem bezwaarlijk zijn te bereiken. Men sprak de hoop uit, dat de Minister alsnog op dezen maatregel zoude terugkomen.

De Commissie van Rapporteurs verwijst overigens ten aanzien van dit punt naar beschouwingen, opgenomen in het Voorloopig Verslag omtrent hoofdstuk IV der Staatsbegroting voor 1903, bladzn 28 en 29.

Enkele leden betoogden, dat de vestiging van eene brigade marechaussee te Lochem als dringend noodig en de verplaatsing van de te Markelo gevestigde brigade naar Goor als niet in 's lands belang moet worden beschouwd.

XVII^{DE} AFDEELING.

Bouwen door de genie.

Sommige leden betwijfelden of bij het bouwen door de genie de eenvoud en de zuinigheid steeds voldoende worden betracht. Zoo wezen zij er op, dat de kosten van het vergrooten van een bergloods bij het centraal magazijn

van kleeding en uitrusting te Amsterdam op *f* 6000 en die van het bouwen van een nieuwen stal te Milligen op *f* 20 000 worden geraamd. Zij verzochten van deze ramingen specificatie te mogen ontvangen.

Bouw van kazernes.

Ter uitvoering van het algemeen plan van kazerneering is op deze begrooting voor den bouw van nieuwe of de uitbreiding van bestaande kazernes een bedrag van ruim *f* 1 200 000 uitgetrokken. Dat bij dezen bouw niet alleen op stevigheid en doelmatigheid, maar ook op de eischen van den goeden smaak zal gelet worden, meende men te mogen hopen. Evenwel dient dan gewaakt te worden, dat de sierlijkheid gezocht worde in eene verstandige en gepaste aanwending van eenvoudige materialen, niet in onoordeelkundige kostbaarheid. Als een afschrikwekkend voorbeeld van dit laatste streven wees men op de eenige jaren geleden te Assen gebouwde kazerne, waar twee geheel ten onrechte als monumentaal gedachte schilderhuisjes zijn gebouwd, waaraan niet minder dan 8,3 M³. hardsteen is verwerkt. Die huisjes, gedekt met monolythen van hardsteen, elk 3,624 M³. groot, zijn lomp en smakeloos.

Den Minister meende men in overweging te moeten geven, de ontwerpen van de bovenbedoelde werken, welker uitvoering ruim *f* 1 200 000 zal kosten, eerst definitief goed te keuren, nadat zij door een bekwaam bouwkundige zijn onderzocht.

Verder wenschte men van de ontworpen nieuwe kazernes te Assen en te Ede de plattegronden, doorsneden en opstanden ter inzage te ontvangen.

Kazerne te Ede.

De vraag werd gesteld, of het nieuw te bouwen kazernement te Ede zou worden ingericht voor huisvesting van 2 bataljons op voet van oorlog.

Leeuwarden als garnizoensplaats.

Gevraagd werd, waarom Leeuwarden, vroeger als plaats voor een groot garnizoen afgekeurd wegens gemis aan goed oefenterrein, thans voor garnizoensvermeerdering met een regimentsstaf en één bataljon weer in aanmerking kan komen.

Aanmaak van geweren.

Art. 109. In de Memorie van Toelichting wordt medegedeeld, dat het den Minister dringend noodig is gebleken, den aanmaak van geweren krachtiger te doen voortzetten dan tot nu toe. Naar aanleiding van deze mededeeling werd gevraagd, welk aantal geweren de Regeering voortaan jaarlijks meer dan thans zou willen doen afleveren en of de totaal voorraad der geweren vergrooting zou ondergaan.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 17den November 1902.

DE WAAL MALEFIJT.
JANSSEN.
VAN HEEMSTRA.
VAN VLIJMEN.
MARCHANT.

NOTA ingevolge art. 26 van het Reglement van Orde ingeleverd in de 3de Afdeling, bij het onderzoek van hoofdstuk VIII der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1903.

Bij Koninklijk besluit van 11 Juli n°. 32, ingevolge art 6 der wet van 29 December 1898 (*Staatsblad* n°. 279), werd eene Staatscommissie ingesteld, om de Algemeene Rekenkamer voor te lichten bij haar onderzoek van de bescheiden, welke bij haar, ingevolge art. 5 dier wet, door de hoofd-administratiën der korpsen en raden van administratie der divisieën marechaussee zouden worden ingezonden om te staven, dat voldaan is aan art. 4 dier wet, waarbij is voorgeschreven en geregeld de aanzuivering der schuld van de korpsen der landmacht en van de divisieën marechaussee op ult. December 1899, wegens geldelijke voorschotten uit 's Rijks schatkist verstrekt voor aanschaffing en aanmaak van kleeding en uitrusting van onderofficieren en soldaten en voor het op rekening verstrekken en onderhouden daarvan.

Aanleiding daartoe gaf de indiening dd. 31 October 1894, van het wetsontwerp „tot regularisatie van gedane voorschotten ter betaling van de vermeerdering van den magazijnvoorraad in verband met de uitbreiding der legersterkte en met de behoefte voor oorlogstijd, benevens het vernieuwen en onderhouden der kleeding- en uitrustingstukken, welke voor verlofgangers der nationale militie bij de korpsen zijn opgelegd” en de daarop gevolgde verdere gedachtenwisseling tusschen de Regeering en de Staten-Generaal over de *veertien-ton-zaak*.

De Commissie van Voorbereiding uit de Tweede Kamer had betoogd, „dat een nauwkeurig onderzoek omtrent het beheer en de comptabiliteit der korpsen, van de kleedingmagazijnen en van de kassen der korpsen noodig is”, en de Regeering achtte het wenschelijk, dat, nu het verlangen tot zulk een onderzoek van de zijde der Volksvertegenwoordiging was te kennen gegeven, over het comptabel beheer van de korpsen en van de kleedingmagazijnen het meest mogelijk licht zoude schijnen.

De instructie voor de Staatscommissie vastgesteld, droeg aan haar op een onderzoek in te stellen: a) omtrent het comptabel beheer van de korpsen der landmacht en van de divisieën marechaussee; b) omtrent het comptabel beheer van de kleedingmagazijnen. Een negental vragen behelsde, wat zij daartoe zou hebben na te gaan.

De Staatscommissie bracht dd. 4 April 1902 haar rapport uit.

Het rapport is een hoogst belangrijk stuk. Het door de Staatscommissie ingestelde onderzoek — waaraan door den Minister van Oorlog op onbekrompen wijze steun is verleend, door allen die krachtens ambt of betrekking onder het Departement van Oorlog ressorteeren uit te noodigen aan de commissie in haar geheel en aan elk der leden als zoodanig al de inlichtingen te verstrekken, waarop de commissie ter uitvoering harer taak mag aanspraak maken — heeft, naar het den ondergeteekende wil voorkomen, over de gestelde vragen, en over meer, met groote objectiviteit, nauwkeurigheid en duidelijkheid, het volle licht verspreid. Hij acht het van groot belang, dat van den rijken inhoud van dit rapport door velen worde kennis genomen. Het doel dezer Nota is dan ook vóór alles de aandacht daarop te vestigen.

Ten einde echter tevens te bevorderen, dat de uitkomsten van dit onderzoek vruchtbaar gemaakt worden voor het richtig beheer der legerzaken, wenscht hij op sommige punten in het bijzonder de aandacht des Ministers te vestigen en diens meening omtrent de denkbeelden en voorstellen der commissie, strekkende tot het aanbrengen van verbeteringen en hervormingen op die punten, te vragen.

Tweeërlei wenscht hij zoodoende te bereiken:

1°. de gelegenheid te openen, om onjuiste beschouwingen der Staatscommissie in het openbaar te doen weerleggen;

2°. bij instemming van de Regeering met die voorstellen der Staatscommissie, tot het in toepassing brengen daarvan haar uit te noodigen.

De ondergeteekende ontveinst zich niet, dat niet dadelijk of in eens, ook in geval van de instemming des Ministers, de aanbevolen hervormingen kunnen tot stand gebracht worden, maar hij vertrouwt, dat in dit geval eene geleidelijke toepassing van de denkbeelden en voorstellen der commissie zal worden bevorderd.

Van appreciatie der voorstellen zal hij zich voorshands onthouden. Het is vóór alles noodig, dat de vragen die hier behandeld worden tot volkomen klaarheid gebracht worden, opdat zoo noodig door reorganisatie van en verbetering in het beheer, het vertrouwen in de legeradministratie versterkt of bevestigd worde.

Ten slotte merkt hij op, dat de opmerkingen en vragen, die hieronder volgen, zich ook wat den vorm betreft, bijna geheel aansluiten aan het rapport der Staatscommissie, zooals uit de aanhalingen der bladzijden zal blijken. Voor de verdere toelichtingen is het noodig het rapport zelf op te slaan, waarnaar de ondergeteekende de vrijheid neemt te verwijzen.

I. De verdeling der *Comptabiliteit bij het Departement van Oorlog* over verschillende bureau's met verschillende chefs schijnt aanleiding te geven tot veel onnoodig en dubbel werk. (Zie bladz. 238 van het rapport der Staatscommissie. De verdere aanhalingscijfers verwijzen alle naar de bladzijden van het rapport.) Bij de bestaande regeling is de behartiging van 's Rijks belang niet voldoende gewaarborgd; in het bijzonder doet het gemis aan eenheid en deskundige leiding telkens weer zijn invloed gelden en geeft aanleiding tot bezwaren, die niet zouden voorkomen, wanneer alle Comptabiliteits-aangelegenheden bij ééne afdeling onder een bekwaam chef werden behandeld (bladz. 243).

De proefneming met eene nieuwe afdeling Comptabiliteit, in 1895 opgericht, is mislukt; naar het schijnt omdat de organisatie op gebrekkige wijze plaats had, en meer in naam, dan in het wezen der zaak geschiedde. „Alles bleef bij het oude,” zegt de Staatscommissie, „alleen met dit verschil, dat de onderscheiden bureau's hun stukken zonden aan één chef, in plaats van aan vier.”

De commissie beveelt in haar rapport aan, eene nieuwe afdeling Comptabiliteit te organiseeren en deelt hare denkbeelden daaromtrent in algemeene trekken mede. Eene schets van de indeeling der nieuwe afdeling wordt gegeven (bladz. 247).

Hoe denkt de Minister hierover? Is hij bereid in den geest van de commissie, de oprichting van eene nieuwe afdeling Comptabiliteit te bevorderen?

II. De zogenaamde *inwendige administratie der korpsen*, dat is, dat gedeelte der korpsadministratie, dat buiten de afrekening met 's Rijks schatkist valt en als zoodanig niet onderwerpen is aan het toezicht der algemeene Rekenkamer, schijnt eene bron te zijn van onregelmatigheden van comptabelen aard (bladz. 161—166).

De Staatscommissie is van oordeel, dat deze inwendige administratie, en daarmee de inwendige verantwoording, moet verdwijnen. De korpsadministratie moet in haar geheel onder het toezicht der Algemeene Rekenkamer komen, waardoor elke post van uitgaaf aan de Rekenkamer verantwoord en aan haar vereffend zal moeten worden. Al de ontvangsten en uitgaven, die door de korpsadministratie gedaan worden, moeten in ééne rekening, uitsluitend met het Rijk, worden samengesmolten (bladz. 166 en 201).

Te minder bezwaar schijnt hiertegen te bestaan, nu de twee rekeningen: „de uitrusting- en reserve-rekening” en „Centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting” sedert ult. 1899 uit de inwendige administratie der korpsen zijn vervallen.

Kan de Minister zich met deze beschouwing der commissie vereenigen en is hij bereid de noodig maatregelen hiertoe te nemen?

III. *De bepaling van den voorraad* die van de artikelen van kleeding en uitrusting steeds aanwezig moet zijn, laat naar het oordeel der commissie, te wenschen over. Het stelsel, dat daarbij wordt gevolgd, berust op onjuiste grondslagen, zooals uitvoerig in het rapport wordt uiteengezet (bladz. 37—45).

De commissie meent, tot het brengen van verbetering in den geschetsten toestand, te moeten voorstellen, de benoodigde hoeveelheid voorraad zorgvuldig te herzien en opnieuw in hoeveelheden te berekenen. Daarbij zullen, evenals in 1882 — toen bij Ministerieele beschikking van 6 Juli, naar vaste beginse-

len en daarop gegronde formules, volgens welke de berekeningen waren gemaakt, de voorraadstaat werd vastgesteld — vaste grondslagen en formules moeten worden aangenomen, waarbij met alle factoren rekening wordt gehouden, in dier voege, dat bij verandering van sterkte als anderszins, dadelijk kan worden nagegaan, welke wijzigingen in de vastgestelde cijfers moeten worden gebracht.

In bijzonderheden wordt voorts aangegeven, waarmede bij de bepaling van den voorraad zal moeten gerekend worden, alsmede, hoe die zal moeten plaats hebben.

Kan de Minister zich met de hierover geuite denkbeelden der commissie vereenigen en is hij dan voornemens de noodige maatregelen, om tot hunne verwezenlijking te komen, te nemen?

IV. *De raming der jaarlijksche behoefte* voor aanschaffing en onderhoud van kleeding en uitrusting, met het oog op de daarvoor op de Staatsbegroting uit te trekken sommen, laat naar wordt medegedeeld veel te wenschen over (bladz. 86—92). Dit bleek o. a. toen de commissie na een nauwkeurig en uitgebreid onderzoek, eene poging gedaan heeft om zelve het bedrag te berekenen, waarop, naar haar inzien, voor aanschaffing en aanmaak van kleeding en uitrusting gedurende het jaar 1901 had moeten zijn gerekend (bladz. 90). Zij heeft die poging moeten opgeven, ook nadat haar alle beschikbare gegevens waren verstrekt, om de redenen in het rapport medegedeeld.

Zij werd door het onderzoek der ontvangen staten versterkt in hare meening, dat voor een behoorlijk toezicht op de verstrekkende en een met de behoefte overeenstemmende aanschaffing van kleeding en uitrusting, het aanleggen en bijhouden van volledige en nauwkeurige verbruikstatistieken onmisbaar zijn.

Het antwoord op de aan de commissie gestelde vraag sub b, 4°, der Instructie: of bij de aanschaffing en aanmaak van goederen de vereischte zuinigheid wordt betracht luidt:

„Deze vraag kan bevestigend worden beantwoord, wanneer zij uitsluitend in dien zin moet worden opgevat, dat onderzocht behoort te worden of de geleverde goederen den daarvoor betaalden prijs waard zijn. Wordt echter rekening gehouden met andere factoren, die bij aanschaffing en aanmaak in aanmerking komen, o. a. de raming der benodigde hoeveelheden, dan moet de commissie als hare meening te kennen geven, dat door betere voorschriften en scherper toezicht, tot bevordering van zuinigheid nog veel kan worden gedaan.

Is de Minister bereid, om in de door de commissie aangegeven richting, door betere voorschriften en scherper toezicht, die zuinigheid te bevorderen?

V. Ten aanzien van *het bestaande stelsel van verstrekking van kleeding en uitrusting*, — de verstrekking op rekening van den onderofficier of soldaat, — komt de commissie tot de conclusie, dat dit, zoowel in het belang van het Rijk als van de militairen, zoo spoedig mogelijk door een ander moest worden vervangen (bladz. 129).

Bij gebreke van een eenigszins afdoend onderzoek naar de werking van het stelsel van het Departement van Oorlog, heeft de Commissie een uitgebreid onderzoek hiernaar ingesteld. (Men zie bijlage F van het rapport met de daarbij gevoegde 9 staten.) De commissie deelt hare bevindingen en beschouwingen mede op bladz. 104—129 van het rapport.

Een ander stelsel wordt door haar aanbevolen (bladz. 130) en wel: „ingebruikgeving en onderhoud van kleeding en uitrusting voor rekening van het Rijk, zonder bepaling van drachtijd en zonder geldelijke verrekening”, welk stelsel en zijne toepassing in bijzonderheden worden beschreven (bladz. 130—135).

Inmiddels is sedert 1 Januari 1901 voor de na dien tijd in dienst getreden miliciens een ander stelsel aangenomen, waarbij voor Rijksrekening kleeding en uitrusting worden verstrekt.¹⁾ Er zijn dus nu gelijktijdig twee stelsels in toepassing. De Commissie heeft hiertegen ernstige bedenkingen geopperd. (bladz. 136).

De ondergeteekende acht dit punt van groot, en niet alleen geldelijk, belang. Hij wenscht daarom den Minister te vragen, zijne zienswijze omtrent het bovenstaande mede te deelen, inzonderheid:

¹⁾ Zie Memorie van Toelichting op hoofdstuk VIII der Staatsbegroting voor 1902, ad art. 15.

1°. over de beoordeeling van de commissie van het van ouds bestaande stelsel van verstrekking op rekening en hare bedenkingen tegen de gelijktijdige toepassing van twee stelsels;

2°. over het voorstel der Commissie, om tot het door haar omschreven stelsel over te gaan voor het geheele leger.

VI. *De inrichting der begrooting van Oorlog (hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting)* laat in vele opzichten te wenschen over. De bij de wet vastgestelde Staatsbegrooting, als een der grondslagen van het Staatsbeheer, moet zoodanig zijn ontworpen en toegelicht, dat de Staten-Generaal in staat zijn met zoo volledig mogelijke kennis van zaken daarover hun oordeel uit te spreken. „Voorts behoort de Staatsbegrooting in dier voege te worden ingericht, dat zij den grondslag geeft voor een goed comptabel beheer, d. w. z. dat aan hare samenstelling moet ten grondslag liggen eene oordeelkundige groepeerings der uitgaven; dat de uitgaven voor personeel en voor materieel zooveel mogelijk in afzonderlijke artikelen worden uitgetrokken; dat de omschrijving geen twijfel toelaat uit welk artikel eene uitgaaf moet worden bestreden en elke uitgaaf slechts in één der artikelen hare omschrijving vindt; dat onverplichte uitgaven, als subsidie en dergelijke, niet in één artikel worden samengevat met de gewone verplichte uitgaven” (bladz. 249).

Op grond hiervan is meermalen op meerdere en doelmatige splitsing der begrooting in meerdere artikelen aangedrongen, doch steeds is dit door het Departement van Oorlog met bezwaren beantwoord en tegengehouden.

De commissie is van meening, dat dit hieraan moet toegeschreven worden, dat bij het Departement van Oorlog „niet genoeg zorg wordt gewijd aan de bewerking der begrooting” (bladz. 253).

Terwijl de commissie enerzijds, op grond van hare uitvoerige beschouwingen en onderzoekingen, eene groote uitbreiding van de splitsing aanbeveelt, acht zij anderzijds, ook met het oog op de indeeling der begrooting in afdeelingen naar de bestemming der uitgaven voor een bepaald onderdeel van het legerbeheer, voor sommige rubrieken van uitgaven, die thans over een aantal artikelen verspreid zijn, de bijeenvoeging in één post mogelijk en wenschelijk.

Is de Minister bereid de hieromtrent gegeven wenken der commissie in overweging te nemen en naar aanleiding van de geuite denkbeelden, de inrichting en samenstelling der begrooting aan een onderzoek te onderwerpen, opdat aan de bovengestelde eischen meer en beter, dan tot nog toe, voldaan worde?

TYDEMAN.

BEGROOTING VAN UITGAVEN TEN BEHOEVE VAN DE VOLTOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL, DIENST 1903.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Het afdeelingsonderzoek van het wetsontwerp heeft aanleiding gegeven tot de volgende opmerkingen en beschouwingen.

Verscheidene leden gaven te kennen, dat zij met teleurstelling van deze begrooting hadden kennis genomen. Bij de behandeling ten vorigen jare van de vestingbegrooting verklaarde de Minister, dat het bepaald noodig moest worden geacht in de toekomst met meer kracht dan tot nu toe geschiedde, de ontworpen kringstelling van Amsterdam te voltooien en dat het in zijne bedoeling lag middelen te beramen om het afwerken van die stelling te bespoedigen. Toegezegd werd of indiening van een voorstel in dien zin, met daarnevens eene uitgewerkte kostenberekening of althans mededeeling van zoodanige kostenberekening bij de eerstkomende Vestingbegrooting. En thans blijkt, dat niet eens de laatste, laat staan dan de eerste toezegging kon worden nagekomen. In de Memorie van Toelichting wordt volstaan met de mededeeling, dat de gegevens, vereischt voor de samenstelling van het bedoelde werk-

plan en van de daarbij behoorende kostenberekening thans in hoofdzaak bij het Departement zijn bijeengebracht, doch dat de Minister nog niet in de gelegenheid was om een en ander grondig te onderzoeken. Inmiddels wordt voorgesteld met het afwerken van de Stelling van Amsterdam op den ouden voet voort te gaan en is op de begrooting een bedrag uitgetrokken, teneinde de afwerking in twee fortten te kunnen voltooien en in twee andere te kunnen beginnen. Blijkens de Memorie van Toelichting zou de Minister gaarne met meer kracht de afwerking van de Stelling ter hand hebben willen nemen, maar heeft hij zich genoodzaakt gezien, met het oog op de vele en belangrijke uitgaven, die voor andere diensten gevorderd werden, het totaal der Vestingbegrooting nagenoeg gelijk te nemen aan het bedrag dat voor den dienst 1902 werd toegestaan.

Men wees er op, dat deze mededeelingen in meer dan één opzicht onbevredigend zijn te achten. Vooreerst in zooverre als daaruit blijkt, dat ook onder dezen Minister eene spoedige voltooiing van de kringstelling van Amsterdam nog geenszins is verzekerd en het gevaar volstrekt niet denkbeeldig, dat ook onder zijn bewind jaar in jaar uit belangrijke bedragen aan die voltooiing zullen worden besteed, zonder dat zekerheid bestaat, wanneer de stelling gereed zal zijn en of niet op het tijdstip van hare voltooiing de werken verouderd en daardoor voor de verdediging van minder waarde zullen zijn. Maar in de tweede plaats, omdat ook hier weer de Kamer ten aanzien van eene der gewichtigste aangelegenheden op defensiegebied op den ingeslagen weg heeft voort te gaan, zonder dat haar een overzicht van 's Ministers plannen in hun geheel wordt gegeven. De handelwijze hier ten aanzien van het werkplan voor het vestingstelsel is aan die bij de Oorlogsbegrooting ten aanzien van het plan van legerorganisatie gevolgd, vrijwel gelijk. Daar als hier heeft de Kamer te handelen, zonder dat zij weet, waar zij aan toe is en waartoe zij zich verbindt, zoo wat de technische als wat de financieele zijde van de aangelegenheid betreft. Zij mist thans de gegevens om te kunnen beoordeelen, of niet op dit voor onze defensie gewichtig tijdstip, nu ons leger wordt uitgebreid en ons vestingstelsel zal worden afgewerkt, het voor de landsverdediging als geoorloofd te beschouwen bedrag van uitgaven wordt overschreden. Met het oog hierop zouden de leden, die deze beschouwingen voerden, wenschen, dat de Minister omtrent de bij het Departement in hoofdzaak bijeengebrachte gegevens voor de samenstelling van het plan tot afwerking van de Stelling van Amsterdam en van de daarbij behoorende kostenberekening thans zoodanige mededeelingen deed, dat een overzicht van plan en kosten voor de Kamer mogelijk werd.

Sommige leden waren van oordeel, dat de Minister, nu hij de gedane toezegging om een werkplan en eene kostenberekening of althans deze laatste over te leggen, niet gestand kon doen, op deze begrooting ook geene gelden had moeten uittrekken als eerste termijn voor het maken van bomvrije gebouwen in twee fortten. Tegen het uittrekken thans van een bedrag van f290 000 voor de voltooiing van de werken in de fortten aan den Ham en bij Krommeniedijk hadden zij geene bedenking, maar zij zouden bezwaar moeten maken tegen het toestaan van het als eerste termijn voor het afwerken van de fortten bij Hoofddorp en bij Nigtevecht uitgetrokken bedrag van f233 500, indien hun omtrent 's Ministers werkplan in het algemeen en de kosten daarvan niet voldoende inlichtingen zouden worden verstrekt.

Andere leden, hoewel eveneens teleurgesteld, dat de ten vorigen jare gedane toezegging niet kon worden nagekomen, meenden toch, dat in de gegeven omstandigheden de Minister goed heeft gedaan met te handelen in overeenstemming met de in de laatste jaren gevolgde wijze van uitvoering van de Vestingwet. Immers nu de bedoeling om de ontworpen kringstelling van Amsterdam met meer kracht dan tot nu toe geschiedde te voltooien, voorshands nog niet kon worden verwezenlijkt, wordt door het voortwerken aan de Stelling geheel gehandeld overeenkomstig de in 1892 genomen beslissing.

Enkele leden verklaarden tegen het toestaan van gelden voor ons vestingstelsel bezwaar te moeten maken, zoolang niet eene herziening van de Vestingwet van 1874 is tot stand gekomen. Huns inziens zou die herziening moeten worden ingericht op het breken met permanente verdedigingswerken, die niet meer van onzen tijd zijn en als eene ramp voor onze defensie en onze financiën zijn te beschouwen. Niet op permanente stellingen is men in

een polderland als Nederland aangewezen maar op vluchtige en tijdelijke versterkingen, op te werpen op het terrein van den krijg.

Sommige leden achtten de in de laatste jaren en ook thans weer gevolgde handelwijze om de op de begrooting voorkomende gelden nagenoeg geheel te bestemmen voor het afwerken van de Stelling van Amsterdam en voor de andere stellingen en liniën slechts geringe bedragen voor verbeteringen van ondergeschikt belang aan te wenden, zoo niet met de letter dan althans met den geest van de Vestingwet in strijd. Immers deze andere stellingen en liniën blijven zoo niet verdedigbaar en maken dus nog slechts in naam van ons vestingstelsel deel uit.

Evenals ten vorigen jare werd de wensch geuit, dat het den leden der Staten-Generaal zoude vrijstaan, onze vestingwerken en in het bijzonder de forten van de Stelling van Amsterdam, zij het dan ook gedeeltelijk, te bezihtigen.

Ten vorigen jare bij de behandeling van de vestingbegrooting heeft de Minister medegedeeld, dat de onderhandelingen tusschen het Rijk en het gemeentebestuur van Terneuzen over de wijziging van de vestingwerken aldaar en de regeling van de verdeling der kosten, door zijnen ambtsvoorganger waren afgebroken, maar het toen een punt van overweging uitmaakte, in hoeverre het wellicht aanbeveling zoude verdienen, omtrent deze aangelegenheid in nader overleg met genoemd bestuur te treden. De leden, die hieraan herinnerden, wenschten te vernemen, wat het resultaat van deze overweging is geweest; zij vestigen de aandacht op een artikel van de hand van den kapitein W. F. Pop, getiteld: „Herziening van de Vestingwet, urgent of niet?” opgenomen in het orgaan der Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap, 1902—1903, 1ste aflevering, waarin ten aanzien van de werken aan de Westerschelde wordt betoogd, dat het doel, waarmede deze werken worden in stand gehouden, niet van te voren behoeft uit te sluiten, dat eene regeling tot stand kome, die de belemmeringen opheft, welke Terneuzen thans van zijne vestingwerken ondervindt.

Art. 4. Gevraagd werd, waarom met het maken van bomvrije gebouwen zou worden begonnen in twee forten, bij Hoofddorp en bij Nigtevecht, die aan uiteinden van de Stelling van Amsterdam gelegen zijn.

Ook werd de vraag gesteld, of de inrichtingen voor de drinkwatervoorziening aan het Nieuwe Meer niet zouden kunnen dienen om ook in vreedstijd Amsterdam van drinkwater te voorzien.

Met leedwezen hadden sommige leden gezien, dat de Staatcommissie, ingesteld bij Koninklijk besluit van 13 December 1900, n° 50, voor de victualeering van de Stelling van Amsterdam heeft verklaard, dat voor een victualeering eene uitgave van meerdere millioenen noodig zal zijn. Het vraagstuk van de approviandeering der Stelling moge dan al tot eene oplossing kunnen worden gebracht, meer en meer blijkt, dat die oplossing de schatkist op groote offers zou komen te staan.

Ten vorigen jare is in de Memorie van Antwoord medegedeeld, dat indien in het dienstjaar 1902, zooals werd voorgesteld, nog f 20 000 werd beschikbaar gesteld, daarmede de beplantingen op het westfront, naar de Minister vertrouwde, zouden kunnen worden voltooid. Met het oog op deze mededeeling had men niet zonder verwondering gezien, dat van het thans voor beplantingen uitgetrokken bedrag van f 27 100, blijkens de Memorie van Toelichting f 25 000 is bestemd voor beplantingen tot het maskeeren van de werken op het westfront der stelling. Men wenschte hieromtrent eenige inlichting te ontvangen en tevens te weten, of vaststaat, dat met het thans uitgetrokken bedrag de beplantingen op het westfront kunnen worden voltooid.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs, den 17den November 1902.

DE WAAL MALEFIJT.
JANSSEN.
VAN HEEMSTRA.
VAN VLIJMEN.
MARCHANT.